
Google

SEAL OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LET THERE BE LIGHT
1868

NB
A·B·NORDISKA·
·BOKHANDELN·
·STOCKHOLM·

Kung Kristian II

Skådespel i fem akter

af

Adolf Paul

Stockholm.
Albert Bonniers förlag.

»Ah! ça ira, ça ira, ça ira,
Celui qui s'éleve, on l'abaissera,
Celui qui s'abaisse, on l'élevera,
Ah! ça ira, ça ira, ça ira!»

KUNG KRISTIAN DEN ANDRE

SKÅDESPEL I FEM AKTER

AF

ADOLF PAUL

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1899.

JOHN RIÈGO

vänskapsfullt tillägnad.

PERSONER:

KRISTIAN II af Oldenburg, Sveriges, Norges och Danmarks konung.

MARSK MOGENS GJÖ, TORBEN OXE, BISKOP JENS ANDERSON Beldenak — Danske stormän.

DIDRIK SLAGHÖK, konungens förtrogne.

KONUNGENS HOFNARR.

HANS FAABORG, slottsskrifvare i Köpenhamn.

KONUNGENS SKRIFVARE.

DROTTNING ELISABETH.

SIEGBRIT WILLUMS.

DYVEKE, hennes dotter, Kristians älskarinna.

En gråbrödramunk, prelater, hofmän, ädlingar, hofdamer, en härold, pager, soldater, bönder, spelmän.

De fyra första akterna spela i Köpenhamn 1516—1523. Sista akten i Sönderborgs slott på ön Als, år 1549.

Fullbordadt i mars 1897. Uppfördt för första gången vid Svenska teatern i Helsingfors den 24 februari 1898 och för första gången vid Dramatiska teatern i Stockholm den 4 februari 1899.

Den till stycket hörande musiken är komponerad af

JEAN SIBELIUS

och fås genom Breitkopf & Härtel i Leipzig.

Till danska är stycket öfversatt af Sven Lange, och uppföres vid Dagmarteatret i Köpenhamn.

Första akten.

Kung Kristians arbetsrum på Köpenhamns slott. Till vänster dörr till löntrappan, till höger dörr till sofrummet. I fonden till vänster dörr till audienssalen. Till höger fönsternisch med soffor; fönstren äro små, högt sittande och med blyinfattade rutor. I rummets midt, något till höger, ett praktfullt arbetsbord med bakom stående högkarmad stol. Framför dörrarna löst hängande gobelintapeter, till vänster en divan. — När ridån går upp är scenen tom. Dörrarna ifrån väntsalen slås upp, två pager träda in och stanna i bugande ställning innanför dörren, kungen kommer hastigt in, pagerna gå åter ut och dörrarna stängas.

KRISTIAN

(*upphettad och vred, blickar vildt omkring sig, går häftigt af och an*).

Är jag då kung här eller ej?! (*Kastar sina handskar på bordet och fortsätter att gå af och an.*) Man trotsar mig uppenbart — man handlar emot min befallning! (*Paus.*) Visste jag blott hvem — hade jag honom blott här — han skulle få se! — Hans lif skall det kosta honom, om jag så skulle nödgas döda dem alla för att träffa denne ende. (*Bittert leende.*) Jag är så viss på att råka endast fiender när jag slår till.

NARREN

(puckelryggig och rödhårig. Har under tiden kommit in, utan att kungen märkt honom, och stannat innanför dörren i bugande ställning).

Nådige herre — —

KRISTIAN *(häftigt).*

Hvem? — Hvem vågar?! Ah, *du* narr! Sedan när kommer du till mig med hofmannalater och »nådige herre» på läpparna?!

NARREN.

Nådige herre —

KRISTIAN.

Tig, säger jag. Jag är ej din nådige herre, — ingens nådige herre!

NARREN.

Sant sade du: ingens nådige herre, men allas nådige tjänare.

KRISTIAN *(hotande).*

Hvad vågar du?

NARREN *(med en axelryckning).*

Alla dina tjänares tjänare, och dina narrars narr!

KRISTIAN *(ironiskt).*

Mina narrars narr! Ja visst!

NARREN.

Ty du låter göra narr af dig. Du låter kalla dig för kung — fast du är narren och *jag* kung, — kung öfver kungens lynne.

KRISTIAN.

Narr, jag är ej vid lynne i dag.

NARREN *(parodierar).*

Kung, jag är ej vid land i dag, om du ej är vid lynne. Men mig lyster att regera. Gör du rebellion?!

Vill du ta min spira ifrån mig?! (*Med en axelryckning.*) Du är ju helt plötsligt vorden den narraktigaste af oss två!

KRISTIAN.

Tig!

NARREN (*som förut*).

Ty jag kallar mig narr, och är kung. Men du kallar dig kung och låter hålla dig för narr!

KRISTIAN (*ännu häftigare*).

Tig!

NARREN

(*går och sätter sig på konungens stol och slår sitt träsvärd i bordet*).

Kristian, du som kallar dig kung här i landet, hvad har du att säga till ditt försvar?

KRISTIAN (*skrattar hånfullt*).

Jag tror du vill sätta dig till doms öfver mig?!

NARREN.

Har du ej själf satt mig till det ämbetet?! Skall jag ej längre vara ditt samvetes röst?

KRISTIAN.

Nåväl, herre och narr! Var mitt samvetes talman! Öfva ditt domareämbete! Men döm nådigt, så framt ditt hufvud är dig kärt!

NARREN.

Kristian, du, som kallar dig kung, träd fram och svara! Du har vågat gifva befallningar här?

KRISTIAN.

Och man har vågat att icke lyda mig.

NARREN.

Du har vågat gifva befallningar, som man vågade att icke lyda! Konung, hvar hade du din kunglighet?

Mig lyda de, åt mitt skämt skratta de — efter *min* pipa dansa de, *för att jag är den jag synes vara!* Hvarför är du ej som jag?

KRISTIAN.

Det kunde nog passa dem bäst, att jag vore endast deras rolighetsmakare!

NARREN.

Nej, men var den du synes vara. Var kung när du är kung. Du älskar en borgerlig flicka och har henne när dig och lefver med henne sedan år tillbaka. Hvarför gjorde du henne inte till din drottning? Är du ej kung? Kan du inte upphöja och förnedra? Kunglige narr!

KRISTIAN (*stampar med foten*).

Tig!

NARREN.

Narraktige kung! Du har gift dig med en mäktig kejsares syster och gjort henne till din drottning. Hvarför gör du henne ej till din älskade?

KRISTIAN.

Dyveke — Dyveke! —

NARREN.

Kung, du älskar Dyveke än, — och gjorde en annan till din drottning. Och tror att du gjort det af förnuftsskäl! *Var* det då klokt?

KRISTIAN.

Hör upp!

NARREN.

Du ställde omsorgen om land och folk öfver ditt personliga väl; — du gjorde dina undersåtar och deras fem sinnen till härskare öfver dig, — och du vill nu förbjuda dina härskare att härska!? Du är vred öfver

att de se och höra hvad du gör; — du vill bestraffa att de tala om hvad de sett och hört, och säga ut hvad de tänka desslikes?! — Kung, skvallret dödades af ingen kung, men dödade mången. Det trotsar alla dina förbud, det smyger sina egna vägar midt för din näsa och länkar ditt öde trots allt ditt motstånd. Och din vrede däröfver gör dig endast löjlig.

KRISTIAN.

Tig, tig! Jag vill ej höra dig! Bort från min stol, narr! Din kung befaller dig, — bort! (*Slungar undan honom.*) Du var mig en orättfärdig domare! Du har förverkat ditt lif! Du har missbrukat ditt ämbete och skall döden dö. Bered dig, — bikta! På knä, — jag vill själf taga din bikt. (*Sätter sig och trycker ned honom på knä.*) Hvem sände dig till mig nu, när ingen af de hofmän vågade trotsa min vrede?

(*Narren tiger.*)

KRISTIAN.

Hvem gjorde det? Han, som i hemlighet skaffade Dyveke tillträde till tacksägelsegudstjänsten och ställde henne öga mot öga med drottningen? Hans namn, gif mig hans namn, eller ditt hufvud faller för hans!

(*Narren tiger.*)

KRISTIAN (*högst uppretad*).

Guds död, narr, du trotsar mig, du svarar inte! Så dö, då, dö! (*Kastar en mängd föremål emot hans hufvud.*)

NARREN

(*undviker dem skickligt, springer undan, rusar af och an i rummet i vanvettig ångest, under skratt och skrik, springer så på en gång upp på divanen och skriker med full hals*):

Kung Kristian! Man vill stjäla dina kronor!

(*Kristian far tillsammans som träffad af blixten och blir sittande tyst och stirrande framför sig.*)

NARREN

(*hastigt och allt mera upprörd*).

Man vill stjäla dina kronor! Där bakom dörren lura de — hela rummet är fullt af dem — hela landet öfversvämmadt af krontjufvar. Sveriges krona lösa de som bäst från ditt hufvud, Danmarks och Norges vänta de endast på att få kasta sig öfver! Kung Kristian (*häftigare*), kung Kristian! (*Springer i högsta sinnesrörelse fram, kastar sig på knä framför kungen och lägger sin narrmössa i hans knä.*) Tag min krona. Den gör dig ingen stridig! Jag vill vara dig en trogen undersåte! Jag vill låta mitt lif för dig! (*Brister i gråt och döljer ansiktet i kungens sköte.*)

KRISTIAN

(*uppskakad och rörd. Stryker hans röda hår.*)

Så, så — lugna dig, narr. Vore de alla så trogna som du, — hade de alla så mycket mod som du och så liten falskhet, då vore det ingen nöd. — Vän och narr, du har plågat mig, — du har rifvit upp mina sår; — läk dem, mildra smärtan, sjung för mig, sjung (*trycker honom till sig*), du min ende, trogne vän.

NARREN (*mörkt*).

Den klingar inte gladt den sång jag skulle vilja sjunga för dig. —

KRISTIAN.

Sjung ändå, sjung om hvad du vill —

NARREN

Skall jag lofsjunga din olycka?! Stöter du mig ut ibland dina fiender?! (*Stiger upp.*) Skall jag sjunga omkvädet till deras nidvisa?! Välan! (*Sjunger med full hals.*)

— »Så mäktig som sin egen frilla,
visst aldrig blir vår kung, så stor.»

— — — — — — — — — —

(*Kristian reser sig, rasande, slår handen i bordet. Narren afbryter sången, men skrattar med full hals. Kristian sjunker ned i sin stol igen, trummar otåligt på bordsskifvan.*)

NARREN

(*kommer till honom, lägger sin hand på hans axel*).

Herre —

KRISTIAN

(*stöter häftigt undan honom*).

Gå —

NARREN (*stryker hans hår*).

Herre — — skilj dig från Dyveke.

KRISTIAN.

Aldrig!

NARREN.

Skilj dig från henne, herre, och dina fiender skola falla dig till fota.

KRISTIAN (*häftigt*).

Det skola de ändå. Guds död! — Och den som vågar trotsa mig, — den som vågat det i dag, han —! — Hans namn, narr!

NARREN (*smyger undan*).

Skall jag taga vara på min broder??

KRISTIAN.

Du, hund! Din trohet har ögon endast för mig, men är blind för alla andra! Men jag vill att du skall se allt som sker —

(*Didrik Slaghök träder in oanmäld.*)

NARREN.

Där kommer din blodhund, herre! Kanske kan *han* sjunga den visa dig lyster att höra. Men den visan vill jag ej höra på. (*Smyger ut genom löndörren.*)

KRISTIAN.

Ah, junker Slaghök! Du var också med i kyrkan?

DIDRIK.

Till Eders Nådes tjänst!

KRISTIAN.

Och du såg — ah, hvem såg inte det! Det var ju ett offentligt spektakel.

DIDRIK.

Till Eders Nådes tjänst, en regelrätt Comedia!

KRISTIAN.

Med hvem var hon där? Var hon där hela tiden? Såg du när hon kom?

DIDRIK.

Nej. Jag följde uppmärksamt med andakten och såg intet. Men på en gång började man tissla och tassla omkring mig, — hela församlingen kom i rörelse — »Dyveke, Dyveke!» hviskades det till höger och vänster. Och jag såg dit alla andra såg, och där satt Dyveke på läktaren midt emot vår nådiga frus tronstol, — där som Eders Nåde befallt att det högmögnare borgerskapets fruar skola ha sin plats. Hon satt där, lutad öfver bröstvärnet och stirrade öfver till vår nådiga fru som ville hon sluka henne med ögonen. Och hofmästarinnan visade vår nådiga fru på henne, och —

KRISTIAN.

Ah *hon*, den gamla häxan! Hennes mått är längesedan rågadt! (*Befallande.*) Drottningens hofmästarinna lämnar i morgon sin tjänst!

DIDRIK (*bugar*).

Hon visade vår nådiga fru på Dyveke, alltså, och de nederländska hofdamerna fällde föga respektfulla yttranden på sitt språk, och —

KRISTIAN.

De nederländska hofdamerna lämna i morgon landet! — Vidare.

DIDRIK.

Vidare vet Eders Nåde. Vår nådiga fru brast i gråt och gick bort ur kyrkan innan den andlige slutat mässan.

KRISTIAN.

Hvem talade hon med när hon kom hem?

DIDRIK.

Med biktfadern och hofmästarinnan. Så stängde hon in sig ensam i sitt sofrum, och hofmästarinnan hade en lång öfverläggning med biktfadern, och —

KRISTIAN.

Kapellanen lämnar ännu i dag tjänsten. Siegbrit skall utse en annan biktfader åt drottningen. Jag vill ha rent hus, jag vill se endast ärliga ansikten omkring mig. Du skall se till att min vilja sker.

DIDRIK.

Till Eders Nådes tjänst. (*Bugar sig och vill gå.*)

KRISTIAN.

Didrik — du var mig alltid en nitisk tjänare — säg mig nu också — — hvem skaffade Dyveke plats på läktaren?

(*Didrik tiger och ser ned.*)

KRISTIAN.

Hans namn, Didrik! (*Man hör ihållande trumpetstötar på borggården.*) Hvad nu? Hvad är på färde? Se efter?

DIDRIK (*går till fönstret*).

Hans högvördighet, bispen i Odense, herr Jens Anderson Beldenak, rider in öfver vindbron. Minst hundrade man har han med sig.

KRISTIAN.

En hel fientlig armé! Han vill väl alldeles förkrossa min stackars kunglighet med glansen af sitt prästadöme.

DIDRIK.

Dina andliga herrar rida med väl stort följe genom landet, trots ditt förbud.

KRISTIAN (*rycker på axlarna*).

Hvad vill du göra?! De ha allt i sin hand. Hela landet är dem skattskyldigt, — de rufva öfver omätliga rikedomar, — de stampa legioner ur marken, när de behaga! — Och jag —

DIDRIK.

Tag makten af dem, herre! Tag makten af dem.

KRISTIAN.

Gent emot dem förmår jag intet. De härska oinskränkt öfver mitt folks själar.

DIDRIK (*energiskt*).

Så tag ifrån dem deras välde öfver dina undersåtars sinnen!

KRISTIAN.

Hur vill du åvägabringa det undret?

DIDRIK.

Låt predika den nya, lutherska läran fritt här i landet.

KRISTIAN (*ser lurande på honom*).

Ett underligt råd af dig, som själf varit med om att sälja aflat här! Kan du tjäna både Krist och Anti-

krist på en gång, så gärna för mig! Men jag kan ej tjäna två herrar.

DIDRIK.

Nej. Men du kan hafva många tjänare. Låt din ene tjänare sälja aflat i Herrens namn, låt den andre predika däremot i samme Herres namn, så gå de båda dina ärenden hvar på sin väg. Ty folket får då upp ögonen för hyckleriet. Och så tar du af dina andliga herrar deras välde öfver folkets sinnen.

KRISTIAN

(*skrattar till, slår Didrik på axeln*).

Du förstår dig på prästaknepen du, junker Slaghök.

DIDKIK (*bugar sig*).

Med förlof, Eders Nåde, jag är själf prästvigd.

KRISTIAN (*skrattar*).

Ja, ja. Man skall vara kunnig i den gudliga vetenskapen och väl förfaren i de heliga ting för att komma tillrätta med de lismande gudsmännen! (*Slår honom på axeln.*) Du är min man du, junker Slaghök! Du blir nog bisp innan du dör, det spår jag dig! — Det är för resten ingenting som hindrar, — jag kunde ha lust att spela prästpacket det strecket! Jag skall ha dig i minnet härnäst en bispestol blir ledig. (*Man hör åter trumpetstötar från borggården.*) Ha! Fiende i antågande nu igen?! Eller tog hans högvördighet till flykten?

DIDRIK

(*går till fönstret och ser ut*).

Slottsherrens kusin, herr Ove Gyldenstjerne med följe rider in öfver vindbron.

KRISTIAN.

Som gällde det att bekriga mig, så komma de dragande! (*Skakar knytnäfven mot fönstret.*) Men du

och dina gelikar skola ej våga förhåna mig länge mera.

DIDRIK (*med lätt ironi*).

Själf har du ju förlänat dem rätten därtill.

KRISTIAN.

Hvad jag förlänat, kan jag återtaga.

DIDRIK.

Ja. Men du gör det ej. Du är för undseende emot dina danska herrar.

KRISTIAN.

Hur kallade du dem?

DIDRIK (*med ännu mera betoning*).

Dina herrar!

KRISTIAN (*rätar på sig*).

Jag ensam är herre här i landet!

DIDRIK (*ser honom i ögonen*).

Ja, du ensam skall vara det.

KRISTIAN.

Det skola de lära sig inse. Och därutinnan skall du vara min handtlangare, Didrik. (*Didrik bugar.*) Du är visserligen också af ridderlig börd. Men du är ej dansk, du har intet att skaffa med de danskes häfd, du är fri, — och därför är du min man. (*Klappar honom på axeln.*) Och nu gå och begynn ditt verk. Skaffa mig den i handom som i dag narrade Dyveke att trotsa mitt förbud.

DIDRIK (*afböjande*).

Herre! De hata mig nog ändå, de stolta riddersmännen vid ditt hof.

KRISTIAN.

Du vågar ej, Didrik?! Du är feg?!

DIDRIK.

Nej. Jag vågar. Och jag vill vara din arm och slå till den du vill förkrossa. — Men en annan satte du till att kunskapa och ransaka i din stad. Fråga henne — fråga Siegbrit.

KRISTIAN.

Siegbrit, — ja, hon ensamt uppväger er andra, allesamman! — Följ mig till henne — nej, blif här, — vänta därute tills jag kommer åter. (*Hastigt af genom försalen.*)

DIDRIK

(*halfhögt under det han följer konom*).

Har hon förbjudit mig att tala, så kan hon nog tiga själf. (*Af.*)

DYVEKE

(*kommer in genom löndörren, införd af narren, hvilken går ut igen*).

Inte här?! (*Går fram till bordet och bläddrar i konungens papper.*) Jag kan tänka mig han rasar nu! (*Skrattar till.*) Hu då! Han kan den konsten med besked! — Han vänder väl som bäst upp och ned på hela Köpenhamn för att få tag i mig och töma ut sin vredes skålar öfver mitt syndiga hufvud! (*Skrattar, sätter sig i konungens stol, gäspar.*) Men det var inte mitt fel. Nej.

TORBEN OXE

(*kommer hastigt in från försalen och bugar ödmjukt. Ser så upp och blir förvånad öfver att finna Dyveke i stället för kungen, bugar småleende och träder närmare. Skämtsamt*):

Hell dig, Dyveke, härskarinna öfver den mäktigaste konung!

DYVEKE

(*i det hon smålende böjer hufvudet till hälsning*).

Men dock ingen drottning!

TORBEN OXE.

Helt visst. Drottning öfver hans hjärta.

DYVEKE.

Men ej öfver hans land.

TORBEN OXE.

Härskarinna öfver hans känslor.

DYVEKE

(*med en anstrykning af bitterhet*).

Och dock deras slafvinna! Stackars Dyveke borde ni hellre säga. Men med Dyveke har ingen medlidande.

TORBEN OXE.

För Dyveke ville mången stolts riddare gifva sitt lif.

DYVEKE

(*ser honom forskande i ögonen, skrattar därpå till*).

Ni herrar vid hofvet taga det så lättsinnigt med edert lif. Är det då så litet värdt?

TORBEN OXE.

Så litet är det värdt att det ej förmådde uppväga ett småleende af Dyveke.

DYVEKE.

Jag säljer ej mina småleenden så dyrt. (*Stiger upp, går kokett af och an och ser leende på honom.*) Nå, Torben Oxe, vill ni på stund låta edert lif nu?! Eller fordrar ni ännu ett småleende? (*Skrattar muntert.*)

TORBEN OXE (*böjer ett knä*).

Befall, härskarinna, och i nästa ögonblick ligger jag död för dina fötter.

DYVEKE (*med låtsad högtidlighet*).

Godt. Jag befaller eder alltså, herr riddare — att lefva, och stå upp på ögonblicket. Jag finner annars ingen ro för alla de sköna damer, hvilkas hjärtan komme att brista vid en så ädel riddares död. (*Skrattar.*)

TORBEN OXE (*stiger upp*).

Jag bryr mig ej om en af dem.

DYVEKE.

Utan endast om *mig*. Icke sant? Det är ju så ni säger åt dem alla i tur och ordning. Icke sant?

TORBEN OXE.

Tillbedjansvärda Dyveke. (*Fattar hennes hand. Hon rycker den ifrån honom, han fattar henne hastigt om lifvet.*) En kyss — endast en kyss!

DYVEKE

(*skrattar med full hals, håller ena handen för munnen för att hindra honom från att kyssa henne*).

Nej, låt mig vara då — låt mig vara! (*Slingrar sig undan. Han griper henne igen, under kampen stöta de emot divanen, hon faller omkull på den och blir liggande där alltjämt skrattande. Hans Faaborg kommer in ifrån audienssalen med ett papper i handen, drager sig hastigt tillbaka vid synen, utan att ha blifvit sedd. Narren träder fram bakifrån tapeten, bugar för riddaren och går ut genom löndörren.*)

TORBEN OXE.

Konungens narr!

DYVEKE (*sätter sig upp*).

Och konungens älskarinna — och konungens privatrum! Allt här är konungens. (*Ironiskt.*) Ni är en samvetsgrann konungens tjänare, Torben Oxe, ni tar

edert värf, som konungens ställföreträdare här på slottet så grundligt (*med en missnöjd knyck på hufvudet*), — och så öfverdrifvet, att ni glömmer af, att han kan vara här hvilken minut som helst och bestraffa edra öfverdrifter.

TORBEN OXE.

Om eder skönhet kom mig att glömma hvar jag befann mig, liksom den en gång förut i dag kom mig att bryta mot Hans Nådes bud, så är jag beredd att lida straff för det ena som för det andra. Jag kom ej hit för att träffa eder, stolts jungfru, utan för att säga Hans Nåde, att det var jag, som skaffade eder in i kyrkan i dag.

DYVEKE.

Jag har också kommit hit för den skull! Men jag råder er, herr riddare, att ej invänta konungen. Han är förfärlig när han är vred. Ja, ni såg ju själf hur uppretad han var när han begaf sig bort från kyrkan.

TORBEN OXE (*stolt*).

När hörde ni någonsin sägas, att Torben Oxe flydde, vore faran än aldrig så stor!

DYVEKE.

Jag känner edert mod, herr riddare. Men det gagnar till intet gent emot konungens vrede. — *Jag* har kanske mer vana att möta den, än ni. Och äfven för konungen vore det bättre om han endast träffar på mig. Jag ber er — gå. (*Då han tvekar.*) Inte för er, utan för *min* skull.

(*Torben Oxe bugar sig aktningsfullt och går.*)

DYVEKE

(*går af och an och smågnolar*).

Jag hade så gärna kunnat gifva honom den fattiga kyss han bad om. Ty vacker är han, och ridderlig,

och — jag tycker bra om honom. Men — *här* — i kungens eget rum — nej! (*Paus.*) Och dessutom behöfver han inte precis tro att han är alldeles oemotståndlig! (*Narren kommer in igen, stannar innanför dörren som för att gå fram till Dyveke, lyssnar plötsligt, som hörde han steg utifrån försalen, och smyger bakom tapeten. Dyveke under tiden*): Han kan gärna lära sig att Dyveke inte får behandlas så där, som vore hon — gud vet hvad för något. (*Häftigt.*) Nej, jag låter inte behandla mig med ringaktning, därför att jag är konungens älskarinna! Konungens älskarinna — det är dock mer, än konungens drottning! (*Vemodigt.*) Och vore det ej längre mera — då, ve dig, stackars Dyveke!

KRISTIAN

(*kommer hastigt in, blir stående framför henne och ser mörkt på henne ett ögonblick*).

Dyveke *här?!* — Du leker allt för djärft med mitt tålamod, Dyveke! Du aktar ej min vilja! Hur vågar du komma hit till slottet, trots mitt stränga förbud?

DYVEKE (*harmset*).

Skall jag då vara en fånge nu mera? Förr, då kunde jag gå här fritt och öppet, efter behag. Och då behöfde jag ej smyga mig till att se på hofvets festligheter, som jag fått göra i dag, — då hade jag alltid hedersplatsen bland hofvets fruar.

KRISTIAN (*afbryter*).

Förr är icke nu. Du känner den hänsyn jag måste taga till drottningen. Du gör orätt i att bryta emot mitt förbud. Du hade ej bort komma hit.

DYVEKE.

Nu när hon har sett mig, och vet att jag finnes till, så behöfver jag väl ej taga mig i akt längre.

(*Harmset.*) Men Dyveke har ej längre samma rätt som den ringaste af dina undersåtar! Din tjänarinna har tjänat ut! Leksaken duger ej längre — — bort med den!

KRISTIAN.

Du gör mig orätt, Dyveke. Du står mig lika så nära nu, som för. (*Då Dyveke gör en förnärmad min och vänder sig bort.*) Var jag någonsin hård emot dig? (*Hon svarar ej och ser fortfarande bort.*) Har jag någonsin vägrat dig en bön?

DYVEKE

(*vänder sig plötsligt till honom igen och gör en sirlig och högst ceremoniös nigning. Med kokett sänkta blickar*):

Herre och konung, — din tjänarinna kommer också till dig med en ödmjuk bön igen. (*Niger ceremoniöst.*)

KRISTIAN.

Dyveke förstod förr att bedja — på ett annat sätt. — Men — må gå! — Hvem gäller din förbön? Hvem skall jag nu benåda igen?

DYVEKE.

Jag kommer ej för att bedja dig förskona någon. Tvärtom! (*Med en kvass blick.*) Jag ber dig om en människas lif.

KRISTIAN.

Hvilken ovan bön på Dyvekes läppar! Hvem är han, den olycklige, som försyndat sig så svårt?

DYVEKE (*upprörd*).

En människa, som drifvit hån med mig, — som talat till mig om kärlek — endast för att kunna få vända mig ryggen, och såra mig till döds med sin trolöshet!

KRISTIAN.

Guds död! Hans namn, och han har upphört att finnas till!

DYVEKE.

Ej så menade jag. *Du* skall inte straffa honom, utan endast gifva honom i mitt våld och skänka mig hans lif. (*Med grym uppsyn.*) Döden vore honom intet straff alls. Nej, min *fånge* måste han vara, — — *ensamt* min, så att jag kan göra med honom *hvad jag vill.*

KRISTIAN.

Dyveke — och *grym!* (*Skakar på hufvudet.*)

DYVEKE.

Hans lif vill jag ha, — oinskränkt makt öfver hans lif.

KRISTIAN.

Du har det.

DYVEKE.

Ditt konungsliga ord på det?

KRISTIAN.

Mitt konungsliga ord. (*Räcker henne handen.*) Och hvad för straff har du i beredskap, som du anser värre än döden?

DYVEKE (*ser hastigt upp*).

Friheten. Jag tänker gifva honom friheten.

KRISTIAN.

Hvad?

DYVEKE

(*rätar på sig och ser honom fast i ögonen*).

Gifva *dig* friheten, ty ditt lif var det jag bad om. Hvem annan skulle våga tala med mig om kärlek?! Hvem annan än du vore i stånd att vända mig ryggen och förhåna min kärlek så, som du gjort det, när du

tog en annan till din maka. O, herre — lös in ditt löfte — gif dig så i mitt våld, att jag må kunna gifva dig fri.

KRISTIAN.

Aldrig!

DYVEKE.

Gif mig fri, herre! Du har mig ju ej mera kär, — du har tröttnat på mig — du behöfver mig ej mera. Du har ju din drottning.

KRISTIAN (*med ett bittert skratt*).

Drottningen, — ja, drottningen! — (*Häftigt.*) Tror du då jag tog henne af fri vilja?! Jag hade ju ej en gång sett den, som skulle bli min gemål! Insèr du ej, att ej jag och mina böjelser, utan mitt folks och mitt lands väl föreskref mig den förbindelsen? —

DYVEKE.

Jag inser det. Och därför att jag inser det ber jag dig: gif mig fri.

KRISTIAN.

Nej — just därför borde du ej bedja mig om det. Din kärlek till mig borde säga dig att det ej kan vara fråga om kärlek emellan henne och mig.

DYVEKE (*ser honom fast i ögonen*).

Hvad är det så?

(*Kristian ser åt sidan.*)

DYVEKE (*fast*).

Du älskar henne, Kristian. Hur vore något annat möjligt. Hon är god, hon är skön — hon ser ut som en Guds ängel. Nu, sedan jag sett henne, begriper jag att man ej kan annat än älska henne. Du är ju hennes make. Kristian, *var* det — — och låt mig gå.

KRISTIAN (*upprörd*).

Nej, säger jag — jag vill ej — jag *kan* ej. Hur skulle mitt lif se ut utan dig? Hvad blefve jag utan dig? Hvad jag var innan du kom till mig: en docka för andras nycker, en fånge, inspärrad i kunglighetens gyllene fängelse, och bevakad af en massa tallrikslickare, hvilkas ord endast voro sockersöta lögner, och hvilkas ansikten, med hvarje min, endast återspeglade min egen vanmakt och uselhet. Då — en dag — klappade ett annat hjärta i takt med mitt — murarna till mitt fängsel föllo, du var hos mig, och jag började glädja mig åt lifvet. — — Jag tyckte mig aldrig förr ha sett solen skina — aldrig nånsin var skogen så grön, — aldrig glittrade sjön så klar och blå — och aldrig hade jag hört luften så fylld af fågelsång. — Din kärlek gjorde mig till människa; jag såg mänskligt, tänkte mänskligt, — och min makt gaf mig framför allt rättigheten att göra endast det. Hvar människa var min broder. Jag ville hjälpa den elände, — ge den svage sin rätt, kände mig ha kraft att till den ändan taga all makt ensam i min hand och härska fritt öfver ett fritt folk af fria människor. Det ville jag — — allt endast i kraft af din kärlek och trots alla motgångar! — Dyveke, hos hvem skall jag nu söka ro och lugn? Hvem skall jag nu fly till undan mina onda tankar, när du ej mera är hos mig?! Hvem skall hjälpa mig, när din mjuka hand ej längre tyglar mitt sinne och tvingar dess stormar att lägga sig?! — — Dyveke, du vet ej hvad du vill, när du ber mig, — du vill ej hvad du ber mig om — — du kan ej vilja öfverge mig nu!

DYVEKE.

Kristian, du öfverskattar mig! Min kärlek gaf dig kraft att vara en fri härskare, säger du?! (*Med*

bitterhet.) Och det första ditt »fria» folk kom och band dig vid en kvinna som du ej älskade — så lät du binda dig. Så fri gjorde dig min kärlek! (*Allvarligt.*) Tro mig, Kristian, jag har ej glömt hur innerligt du hade mig kär. Och huru jag älskade dig, behöfver jag ej erinra dig om. Men det var förr. Och förr är ej nu. Du är ej längre densamme som då, och jag är ej mera den Dyveke du gaf din kärlek åt. Det är tid att vi skiljas från hvarandra.

KRISTIAN (*häftigt*).

Dyveke, du vet ej hvad du säger!

DYVEKE.

Å, för visso vet jag det. Du söker bedraga både dig och mig genom att frambesvärja det som varit och (*med en suck*) — som tyvärr är förbi för alltid. Kalla mig ej otacksam om jag vill gå. (*Enträget och oroligt.*) Kristian, jag fruktar för mitt lif här, — jag har fiender, endast fiender öfver allt, — mig tillskrifva de felet för allt som sker dem emot, de tro mig stå i vägen för alla deras önskningar, och med mitt lif vilja de röja alla hinder ur vägen.

KRISTIAN.

Du har intet att frukta! Den kungen älskar, den kan han också skydda. Ingen skall våga —

DYVEKE (*ännu enträgnare*).

Kristian — mitt lif är hotadt — döden har tusen vägar, dem ingen vet om i förväg — gif mig friheten — gif mig följe och låt mig resa hem till mitt land igen. Här är jag bland idel främmande människor — idel fiender. Låt mig resa.

KRISTIAN (*plötsligt misstänksam*).

Resa?! — Med hvem?! (*Häftigt.*) Ah, där står någon bakom allt detta. Du vill öfverge mig för en

annan — tror du ej jag märkt huru de unga männen vid mitt hof kastat lystna blickar på din skönhet, — tror du inte jag vet, hvilka alla, som förverkat sina lif genom att våga höja sina ögon till sin konungs älskade. (*Fattar henne häftigt om handleden och ser henne genomborrande i ögonen.*) Bekänn att Torben Oxe talat till dig om kärlek! — Å, — se ej bort — jag vet att han ej är dig likgiltig, — att du med välbehag lyssnat till hans artigheter! — Bekänn! (*Skakar henne.*)

DYVEKE.

Aj! Släpp min hand! I gör mig illa! (*Sliter sig lös.*)

KRISTIAN.

Svara! Jag befaller dig! Guds död, jag tror du vågar trotsa mig!

DYVEKE.

Hvad lönar det sig att svara, när I redan dömt mig.

KRISTIAN.

Jag dömer ingen ohörd.

DYVEKE.

När har jag någonsin varit dig otrogen — — när har jag gifvit dig anledning att tvifla på mig! Säg mig — hvad har jag gjort, att du talar till mig så hårdt? (*Brister i gråt.*)

KRISTIAN

(*drager henne till sig, för henne till divanen och sätter sig vid hennes sida*).

Dyveke — stackars min Dyveke — har jag gjort dig ondt igen — arma Dyveke. (*Kysser henne.*) Var glad igen — var igen min egen lilla Dyveke och låt allt vara som förr. Låt mig kyssa bort dina tårar.

(*Kysser hennes ögon; hon slingrar på en gång sina armar om hans hals, gömmer hufvudet vid hans bröst och snyftar ännu häftigare.*) Dyveke — kära min Dyveke — kan du verkligen ha hjärta att vilja öfverge mig.

(*Sätter sig upp — ser på honom, skakar på hufvudet till svar. Drager honom så plötsligen till sig och kysser honom häftigt och lidelsefullt.*)

NARREN

(*som smugit fram ifrån tapeten så snart de satt sig, och stått obemärkt i en vrå, springer plötsligt fram midt i rummet och skriker*):

Kung Kristian! Man vill stjäla dina kronor! (*Gapskrattar. Dyveke drager sig skrämd ifrån kungen.*)

KRISTIAN (*far upp*).

Guds död, narr, den sorgen vill jag befria dig från. (*Dager sitt svärd och vill stöta ned honom.*)

DYVEKE (*håller honom tillbaka*).

Låt honom vara — han är ju blott en narr — vet ej hvad han säger! Han är dig trogen och tillgifven. Narr, du kan följa mig hem igen. Låt mig få gå nu, herre, — här äro vi ju dock ej ostörda med hvarandra. (*Vinkar åt narren att laga sig undan och följer honom genom löndörren efter att hafva gjort en vördnadsfull nigning för kungen.*)

KRISTIAN

(*slår på en klocka. En page kommer in*).

Väntar där någon på företräde?

PAGEN.

Hans högvördighet bispen i Odense, herr Jens Anderson Beldenak.

KRISTIAN.

Låt honom komma in.

(Pagen går ut, slår genast upp dörren igen, och tager jämte en annan page uppställning innanför dörren i bugande ställning, som när kungen kom in vid aktens början.)

(Ridå.)

Andra akten. 1.

Ett rum i bottenvåningen af Siegbrits hus vid Amagertorv. Litet enkelt möbleradt, väggar i skulpterad ek. Nedtill i kulissen till vänster en öppen dörr, genom hvilken man ser Hans Faaborg sitta vid ett bord och skrifva. Upptill i samma kuliss, trappuppgång till öfre våningen. Trappan är insvängd i rummet. I fondkulissen en löndörr till en hemlig trappa. Siegbrits skrifbord är midt i rummet så att hon sitter med ryggen vänd åt vänstra kulissen. I högra kulissen upptill dörr direkt ut till gatan, nedtill två små fönster med blyinfattade rutor.

SIEGBRIT

(*står med högra handen stödd mot skrifbordet och talar vid en ung gråmunkebroder, som står bugande framför henne när ridån går upp*).

Såvida I tager väl vara på hvad jag nu sagt er, så vill jag då förorda för Hans Nåde att I får tjänsten. Men glöm inte, att från den stund jag märker att I befattar eder med att bringa världsligt skvaller och löst snack till Hennes Nådes öron, så är I tjänsten förlustig, liksom eder företrädare. Hans Nåde önskar och befaller däremot att jag till rikets bästa får veta om allt, som sker i Hennes Nådes närhet. Och såvida I tjänen troget härutinnan skall lönen ej utebli. Förstår I?

GRÅMUNKEBRODERN (*bugande*).

Fullkomligt.

SIEGBRIT.

Jag talar i dag med hans nåde. Senast i morgon skall tjänsten vara besatt. Hennes nådes kapellan flyttar i dag, — i afton kan I komma hit igen och få besked. (*Prästen bugar.*) Ja — och nu kan I gå. Jag har viktiga värf att taga vara på. (*Sätter sig vid skrifbordet, bläddrar i sina papper.*)

GRÅMUNKEBRODERN

(*går emot dörren. Vänder om, tvekar en minut*).

Fru Siegbrit —

SIEGBRIT (*barskt*).

Hvad?! Är han här ännu? Han skall packa sig bort. Han stör mig.

GRÅMUNKEBRODERN.

Drottningen —

SIEGBRIT.

Drottningen, har han ej att bekymra sig om ännu!

GRÅMUNKEBRODERN.

Kejsaren —

SIEGBRIT (*uppmärksam*).

Vet han något, så ut med det! Men fort; han ser att jag har brådtom.

GRÅMUNKEBRODERN.

Drottningen har i dag sändt bud med hemliga bref till kejsaren.

SIEGBRIT.

Hur vet han det?

GRÅMUNKEBRODERN.

Brodern, som rest med brefven, sade mig det själf. Och han är min vän och har inga hemligheter för mig.

SIEGBRIT.

Vet någon annan än han om det?

GRÅMUNKEBRODERN.

Nej.

SIEGBRIT.

Kan jag lita på det?

GRÅMUNKEBRODERN.

Ja. Och om I viljen gifva mig fyrahundra daler, så skaffar jag eder det brefvet.

SIEGBRIT.

Fyrahundra daler?! Det är väl mycket pengar. Han borde veta att hushållning med kronans medel är undersåtens första plikt. — — För resten så rider där intet bud till kejsaren. Kungen har strängeligen förbjudit det. Alltså ljuger han.

GRÅMUNKEBRODERN (*korsar sig*).

Förbjude mig Gud att jag skulle begå slik svår synd!

SIEGBRIT.

Nå, då är hans vän en storskrytare!

GRÅMUNKEBRODERN.

Han talade sanning. — Gif mig pengarna, fru Siegbrit, och jag skaffar eder drottningens bref, så sant som jag här står.

SIEGBRIT (*ser misstroget på honom*).

Och det säger han sig kunna.

GRÅMUNKEBRODERN.

Ja.

SIEGBRIT (*långsamt*).

Tror han då att jag är så dåligt betjänad, så att jag inte visste om det där budet utan hans utsago? Och tror han inte jag kan undvara hans hjälp hvad det där brefvet vidkommer?

GRÅMUNKEBRODERN (*resolut*).

Nej.

SIEGBRIT.

Hm! (*Ser forskande på honom.*) Är han säker på det?

GRÅMUNKEBRODERN.

Så säker, som jag är på att jag lefver.

SIEGBRIT.

Må gå då. Men fyrahundra daler är för mycket. Han får nöja sig med tvåhundra. (*Då munken gör en afvärjande åtbörd.*) Ja, det hjälper inte, mer får han inte af mig. (*Går in i rummet bredvid och kommer ut med en penningpung, hvilken hon ställer på bordet.*) Och nu laga att han kommer i väg.

GRÅMUNKEBRODERN

(*stoppar penningpåsen i fickan, går emot dörren, vänder om, tager ett bref ur barmen och räcker Siegbrit*).

Här är brefvet.

SIEGBRIT.

Hvad?! Har han?! — Akta sig om han står här och gycklar med mig!

GRÅMUNKEBRODERN (*med en bugning*).

Drottningens bref.

SIEGBRIT (*ser på det*).

Ja, för visso, det är hennes nådes egen handskrift. Hur har han fått tag i det?!

GRÅMUNKEBRODERN.

Å, ingenting är omöjligt här i världen!

SIEGBRIT (*slår handen i bordet*).

Pengarna! (*Pekar på bordet.*) Hit med pengarna!

GRÅMUNKEBRODERN.

Hvad —

SIEGBRIT.

Han är en skojare och en skälm. Han har stått här och narrat af mig pengar endast. Det här brefvet, det visste jag af innan han ännu hade en aning om det. Och jag har män ute vid alla vägar för att uppfånga hans snygge vän. Vid det här laget bör han sitta i tornet redan. — Har *han* nu tagit af honom brefvet och bringat det i rätter hand, så har han blott gjort sin plikt som trogen undersåte. Och en trogen undersåte och rätt Herrans tjänare tar ej betaldt för sin trohet. Lägg han godvilligt pengarna här på bordet igen, — eller skall jag låta mitt folk taga dem af honom. Se så — (*pekar på bordet.*)

GRÅMUNKEBRODERN
(*ställer dit penningpungen*).

För de fattiga hade jag ämnat låta läsa en mässa.

SIEGBRIT.

Den hade han väl allt mässat själf i närmaste ölstuga.

(*Gråmunkebrodern gör en afvärjande rörelse och en min af sårad oskuld.*)

SIEGBRIT.

Ja — jag vet — han är som alla de andra klosterbröderna! Mammonstjänare allihop, — tjufvar i stort och smått, — en skenhelig skälm under hvar kåpa! — Någon bättre än han lär väl ej stå till att få, — och så må han då i Guds namn få tjänsten som vår nådiga frus kapellan, och behöfver inte vidare komma hit efter besked. Jag vill säga åt Hans Nåde att jag pröfvat hans duglighet och hans sinnelag. Och, i morgon, när solen går upp, läser han mässan för vår nådiga fru. Så, nu kan han gå. Men glöm inte hvad

jag inprentat hos honom. Och kommer *detta* ut, om brefvet här, så är han dödens.

GRÅMUNKEBRODERN.

Hans Nåde och I, fru Siegbrit, kunna räkna på min trohet och mitt nit. (*Bugar sig och går.*)

SIEGBRIT (*ropar honom tillbaka*).

Vänta ett ögonblick. (*Ropar in till vänster.*) Hans Faaborg!

HANS FAABORG

(*kommer ut med en penna bakom örat*).

Till eders tjänst.

SIEGBRIT.

Läs upp för brodern här, ur hans nådes instruxer för hofbetjäningen, hvad, där står om kapellanerna.

HANS FAABORG

(*går in efter en bok, ställer sig framför skrifbordet och läser upp, fort och med salvelsefull näsröst*).

— »Item skall också Konglig Majestät hafva två kapellaner och vår nådiga fru en, som äro väl förfarne i det nya testamentet, kunna väl sjunga och hafva ett godt målföre till att predrika det heliga evangelium och utlägga det allt efter som behof göres. Item skola de ock föra ett skickligt prästelefverne och afhålla sig från all uppenbar lösaktighet, såsom ock tillbörligt är, och skola de hvarje dag säga mässan på slaget åtta, utom att de tillsäges att om aftonen på slaget tre hålla förmässa och om eftermiddagen taga vara på att hålla aftonsång och nattsång, och när sångarna ej äro tillstädes, då skola de ock sjunga. Item skola förenämnda kapellaner taga väl vara på att hvar dag läsa till och från bords och tjäna den stund måltiden varar. — När det är gjordt, skola de gå till bords med småsvennerna. Item — —

SIEGBRIT (*afbryter*).

Nog nu, Hans Skrifvare. (*Till gråmunkebrodern.*) Har han hört noga på och präntat in det i minnet?

GRÅMUNKEBRODERN.

Till eder tjänst, fru Siegbrit!

SIEGBRIT.

Så vet han, hvad han har att rätta sig efter. Och nu kan han gå. Och du också, Hans Skrifvare. (*Gråmunkebrodern af till vänster, skrifvaren till höger.*)

SIEGBRIT

(*öppnar drottningens bref och läser det*).

Riktigt! — Till kejsaren — om Dyveke! Det kunde jag tro! (*Läser.*) »Tvinga kungen att fördrifva henne!» — Tvinga?! — Här i landet tvingar ingen kejsare någon till något, det skall jag bli man för! Men det kan vara på tiden att jag sörjer för Dyveke, — hög tid! (*Läser.*) »En ring till tecken!» — En ring, det blir bra! — Hans Faaborg! (*Faaborg kommer in.*) Äro de män tillbaka som jag sände ut efter drottningens budbärare?

HANS FAABORG.

Ja. Deras kapten väntar härute.

SIEGBRIT.

Låt honom komma in.

(*Hans Faaborg öppnar dörren till gatan och släpper in en officer.*)

SIEGBRIT (*till officeren*).

Hafven I mannen?

OFFICEREN.

Ja.

SIEGBRIT.

Så gif mig brefven.

OFFICEREN.

Han hade inga bref.

SIEGBRIT.

Fann I intet hos honom?

(*Officeren tiger och sneglar öfver till skrifvaren. Denne gör ett tecken åt honom att tiga.*)

SIEGBRIT (*observerar det. Hastigt*).

Rider eder den lede, Hans Faaborg, eller hvarför gören I sådana apekonster. (*Till officeren.*) Budbäraren hade hos sig en ring, med ett krönt M i brillanter Hvar är den?

(*Officeren visar på skrifvaren. Denne tager fram ringen ur fickan och räcker den åt Siegbrit, hvilken tager den utan att förändra en min.*)

HANS FAABORG (*fräser till*).

Den fördömda häxan, hvar har hon allt sitt vetande ifrån!

SIEGBRIT (*samtidigt till officeren*).

Kan I tiga om det så gällde lifvet?

OFFICEREN.

Förliten eder på det, fru Siegbrit.

SIEGBRIT.

I skolen genast sitta upp och begifva eder till kejsaren i stället för munken. Denna ring (*ger honom den*) skaffar eder utan vidare tillträde till kejsarens person. Anbefall er så vördsammast och hälsa från vår nådiga fru, att hon ej skrifver, emedan hans nåde konungen förbjudit det, och hon ej vill vara honom ohörsam, utan alltså sänder er med muntliga bud, för att bedja hans majestät så fort som möjligt utbetala hennes hemgift, på det vår nådige herre måtte blifva henne blid igen. Och tillfoga att ifall hemgiften ej

utbetalas, ämna vi låta kapa alla holländska skepp i Öresund och hålla oss skadelösa på det viset. — *Detta* var munkens uppdrag från vår nådiga fru. Men jag litar ej på prästerskapet och finner det bättre att sända en säker man, som *jag* har förtroende för.

(*Officeren bugar.*)

SIEGBRIT.

Vet också att jag har kunskapare öfverallt och att I ej hafven långt till nästa galge ifall I ej tigen obrottsligt. Men ären I trogen så vill jag bedja Hans Nåde, kungen, om ett brödstycke åt eder, som skall räcka till långliga tider. (*Ger honom pengar.*) Där har I till resan. Om en timme skolen I vara en half mil på väg härifrån.

(*Officeren gör ställningssteg och går.*)

SIEGBRIT (*strängt*).

Hans Skrifvare, du är en tjuf och en ärkeskälm och har för länge sedan förtjänat galgen. Men du kan räkna och skrifva bättre än mången präst, och därför så vill jag se genom fingrarna med dig, ty jag kan ej göra allt själf. Fast, gud skall veta, att intet blefve gjordt här i detta fattiga land om inte jag toge mig af det. (*Hotande.*) Det säger jag dig dock, att om ett ord kommer ut om hvad du nu sett och hört, så sitter ditt hufvud ej säkert emellan dina axlar, äfven om du med svart på hvitt kunde bevisa, att du ej spridt ut det. — Men tiger du, så vill jag låta nåd gå för rätt och se genom fingrarna med att du stal hennes nådes ring. (*Bläddrar i räkenskaperna.*) Du har ju inte skrifvit upp de tvåtusen daler den helige Faderns nuntie, Archimboldus betalat?

HANS FAABORG.

Nej. Han har bara betalat in hälften ännu.

SIEGBRIT.

Men han har redan länge fått sälja aflat här i landet.

HANS FAABORG.

Så var kungens befallning.

SIEGBRIT.

Som om jag inte hade svårt nog ändå att komma till rätta med folket utan att han skall få ge dem aflat för deras synder! Till statskassan skulle de betala skatten för det onda de gör om här ginge rätt till. I stället för att låta syndapengarna gå ut ur landet

HANS FAABORG (*ser ut genom fönstret*).

Herr Ove Gyldenstjerne kommer hitåt.

SIEGBRIT.

Jag tar inte emot! Gå, säg honom det.

HANS FAABORG

(*går, kommer genast tillbaka*).

Riddaren ville endast höra hur det står till med eder hälsa, fru Siegbrit.

SIEGBRIT.

Säg honom att jag ej ämnar göra honom den glädjen att lägga mig på min dödsbädd ännu, så att han nog får slicka sig om munnen efter det län han varit och bedt hans nåde. (*Faaborg vill svara, hon afbryter.*) Om han också ber på sina knän, så får han dock ej det länet ändå, det skall jag bli man för. Han har redan allt för många af rikets slott i sin hand. — (*Faaborg af till höger.*) Nå, hvarför går du ej ut och säger honom besked?

HANS FAABORG.

Riddaren gick vredgad sin väg, genast när jag afvisade honom.

SIEGBRIT (*förvånad*).

Väntade han ej?!

HANS FAABORG.

Nej.

SIEGBRIT.

Sååå?! — Ja, han är en styfnackad rackare! Men en duktig karl i alla fall! (*Skakar på hufvudet, fundersamt.*) Nej, — länet får han inte ändå. Det skall jag göra klart för Hans Nåde, kungen. (*Efter ett ögonblick.*) Men — vi kan ju ta och ge honom en orden i stället, det blir billigare! — — Har du sagt riddar Torben Oxe att jag vill tala med honom.

HANS FAABORG.

Ja. (*Ser ut.*) Och om jag ser rätt, så är det han som kommer hitåt nu ifrån slottet. (*Hätskt.*) Han ser nog så stolt ut, nu. Men han torde få böja sin yfverborna nacke förr än han tror. Har jag en gång fått ögon, så har jag dem för att se med.

SIEGBRIT.

Och har du tunga, så har du den för att tiga med hvad du sett, men varit dum nog att inte begripa. (*Hotande.*) Har du redan hunnit skvallra om för Hans Nåde, kungen, att du såg riddaren och Dyveke tillsammans på hans rum i går?

HANS FAABORG.

Nej. Hans Nåde ville inte skänka mig gehör.

SIEGBRIT.

Du kan tacka din skapare för det. Hans Nåde är ej att skämta med.

HANS FAABORG.

Ja, får han veta om hur man bedrar honom bakom hans rygg, så —

SIEGBRIT (*afbryter*).

Får han en aning om att du sett, hvad du ej skall se, så kunde han finna på ett sätt att tysta munnen på dig, så att du aldrig sade smack mera.

HANS FAABORG (*häpen*).

Vet då kungen, att —

SIEGBRIT.

Hans nåde vet allt. Inom hans fyra väggar sker intet utom med hans goda minne.

HANS FAABORG.

Skulle det kunna vara möjligt att slottsherren och Dyveke — —?

SIEGBRIT (*tystar ned honom*).

Bråka du inte din hjärna med hvad som inte angår dig. Det är alls inte omöjligt att Dyveke blir en båld riddermans husfru innan kort. Så mycket du vet det. Och nu, gå till ditt arbete. Jag hör riddaren komma. (*Faaborg in till höger. Hon skriker efter honom.*) Stäng dörren ordentligt och håll dina långa öron borta från nyckelhålet! (*Ser ut genom fönstret, rycker på axlarna.*) Den vindtböjteln! Visste han, hvad jag vill honom, så läte han nog bli att komma hit.

TORBEN OXE (*kommer in*).

Guds fred, fru Siegbrit.

SIEGBRIT.

Jag tackar och önskar eder detsamma, herr riddare.

TORBEN OXE.

Är det tillåtet att fråga om er sköna dotters befinnande?

SIEGBRIT.

Tack för eder artighet, herr riddare. Min dotter är däruppe hos sig. Viljen I själf framföra edert anliggande till henne, så ville det visst komma att glädja henne. (*Visar honom på trappan.*)

TORBEN OXE (*bugar höfligt*).

Min vördnad, fru Siegbrit. (*Går upp.*)

SIEGBRIT (*ser efter honom*).

Ja, kråma dig du, så länge! Men bara du kommer ned igen, så är det jag som klipper vingarna på dig. Jag kan konsten att tämja ungtuppar. (*Förskräckt.*) Kors bevare, kungen kommer!

(*Dörren från gatan slås våldsamt upp, och kungen kommer in hastigt. Siegbrit niger utan att säga ett ord, men har svårt för att dölja sin sinnesrörelse.*)

KRISTIAN.

Hvar är Dyveke?

SIEGBRIT (*förvirrad*).

Hon ville gå till mässan och — har visst inte kommit hem ännu — tror jag. — Befaller Eders Nåde att jag ser efter? (*Vill gå upp.*)

KRISTIAN (*barskt*).

Jag kan se efter själf. (*Vill gå upp, hon träder i vägen.*)

SIEGBRIT.

Ett ord — Eders Nåde —

KRISTIAN.

Sedan!

SIEGBRIT (*enträget*).

Det är om en högviktig statsangelägenhet och tål ej uppskof.

KRISTIAN.

När jag kommer ned igen.

SIEGBRIT (*utan att gå ur vägen*).

De spanska sändebuden —

KRISTIAN (*häftigt*).

Guds död, gamla, — jag tror du vill hindra mig från att gå upp till din dotter?!

SIEGBRIT (*ödmjukt nigande*).

Eders nåde misskänner mitt nit! (*Stiger åt sidan.*) Befaller eders nåde att jag följer eder dit upp?

KRISTIAN (*ser henne misstroget an*).

Nej. Jag vill tala vid henne ensam. Blif kvar här så länge. (*Går upp*)

SIEGBRIT (*högst upprörd*).

Det blir slottsherrens död om han träffar honom där! (*Rusar in genom löndörren och upp för trappan.*)

HANS FAABORG

(*som gläntat på dörren och lyssnat alltsedan kungen kom, smyger nu in och ser sig nyfiket omkring*).

Aha! Det kommer visst att gå lustigt till där uppe nu! Hon ljög allt för mig, att det var med kungens goda minne! Gamla kopplerska där! (*Smyger in igen när han hör steg, lyssnar fortfarande bakom den halföppna dörren.*)

SIEGBRIT

(*ned igen skjutande Torben Oxe framför sig*).

Gud ske lof att jag hann i tid. (*Sjunker flämtande ned på en stol.*)

TORBEN OXE.

Det är en något underlig framfart med en riddersman, fru Siegbrit! (*Ännu häftigare då hon intet svarar.*) Min håg står intet till slikt narrspel, att väggar plötsligen öppna sig bakom en och man blir uppslukad af

en afgrund innan man vet ordet af. Hvad skall det betyda? (*Stampar i golfvet.*)

SIEGBRIT (*flämtande*).

Vänta ett ögonblick! — Puh — trapporna! Vid mina år! —

TORBEN OXE.

Med all respekt, fru Siegbrit, men om ni verkligen stått på lur där i löngången, så borden I sett att jag intet ohöfviskt begått som kunnat ge eder anledning att träda emellan så omildt!

SIEGBRIT

(*ännu, flämtande, vinkar åt honom att ge sig till tåls*).

Kungen — — Hans Nåde, han är där uppe nu! — I voren en död man i detta nu, herr riddare, om han hade funnit eder där. (*Stiger upp, går och stänger löndörren. Hans Faaborg öppnar dörren till sidorummet på glänt för att kunna ge akt på hvad som försiggår.*)

TORBEN OXE (*stolt*).

Jag kan försvara mitt lif om det gäller. För resten, om hans nåde hade öfverraskat oss, så hade han endast fått höra att jag intet betyder för Dyveke.

SIEGBRIT.

Har I vågat fråga henne om det, herr riddare! Jag trodde I var en ärans man och ej i stånd att missbruka mitt förtroende.

TORBEN OXE.

Aldrig har jag dristat närma mig eder dotter annorlunda än i all ära, fru Siegbrit.

SIEGBRIT.

Verkligen?

TORBEN OXE.

I kunnen tro mig på mitt ord, fru Siegbrit.

SIEGBRIT.

Hvad skall jag då tro om uppträdet i går i konungens rum, herr riddare? (*Torben ryggar tillbaka.*) — Ja — I sen, att jag är väl underrättad, — *hon*, Dyveke, har intet sagt, nej, gudbevars väl! Men här sker intet som jag ej får veta. Var det i »all ära» I försökten taga en kyss af henne med våld i går, så var väl edra ärebegrepp ej annorlunda i dag heller.

TORBEN OXE (*något stammande*).

Jag hyser den största vördnad och aktning för eder dotter, fru Siegbrit, och, tro mig — aldrig har jag velat göra henne något för när, — men —

SIEGBRIT.

I han rykte om eder att förälska eder i hvar kjol I fån se. I ären en lös fågel, herr riddare. (*Torben rätar på sig och tager hotande ett steg framåt. Hon hindrar honom från att tala.*) Ja, jag är gammal nog för att undervisa en så ung man som eder, herr riddare om, att ej *allt* går an för eder, huru godt I än sen ut! Ännu vet ej Hans Nåde kungen om hvad som föreföll i går, men får han veta det, så kan det kosta edert hufvud.

TORBEN OXE.

Glöm ej af, när I sägen honom det, fru Siegbrit, att jag älskar eder dotter, att jag bjudit henne min hand och vill göra henne till min husfru!

HANS FAABORG (*för sig*).

Så han ljuger!

SIEGBRIT.

Det förändrar saken, herr riddare. Viljen I det, så kan mångt och mycket passera, som ej annars fått bli ostraffadt. — Men jag tror eder ej.

TORBEN OXE.

Vid min ära, fru Siegbrit. (*Hon skakar på hufvudet.*) Så ber jag eder då i all form om eder dotters hand.

SIEGBRIT.

Är det edert allvar, herr riddare.

TORBEN OXE.

Mitt fulla allvar.

SIEGBRIT.

Se här min hand. Dyveke blir eder husfru.

TORBEN OXE (*tager emot handen*).

Tyvärr är det ej möjligt.

SIEGBRIT (*hotande*).

Står I och drifven gäck med mig, riddar Torben?!

TORBEN OXE.

Nej. Men jag kan ej gifta mig med Dyveke emot hennes vilja. Hon älskar mig ej, hon har sagt det. Och inför eder gjorde jag detta anbud för att visa min goda vilja och allvaret af mina afsikter.

SIEGBRIT.

Har hon sagt nej till något, så var det endast till att vara en lekboll för edra lustar. Ej till annat. Men när Siegbrit säger ja, så kommer hon ej att säga nej vidare. I kunnen stå vid edert anbud, herr riddare.

(*Torben Oxe tiger och ser snopen ut.*)

SIEGBRIT.

En bättre husfru kunnen I söka efter. Hennes like finnes ej i hela Danmarks land.

TORBEN OXE (*skakar på hufvudet*).

Hon älskar mig ej.

SIEGBRIT.

Hon är eder god, herr riddare, jag har sett mer än ett bevis på det.

(Torben Oxe ser något snopen ut, men finner ej på något sätt att draga sig ur klämman.)

SIEGBRIT.

Min hand på det. *(Han tar dröjande hennes hand. Hon skakar den kraftigt.)* Also abgemacht, hon blir eder husfru. Och jag skall nog veta att stämma Hans Nåde för saken. Gör I detsamma med Dyveke. Närmen eder henne en gång till. Hon kommer ej att afvisa eder.

TORBEN OXE

(ifrig att komma därifrån).

Jag skyndar mig hem, — — det — — det dyrbaraste smycke jag kan finna så vill jag sända henne — nu genast.

SIEGBRIT.

Inga dyrbarheter ännu, så länge vi få lof att hålla det hemligt! Det sticker folk i ögonen.

TORBEN OXE.

Som I viljen, fru Siegbrit.

SIEGBRIT.

Och säg intet åt edra anförvanter, herr riddare! *(Ser sig om. Hans Faaborg stänger dörren.)*

SIEGBRIT.

Aha! *(På tå fram till dörren, stöter häftigt upp den. Man hör ett skrik därinnifrån. Hon går in och knuffar ut skrifvaren, som håller handen för kindbenet.)* Såå?! Du har lyssnat?! Bered dig på din bikt då, Hans Skrifvare!

TORBEN OXE.

Hans Skrifvare! Hvad gör du här?

HANS FAABORG.

Hans nåde har befallt mig att också bjälpa fru Siegbrit med det förnödna.

TORBEN OXE.

Hans nåde har framför allt satt dig att sköta slottets räkenskaper åt mig.

SIEGBRIT (*hårdt*).

Det synes mig ock vara tid på att granska hans räkningar, herr riddare. Det är nog ett och hvarje i dem som ej stämmer.

HANS FAABORG (*förskräckt*).

Fru Siegbrit, fru Siegbrit, I lofvaden ju —

SIEGBRIT (*afbryter*).

Du är en lögnare, en tjuf och en bakdantare och förtjänar ingen miskund.

HANS FAABORG.

Fru Siegbrit, I viljen väl icke min död?!

SIEGBRIT.

Här är ej fråga om hvad jag vill. Men Hans Nåde är trött på ditt örontasslande om slottsfogden, han sade senast i går åt mig: »Den skrifvaren har visst oklara räkenskaper med riddar Torben. Vi få allt se honom litet nogare på fingrarna! De synas mig vara för långa och hans hals för kort. Mästerman får väl afhjälpa felet!» — Det sade hans nåde. Ja, du vet bäst själf att han inte ville höra på i går, när du skulle till med att tala om hur du såg riddaren och Dyveke tillsammans i hans arbetsrum.

TORBEN OXE

(*rycker till, ser hotande på skrifvaren*).

Aha! (*Pekar på dörren.*) Till dina räkenskaper, Hans Skrifvare!

HANS FAABORG

(*kastar sig på knä för Siegbrit*).

Nåd, nåd, fru Siegbrit! Skona mitt lif! (*Hon vänder honom ryggen.*) Herr riddare, jag har intet sagt åt hans nåde!

TORBEN OXE.

Och du kommer heller aldrig att göra det, så framt lagen för tjufvar ännu gäller här i landet. För resten frågar ingen efter ditt örontasslande. En sådan som du kan ej befläcka riddar Torbens sköld. Stå upp, karl! (*Drar värjan och slår till honom med flatan. Denne ger till ett skrik och står upp.*) Marsch framåt! Och om dina räkningar inte äro klara innan första hanegället, så dinglar du i galgen innan nästa sol går upp, så visst som Hans Nåde förlänat mig slottsherre-rätten på Köpenhamns slott. Framåt! (*Svänger värjan.*) Och säger du ett ord på vägen, eller försöker ett steg åt sidan så har du ögonblickligen så många tum stål i kroppen, som behöfs för att afhålla dig från vidare snedsprång här i världen. Framåt! (*Kittlar honom med värjspetsen. Jagar den jämrande framför sig till utgångsdörren.*) Lef väl, fru Siegbrit. (*Båda aflägsna sig.*)

SIEGBRIT.

Det var på tiden! Han visste redan för mycket den skälmen, och han var ej att lita på. (*Går fram till trappan, från hvilken steg höras, och hälsar kungen med en djup nigning, när han kommer ned.*)

KRISTIAN

(*ännu stående kvar på trappafsatsen*).

Du skall taga vara på din dotter, Siegbrit, och se till att hon bättre aktar min vilja. Hon är alltför barnslig och nyckfull. Hon vill resa bort ur landet — hvar har hon det hugskottet ifrån?

SIEGBRIT (*undvikande*).

Barn vill så mycket att de själfva ej veta hvarken ut eller in.

KRISTIAN.

Du är mig ansvarig för henne med ditt hufvud. Bevaka henne som din ögonsten, annars —

SIEGBRIT (*ser honom fast i ögonen*).

Annars?

KRISTIAN (*tiger. Efter en paus*).

Hon var rädd, — hon fruktade för sitt lif Du skall lära henne att hon har intet att frukta.

SIEGBRIT.

Jag vånner jag kunde det själf.

KRISTIAN
(*ser genomträngande på henne*).

Hvem skulle vilja henne något, som står konungen så nära?

SIEGBRIT (*med betoning*).

Den som står konungen ännu närmare.

KRISTIAN.

Drottningen?!

SIEGBRIT.

Nej. Hon är allt för ung och godhjärtad för att spinna argan list. Men hennes anförvanter.

KRISTIAN.

Du vet hvad besked *de* fått. Min svåger, kejsaren, sänder mig nog ej en gång till några sändebud för din dotters skull.

SIEGBRIT.

Kan så vara. Men hennes lif hotar han likafullt.

KRISTIAN.

Bah!

SIEGBRIT.

Det kom hemliga bref ifrån kejsarens hof till sändebuden innan Eders Nåde återsände dem.

KRISTIAN.

Och de brefven?

SIEGBRIT.

Innehöllo en befallning att ej återvända innan de med egna ögon sett Dyveke aflägsnas ifrån landet. Eller —

KRISTIAN.

Eller? —

SIEGBRIT.

Eller — ifall ej annat hjälpte, söka spela henne ett groft streck.

KRISTIAN.

Guds död! Och det säger du mig först nu?!

SIEGBRIT.

Hans kejserliga majestät fick på inga villkor beskymfas i hans sändebuds person. För Dyvekes skull finge det ej bli öppen fejd emellan två så mäktiga monarker. Därför teg jag.

KRISTIAN.

Och lät i stället *min* person ostraffadt förolämpas! Siegbrit, du spelar ett vågadt spel!

SIEGBRIT.

Jag spelar ett spel om min dotters lif, Herre!

KRISTIAN.

Dumheter! Hon står under mitt skydd.

SIEGBRIT.

Till och med det mäktigaste skydd är vanmäktigt emot fiender som smyga i mörkret, och jag bäfvar för hvar dag som kommer.

KRISTIAN.

Dumheter, säger jag!

SIEGBRIT.

Eders nåde täcktes ursäkta min moderliga omsorg. Hon är mitt enda barn, och det ville kännas tungt för mitt gamla hjärta om det hände henne något. Haf miskund — skilj eder från henne nu, medan tider är, — gif henne fri.

KRISTIAN (*häftigt*).

Aldrig! — (*Ser lurande på henne.*) Det är alltså du, som satt henne det i hufvudet?! På hvem skall jag då lita, när också du handlar lönligt och lägger svek emot mig?

SIEGBRIT (*rätar på sig*).

Inte med mig skolen I tala om svek i denna sak, kung Kristian. Var det kanske inte jag själf, som tillrådde förbindelsen med kejsarens syster, fastän jag väl insåg att min dotter skulle komma att bli lidande på det? Kallen I det att fara med svek, så måtte skam längre tjäna eder, men inte jag! — Jag lämnar landet på ögonblicket! Jag ber om mitt afsked! Och min dotter tager jag med mig.

KRISTIAN.

Aldrig! Jag kan ej undvara hvarken henne eller dig! Hvem skulle upptaga allt arbetet efter dig?

SIEGBRIT (*utan all hänsyn*).

Det kvittar mig lika. Det må han sörja för själf. Jag har nog att tänka på min dotter och hennes säkerhet.

KRISTIAN (*försöker medla*).

Siegbrit, — min enda trogna medarbetare — har du tröttnat på att tjäna mig, också du? (*Bittert.*) Är

jag så litet kung att jag ej kunnat löna ditt nit efter förtjänst. (*Lägger handen på hennes axel.*) Är du missförnöjd, så säg hvad du önskar, så att jag må kunna göra dig belåten.

SIEGBRIT.

Jag önskar intet utom att veta min dotters lif i säkerhet. Låt oss därför få resa, båda två.

KRISTIAN.

Aldrig, om jag så skall hålla er kvar med våld!

SIEGBRIT (*energiskt*).

Då skall du också sörja för min dotter.

KRISTIAN.

Säg ut. Hvad vill du af mig?

SIEGBRIT.

Gif henne en ansedd och aktad ställning, så att folket ej längre vågar peka finger åt henne och skälla henne för konungens frilla, hvar hon än visar sig.

(*Kristian ser osäkert åt sidan.*)

SIEGBRIT (*rakt på sak*).

Välj bland dina ädlingar en man åt henne.

KRISTIAN (*ytterst häftigt*).

Aldrig! Förr sliter jag hjärtat ur bröstet på mig! — Dyveke — det käraste jag har här i världen — min egen Dyveke, som är mig förmer än min krona, — och i en annans hand?! — Bara tanken på att någon kunde våga närma sig henne — (*skriker till*) det är mord! Det är högförräderi! Död åt den som vågar! (*Då Siegbrit vill svara.*) Nej, inte ett ord till om den saken! Jag vet allt, hvad du vill säga, men jag hör ej på det, — jag vill ej höra dig längre! Min är hon och min förblir hon, trots allt och hända hvad som hända vill! (*Går hastigt och utan afsked.*)

SIEGBRIT (*ser efter honom*).

Och dock blir hon Torben Oxes husfru innan år och dag! — Om jag en gång *har* makten, så vill jag väl se om jag inte vore mäktig nog att drifva igenom min vilja, till på köpet när det gäller mitt eget barn. (*Med ett kort skrockande skratt.*) Hvad gör det för resten om du inte vill — bara hon *tror* att du vill! (*Ropar uppåt.*) Dyveke! (*Går upp för trappan.*)

(*Ridå.*)

Andra akten. 2.

Dyvekes rum. Dyrbara väfda tapeter, konstfullt snidade ekkistor, högkarmade väggsoffor med dynor, en i väggen inbyggd säng med förhänge, utbyggdt fönster, i hvars nisch stå en hög karmstol och ett bord för hennes handarbete. Små blyinfattade glasrutor. Ena fönsterhalfvan står uppslagen och lämnar sol och' luft fritt tillträde. Ingången till rummet är i fonden; sängen till vänster om dörren, till höger i förgrunden en högkarmad soffa, bakom denna tänkes den i föregående scen omnämnda löntrappan. Utanför spela skalmeja och säckpipa en gammal dans, redan innan ridån går upp.

DYVEKE

(*sitter ensam vid fönstret, med handarbetet i knäet, och hör på musiken*).

— — Egentligen hade jag all anledning att gråta, men — — (*brister ut*) dansa ville jag, — riktigt vildt, — som då — (*Tankfullt.*) Om jag bara visste hvadan det kommer sig? — (*Skrattar till.*) Ah, det är ju de där spelmännen därute. Ja, det är det. Ljufligare musik har jag aldrig hört. (*Stiger upp, kastar ned ett par mynt. Musiken tystnar. Hon går ned i rummet, stannar, begrundande.*) — Och så tystnade musiken — och han trädde in i salen — fram till mig, — och

så dansade vi. (*Musiken börjar igen. Hon ropar.*) Trude! Trude! Jag vill dansa! Jag menar, — Trude, *hör* du inte?

TRUDE (*utifrån*).

Ja, jag kommer. (*In; gammal och lutande.*)

DYVEKE.

Hör du inte?

TRUDE.

Jo visst hör jag. Hvad är det nu igen?

DYVEKE.

Musiken! Känner du inte igen?

(*Trude skakar på hufvudet.*)

DYVEKE.

Och du hörde sådana låtar hvarenda dag när vi bodde däruppe i Bergen! Och vi dansade alla dar efter dem!

TRUDE.

Det hade varit henne bättre om hon aldrig hade dansat efter de där låtarna!

DYVEKE.

Ah! Hvad begriper *du* dig på dans!

TRUDE.

Så mycket begriper jag i alla fall som att det hade varit bättre för henne om Hans Nåde aldrig hade begripit sig på hennes dans.

DYVEKE.

Du har visst aldrig dansat i din dar, du! (*Skrattar till.*) Gå ut och ropa in spelmännen, så skall jag lära dig. (*Trude gör en motvillig min.*) — Se så, gå nu! (*Trude ser ännu motspänstigare ut, Dyveke stampar med foten som ett bortskämdt barn.*) Gå! Jag vill ha dem hitin!

(*Trude går ut. Musiken tystnar och strax därpå kommer Trude åter, följd af spelmännen. De stanna innanför dörren, se sig förvånade omkring och hälsa med många och ödmjuka bugningar.*)

DYVEKE (*nickar åt dem*).

God dag! — Se inte så förskräckta ut, jag vill er intet ondt. Tycker du jag ser så faslig ut, gamling? (*Spelmännen bocka.*) Spela ett stycke för mig.

SPELMANNEN.

Hvad lyster det stolts jungfrun att höra?

DYVEKE.

En dans. Spela en dans åt mig.

SPELMANNEN.

Jag vet inte om jag kan. Det är inte godt att veta hvad för en musik det egentligen är, som de högförnäma dansa efter nu för tiden.

DYVEKE.

Spela på du, gamle. Du kan väl alltid någonting, som duger att dansa en rondel efter?

SPELMANNEN.

Jag kan godt försöka på om I vill. (*Sätter säckpipan till munnen och spelar igenom melodien.*)

DYVEKE.

Så ja. Det går an. Men litet raskare, och så håll ut den sista tonen. Ser du, vid den gör riddaren en vördsam bugning för sin dam, och hon svarar med en djup komplimang, och det tar tid. Spela på nu! (*Spelmännen spela.*) Kom, Trude, du skall vara min riddare och dansa med mig — se så, gör inga omständigheter nu — jag vill dansa! (*Drar den motsträfviga*

gamla fram midt på golfvet och ställer upp sig midt emot henne. De första tre takterna stå de dansande stilla och hälsa hvarandra med utsträckta händer, gå så fram till höger om hvarandra, göra en djup komplimang, fatta hvarandra vid den uppåtsträckta vänstra handen och dansa rundt ett hvarf, byta om händer och svänga om åt motsatt håll samt sluta med en djup bugning — allt medan melodin spelas endast en gång igenom. Medan Dyveke säger föregående ord till Trude ha de hunnit spela melodien en gång, och när de börja om den börjar dansen. Dyveke under dansen:) Var inte så motsträfvig, gamla, och slå ner ögonen när du bugar för mig. (*Till spelmännen.*) Håll ut tonen tills komplimangen är förbi! Så! (*Till Trude.*) Och nu för du mig rundt i salen. (*Fattar hennes högra hand.*) — Vi gå i spetsen och efter oss komma alla de andra paren, ungmör och ungersvenner, — jag och min riddare främst (*de gå i takt omkring rummet, Dyveke stannar plötsligt, släpper Trudes hand och talar vidare halft för sig*) — — jag och min riddare främst, och efter oss alla de andra, — och säckpiporna brummade — och så tystnade musiken — och så stod han i dörren och såg på mig —

(*Narren träder in utan att blifva bemärkt; stannar innanför dörren.*)

DYVEKE (*alltmera hänförd*).

— och det var som hade allt ljus i salen gått ut, ifrån honom ensam — och så kom han fram till mig — och talade —

NARREN (*härmande kungens röst*).

Hell, Dyveke! Du skall blifva drottning i Danmarks land.

(*Dyveke skriker till.*)

NARREN

(*in med kämpasteg, alltjämt parodierande kungen*).

Min krona och mitt rike skall du dela med mig!

DYVEKE (*allt ännu flämtande*).

Å, så du skrämde mig. (*Häftigt.*) Gå din väg din vanskapade bestie! Och drif dina narrstreck, där du har det ämbetet. Men inte här. Gå!

NARREN

(*fram och böjer knä. Med tillgjord patos*).

Stöt ej din slaf ifrån dig! Blicka ej så vredgadt Hör mig nådigt an, — se, mitt hjärta och min puckel lägger jag för dina fötter.

DYVEKE (*stampar i golfvet*).

Packa dig bort! Gå! Hvad vill du här?

NARREN

(*stiger upp. I sin vanliga ton*).

Ett budskap från konungen.

DYVEKE (*harmfullt*).

Så var det första gången han sände mig budskap genom sin narr! (*Vänder honom ryggen, vinkar spelmännen till sig, ger dem några mynt.*) Haf tack för eder musik. Följen gamla Trude, hon skall undfå eder mat och dryck.

(*Trude och spelmännen gå.*)

DYVEKE.

Säg ditt budskap, narr, och packa dig så bort. För att förhåna mig sände dig så visst ej hans nåde hit

NARREN.

Nej. Men för att beskydda eder —

DYVEKE.

Hör upp med dina possen.

NARREN.

Vid min kungliga narrmössa — jag drifver inga possen med eder. Hans Nåde sänder mig hit till edert skydd. — »Gå till Dyveke,» sade han, »hon är rädd, hon fruktar för sitt lif — fastän hon intet har att frukta. Mot slikt narri kan endast en narr beskydda henne. Gå dit och säg henne det från mig.» (*I sin förra satiriska ton.*) Förtrösten eder alltså på mig, stolts jungfru. Endast öfver mitt lik går vägen till edert lif. (*Drar sitt träsvärd ur bältet.*) En bättre klinga för ingen riddersman i hela Danmarks land.

(*Dyveke brister ut i skratt.*)

NARREN (*saluterar med träsvärdet*).

Hell, Dyveke! Du skall blifva drottning! Hans Nåde har afskedat den andra.

DYVEKE (*plötsligt allvarsam*).

Hvad menar du?! Är något på färde med drottningen?

NARREN.

Drottningen?! — Jag menar hennes hofmästarinna. *Hon* är det som fått sitt respass. Och nu skall du regera landet i hennes ställe. (*Med hån.*) Hans Nåde ämnar upphöja dig och göra dig till hofmästarinna, det kan jag svära på. Jag hörde honom sucka ditt namn när han afskedade den andra. (*Härmar konungen igen.*) Dyveke, Dyveke! (*Som förut.*) — Intet tvifvel om hvad det har att betyda. Och när du alltså nu blir vår nådiga frus hofnarr, liksom jag Hans Nådes, så är jag kung och du drottning i landet. Och då tycker jag vi kunna gifta oss med hvarandra. (*Ser ömt på henne.*) Dyveke — se på mig — säg — kunde du hafva mig kär?

(*Dyveke som med mörk uppsyn, halft frånvänd hört på hans tal, ser på honom vid de sista orden och brister ut i gapskratt.*)

NARREN

(*kastar sig på knä för henne. Med gjord patos.*)

Dyrkansvärda, — skratta ej, — vänd ej ditt strålande anlete från mig, — låt din skönhets sol lysa in i min själ och se, med hvilken gratie mina tankar tråda dansen till din ära! O, Dyveke, döm ej efter ytan allenast. Se, jag hafver väl ej en riddares raka rygg och välformade vador; men min själ är välväxt och af ädel façon — (*Hon drar sig skrattande undan, han släpar sig efter på knä, pressar händerna mot bröstet. Med ännu mera entusiasm.*) O, Dyveke, du är skön, du är himmelsk, och jag tillber dig. Men ej för det som andra prisa dig för, utan för att du är som jag. (*Stiger upp, bockar sig elegant.*) Du har ingen aning om hvad du har bakom din rygg, — du vet inte hvilken skön puckel förtalet smickrat dig med. (*Kysser på fingrarna.*) Den allra som sötaste lilla puckel jag någonsin sett! Och om du också flydde härifrån —

DYVEKE.

Fly, ja fly! Det är den enda utvägen.

NARREN (*oförsiktigt*).

Aha!

DYVEKE.

Hvad sade du?

NARREN (*undvikande*).

Å — intet! Hvarför skulle du ej kunna fly? Hamnen är ju full af fartyg, som alla kunna föra dig hem till Holland, — det är ju bara att stiga ombord — det är ju den lättaste sak i världen; ge dig du af; jag önskar dig lycklig resa! (*Vill gå.*)

DYVEKE (*oroligt*).

Stanna! Du döljer något för mig. Narr, du är hitkommen för att spionera på mig, du vill förråda mig för kungen.

NARREN.

Kungen kommer endast att blifva glad öfver att få veta om eder afsikt att fly. Då kan han vara lugn för att vår nådiga fru ej försöker göra om det.

DYVEKE.

Vår nådiga fru?

NARREN.

Ja, hon var på god väg redan. Hon sade ifrån, att om I blefve kvar här, så ville hon resa på ögonblicket. Men hans nåde har ett sätt att öfvertala, å, han kan den konsten. Och nu sitter vår nådiga fru inne på sin kammare och begråter sin djärfhet.

DYVEKE.

Arma drottning. Hon får ej vidare förödmjukas för min skull. Och jag vill ej heller tåla vidare förödmjukelser för hennes skull. Jag måste bort. Och du skall hjälpa mig, narr, men ej förråda mig. (*Fattar hans arm.*) Hör du det!

NARREN (*undvikande*).

Ja, om du bara inte hade den där puckeln.

DYVEKE (*släpper ovilligt hans arm*).

Ah!

NARREN (*ifrigt*).

Man kommer att känna igen dig på den; — den kan ingen förklädnad dölja. Du kan väl undgå dina fienders dolkar, men aldrig deras onda tungor. Du kan rädda dig undan deras gift, men ej undan deras förtal. — Blif alltså kvar, dygdeädla Dyveke. Blif

kvar, och förlita dig på din kloka moder Siegbrit. Låt henne finna en man och beskyddare åt dig. (*Musiken börjar utanför huset igen.*)

DYVEKE (*häftigt*).

Aldrig — aldrig! Ännu i dag vill jag bort härifrån — ännu i denna stund!

NARREN

(*gör en min som gladde det honom att höra hennes bekännelse. Återtar sitt vanliga ansiktsuttryck när han vänder sig till henne och svarar*).

Hvarför det? Din moder kommer nog ej att gifva dig åt någon ringare än den förste vid hofvet. Och som alla äro narrar, men jag den ende af dem som har det ämbetet, så är jag den förste. Stolts jungfru, vågar jag väl hoppas? (*Ler sött och inställsamt, bugar snobbigt och med handen på hjärtat.*)

DYVEKE (*rätar på sig*).

Ja förvisso, förr än jag tager någon enda af de andra till man, förr tager jag dig, narr!

NARREN (*ironiskt*).

Det gör du rätt i, jungfru Dyveke. *Jag* kommer åtminstone att hålla dig i ära, — jag kommer aldrig att sedan i dig endast se konungens älskarinna, som jag i nåder fått öfvertaga, sedan han tröttnat — *jag* kommer ej att känna mig förnedrad, som en af de andra helt visst skulle göra, utan vara stolt öfver den husfru min herres nåde skänkt mig.

DYVEKE (*stolt*).

Konungens älskarinna är ingen slafvinna, som låter skänka bort sig. Konungens kärlek förnedrar ej utan upphöjer. *Så högt* har han ställt mig genom den, att ej en af de stolta herrarna vid hans hof är värdig att kyssa min sko. Vet det. Och gå nu.

SIEGBRIT (*nerifrån*).

Dyveke! (*Hennes röst kommer närmare, man hör hennes steg i trappan.*)

NARREN.

Din stränga fru moder kommer — bed för mig, jungfru Dyveke — hon synes ej vara vid godt lynne. (*Bugar och smyger ut förbi Siegbrit, som nu visar sig på tröskeln med sträng min.*)

SIEGBRIT.

Hvad ville konungens narr?

DYVEKE.

Han bragte mig ett budskap från konungen.

SIEGBRIT.

Och hur löd konungens budskap?

DYVEKE

(*låtsar ej höra; går bort till fönstret, öppnar det och hör på säckpipsblåsaren, som spelar därute*).

De spela min dans allt ännu.

SIEGBRIT.

Konungens budskap?

(*Dyveke beaktar ej frågan, ser ut genom fönstret, gnolar med.*)

SIEGBRIT (*häftigt*).

Jag skall låta köra bort de landstrykarna! De ha ej lof att föra oljud här utanför!

DYVEKE (*stänger fönstret*).

Nej, låt de stackarna vara i fred! De ha nog svårt ändå att förtjäna sitt bröd! (*Musiken aflägsnar sig något, men fortfar att spela Dyvekes dans allt längre och längre bort, ända till aktens slut.*)

SIEGBRIT.

Vanartiga barn! — Svara mig genast, hvad ville narren här?

DYVEKE.

Spionera ville han! (*Med låtsad förvåning.*) Vet I inte det utan att jag säger eder det?! Han I inte stått och lyssnat där bakom löndörren igen?

SIEGBRIT.

Du skall svara på mina frågor, men ej bekymra dig om hvad jag gör eller icke gör. Ty däraf förstår du föga.

DYVEKE (*hetsigt*).

Så mycket förstår jag ändock, som att det är skamligt af eder att spionera på mig!

SIEGBRIT (*kallt*).

Var du glad åt att den dörren fanns till. Annars hade Torben Oxe nu varit en död man.

DYVEKE.

Jag ville önska att Hans Nåde funnit riddaren här och gifvit honom en sträng näpst! Så hade han väl upphört med sin efterhängsenhet och slutat upp med att sända mig blommor. Men jag sade ifrån åt hans tjänare i går, så att han nog inte kommer så snart igen.

SIEGBRIT.

Du är barnslig och nyckfull! Du hade bort taga emot hans blommor.

DYVEKE.

Nej. Riddaren är så inbilsk och tror att alla unga flickor skola falla honom till fota, bara han behagar kasta en blick på dem. Jag kan inte med det. Jag kan öfverhufvud taget inte med honom alls!

SIEGBRIT.

Han vill göra dig till sin husfru.

DYVEKE.

Den sagan berättar du mig alla dagar numera!

SIEGBRIT.

Den sagan kommer snart att blifva verklighet.

DYVEKE.

Aldrig! Aldrig blir jag hans husfru.

SIEGBRIT.

Du skall. Du kan ej hålla dig kvar på din nuvarande plats sedan drottningen och hennes anförvanter veta att du finnes till!

DYVEKE.

Hvad förmå de emot konungen?

SIEGBRIT.

Kungen kommer förr eller senare att inse att han måste skilja sig från dig. Och du har fiender — du löper fara.

DYVEKE (*fram till henne*).

Ja — låt oss fly därför — kom med, moder, hem till Holland och låt oss lefva där den tid vi ännu ha kvar. Här ha vi endast fiender omkring oss — och jag är ännu så ung — jag vill ännu lefva. Kom med.

SIEGBRIT.

Vi kunna ej lämna landet. Hans Nåde kan ej umbära mitt arbete.

DYVEKE.

Du kan ej umbära makten — *det* är saken. Din dotters säkerhet bekymrar dig mindre.

SIEGBRIT.

Du gör mig orätt, Dyveke! Så gärna ville jag öfverge allt och följa dig, om det blott gagnade till något. Men det är ej längre möjligt! Du har förrådt för Hans Nåde din längtan härifrån. Du har varit oförsiktig. Och nu är han försiktig.

DYVEKE.

Hvad menar du?

SIEGBRIT.

Här står vakter omkring huset.

DYVEKE.

Vakter?!

SIEGBRIT.

Ja. Och jag har erhållit befallning att vid lifsstraff se till att du ej lämnar dina rum.

DYVEKE.

Men hvarför — hvad ondt har jag då gjort.

SIEGBRIT (*med lätt hån*).

Intet. Hans Nåde vill endast skydda dig för att rymma härifrån. Hvarför sade du honom att du är rädd.

DYVEKE.

Hur skulle jag kunna vara annat?! Allt — mina fienders blickar, — mina drömmar — mina aningar — *allt* säger mig att jag löper fara, att mitt lif är hotadt.

SIEGBRIT.

Dina aningar tala sant! Men om du gör mig till viljes, så är all fara förbi.

(*Dyveke ser frågande på henne.*)

SIEGBRIT.

Antag riddar Torbens anbud!

DYVEKE (*häftigt*).

Aldrig! Aldrig blir jag en annans husfru!

SIEGBRIT.

Det ges ingen annan utväg.

(*Dyveke ser tigande ned.*)

SIEGBRIT (*varmare*).

Se så, barn, tag ditt förnuft till fånga. Du skall nog sedan komma till insikt af att din mor hade rätt. — Som en förnäm riddersmans husfru kommer du att åtnjuta aktning och skydd af alla som nu vilja dig illa. Så snart du är vorden en af deras, så är all fara förbi. Konungens älskarinna hata de. Men slottsherrens husfru —

DYVEKE.

Moder, jag har ju afvisat honom!

SIEGBRIT.

Men inte jag! Och Hans Nåde — —

DYVEKE (*häftigt*).

Hans Nåde — han sade nej! Sade han inte? Säg?!

SIEGBRIT.

Ja — han sade det — att börja med. Men du vet hvad hans nej betyder när jag vill. Han låter redan tala med sig om det, — *det* är viktigare än det han svarar. Och själf skall han tala vid riddaren om saken.

DYVEKE.

I ljuger!

SIEGBRIT

(*utan att fästa sig vid hennes yttrande*).

Du ser alltså att du gör klokast i att gifva med dig.

DYVEKE (*ser åt sidan*).

I har makten, moder, hvad betyder så mitt medgifvande. Mig är allt likgiltigt numera.

TRUDE (*in*).

En af slottsherrens småsvenner är här och önskar tala med eder, jungfru Dyveke.

DYVEKE

(*häftigt, med en afvisande åtbörd*).

Säg honom att —

SIEGBRIT (*ser strängt på henne*).

Säg åt honom att komma hit upp. (*Trude går. Siegbrit ser på Dyveke.*) Nåå? —

DYVEKE.

Som du vill, moder. Jag skall taga emot honom.

SMÅSVENNEN

(*in med en korg körsbär*).

En ödmjuk hälsning från min herre, riddar Torben Oxe, om det behagar eder, stolts jungfru, att taga emot dessa bär, som ett ringa bevis på hans vördnad för eder.

DYVEKE

(*går emot honom, han viker förskräckt undan. Hon skrattar*).

Det var visst du som var här i går också — du fick otack för din sköna hälsning då, stackars gosse! Var inte rädd — kom närmare — ställ korgen här. (*Visar på bordet vid fönstret.*) Så, och nu haf tack! (*Räcker honom handen att kyssa. Han kysser den.*)

SIEGBRIT.

Du kan komma med mig ned, gosse, så skall jag gifva dig lönen för ditt besvär! (*Går följd af svennen.*)

DYVEKE

(*ser efter henne. Skakar på hufvudet*).

Nej, moder. Af det giftermålet blir intet. Det komme endast olycka ut af det. (*Suckar. Går till fönstret, lyssnar till säckpipan, som nu är långt borta.*) Allt ännu spela de min dans. (*Gnolar med.*) Ack ja

— det var en skön tid. (*Tager ett par körsbär ur korgen, håller upp dem emot dagern och beundrar dem, äter dem.*) Ah — så de smaka! Hm — härligt! Ah! (*Går till korgen och äter glupskt af bären.*) Jag skall tacka Torben Oxe — det var ett godt påhitt af honom! (*Griper sig plötsligt för bröstet.*) Aj! — — Så det gjorde ondt! (*Hämtar andan djupt.*) Jag har väl suttit för länge vid öppna fönstret! (*Äter ett körsbär till, griper sig med båda händerna för bröstet.*) Å, å, å, hvad är det! — Bara jag inte blir allvarsamt sjuk. (*Får en kramprycknig i ena armen, skriker till.*) Ah, moder, moder — kom fort — fort — hjälp!

SIEGBRIT (*nedifrån*).

Ja, ja — hvad är det?! (*Man hör henne komma hastigt uppför trappan.*)

(*Dyveke segnar långsamt ned på knä, kan endast med möda hålla sig uppe. Siegbrit kommer inrusande, fattar henne under armarna, hjälper henne att resa sig upp, leder henne bort till bädden.*)

SIEGBRIT.

Du milde gud, hvad skall detta betyda!

DYVEKE (*endast med möda*).

Jag tror — — det är något — — det var — — akta dig för körsbären — akta dig. (*Hugger tag i modern med båda händerna, skakar henne under ett våldsamt krampanfall och faller baklänges, dragande henne med sig.*)

SIEGBRIT.

Trude, Trude! Vatten! Fort! (*Arbetar emot hennes kramp, trycker ned hennes armar och står så lutad öfver henne, tills Dyveke på en gång blir liggande alldeles orörlig.*) Dyveke, tala — säg — hur är det med dig

— — svara mig! Dyveke! (*Böjer sig ned öfver hennes ansikte och ser på henne, sjunker så samman öfver henne och brister i gråt.*) Död, död! (*Reser sig plötsligt i hela sin längd och sträcker upp handen.*) Ve den som tillfogat mig detta. Ve honom!

KRISTIAN

(*hastigt in följd af narren*).

Hvar är hon? Hvar är Dyveke? Hvar har du gjort af henne?

SIEGBRIT (*rätar sig upp*).

Hvar har *du* gjort af henne, kung Kristian?! Gif mig henne åter — gif mig mitt barn åter!

NARREN (*hastigt till kungen*).

Hon har lyckats smyga förbi vakterna! Låt undersöka skeppen i hamnen.

KRISTIAN (*orolig*).

Hvar är hon? Guds död — har du låtit henne fly?

SIEGBRIT.

Fly?! — Ja, i sanning flytt har hon — och all din makt kan ej hämta henne åter! Hon har tagit sig en annan älskare och all din kärlek kan ej täfla med hans.

KRISTIAN.

Du är dödens, om du — —

SIEGBRIT (*afbryter*).

Dödens — ja, dödens är hon. (*Drager undan förhänget som fallit ned framför bädden.*) Där! Se där, store konung, lönen för hennes kärlek!

(*Narren rusar fram och kastar sig snyftande ned framför bädden. Kungen blir stående orörlig, som förstenad och utan att kunna fatta hvad han ser. Siegbrit*

ser hotande på honom och pekar på sin dotters lik. Han låter hufvudet sjunka emot bröstet. Utifrån gatan höres ännu säckpiparna spela Dyvekes dans på afstånd.)

(*Ridå.*)

Tredje akten. 1.

Festsal på Köpenhamns slott. Lysande sällskap. I bakgrunden håller drottningen cercle. Konungen står bredvid sin tronstol, lätt lutad emot den, och ser förströdd ut, synes ej höra på samtalet. Festlig dansmusik. När riddån går upp ser man herrar och damer i full dans. Dansen slutar, alla draga sig upp emot bakgrunden, i tronens närhet. Drottningen börjar ett nådigt samtal med Torben Oxe och hans dam. I en fönsternisch till höger i förgrunden stanna tvenne yngre hofmän ifrigt hviskande. Siegbrit, sorgklädd, i förgrunden till vänster betraktar dem.

SIEGBRIT.

Skvallerbyttorna tyckas redan vara i verksamhet. — De gå mina ärenden väl! (*Går öfver till höger till Didrik Slaghök, som kommer henne till mötes. Båda draga sig in i en längre bort befintlig fönsternisch och samtala med hvarandra. Hofmännen komma fram i förgrunden, när de se Siegbrit gå öfver till sin sida.*)

FÖRSTE HOFMANNEN.

Den där holländska häxan tycks ej kunna undvara hoffestligheter, trots sorgen.

ANDRE HOFMANNEN.

Hans Nåde har uttryckligen befallt henne hit. Hon skall ha förströelse, kantänka!

FÖRSTE HOFMANNEN.

Puh! (*Rycker på axlarna, ser så skyggt öfver till kungen.*) Hans Nåde ser inte glad ut han heller.

ANDRE HOFMANNEN.

Ja, det var allt ett svårt slag för honom!

FÖRSTE HOFMANNEN.

Men att han låter mördaren löpa!

ANDRE HOFMANNEN (*hemlighetsfullt*).

Är mördaren den som man säger, så vågar han nog inte.

FÖRSTE HOFMANNEN (*nyfiken*).

Säg ut! Låt mig få veta hvem du menar!

ANDRE HOFMANNEN.

Ditt hedersord på att du inte förråder mig.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Vid min ära, du kan lita på mig. (*Räcker honom handen.*)

ANDRE HOFMANNEN (*hviskar*).

En del säga att det är slottsherrn, som gjort det af hämnd öfver att hon afvisat hans karesser.

FÖRSTE HOFMANNEN (*hviskar*).

Han kan då aldrig låta ett fruntimmer vara i fred!

ANDRE HOFMANNEN.

Andra säga att det skett på drottningens anstiftan.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Å, å! Ja, naturligtvis! Annars hade vi för länge sedan fått upplefva en afrättning.

ANDRE HOFMANNEN.

Men vet du hvad jag tror —

FÖRSTE HOFMANNEN.

Nej — lika litet som du själf vet hvad du tror i morgon.

ANDRE HOFMANNEN

Jo, hon har tagit gift själf.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Omöjligt!

ANDRE HOFMANNEN.

Hvarför det?! Hans Nåde har behandlat henne grymt efter uppträdet i kyrkan, du vet.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Ha ha! Ja, det glömmer jag inte så lätt, det var det roligaste jag varit med om på länge!

ANDRE HOFMANNEN.

Hon kom hit till slottet strax efteråt — och när hon gick hade hon förgråtna ögon — jag såg henne själf.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Hans Nåde hade allt tröttnat på henne på sista tiden. Jag tänker han är nog så glad att ha blifvit af med henne. (*Rycker på axlarna.*) Man kan ju inte ha ett sådant där besvärligt påhäng i all sin tid för en liten kärlekshistorias skull!

ANDRE HOFMANNEN (*rycker på axlarna*).

Nej, hvem har inte haft det!

FÖRSTE HOFMANNEN.

Vore jag kung så hade jag gjort mig af med henne för längesedan.

ANDRE HOFMANNEN (*häpen*).

Tror du han själf har —?

FÖRSTE HOFMANNEN.

Tyst för all del.

ANDRE HOFMANNEN
(*ser skyggt på kungen*).

Ja, ingenting är omöjligt under solen. Men, att han inte då ger den där häxan Siegbrit respass, kan jag inte förstå.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Hon har väl gjort sig oumbärlig på något annat sätt. Hon kan visst trolla.

ANDRE HOFMANNEN.

Du tror väl inte hon kan förvända ögonen på kungen, så han tar henne för en sjuttonåring?! (*Skrattar.*)

FÖRSTE HOFMANNEN
(*med låtsad förskräckelse*).

Brr! Måtte hon bara inte försöka sina trollkonster på mig!

ANDRE HOFMANNEN.

Tyst! Hon kommer hitåt! — Så hon ser på oss! Hon har visst märkt, att vi tala om henne.

FÖRSTE HOFMANNEN
(*tager ett tag i sitt halskrås, som för att utvidga det*).

Puh — bara hon ser på mig — — så börjar jag genast känna det så — — så obehagligt!

ANDRE HOFMANNEN (*gäckande*).

Ditt hufvud sitter allt litet löst! Hon anar nog hvad för en betydande man du är! Tänk om hon tar dig för mördaren.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Brr! Tack, den rollen kan du spela själf. Jag koketterar inte med sådant.

ANDRE HOFMANNEN.

Å, du kunde allt behöfva se litet intressantare ut.

FÖRSTE HOFMANNEN.

Likaledes, mon cher! Vill du jag skall angifva dig? (*Tager hans arm, drager honom med sig bort till hofdamernas grupp.*)

(*Siegbrit kommer närmare, samtalande med Didrik Slaghök.*)

DIDRID SLAGHÖK (*lågmält*).

Men så säg då Hans Nåde hela sammanhanget.

SIEGBRIT.

Det känner han lika bra som jag. Han vet att han nu har ett godt tillfälle att slå till. Men han tänker bara på den upproriske svensken, och ser ej att det är med de store här hemma han skall göra början.

DIDRIK SLAGHÖK.

Han inser det nog, bara du vill.

SIEGBRIT (*skakar på hufvudet*).

Han hör litet för mycket på andra ännu.

DIDRIK SLAGHÖK.

Så angif riddar Torben för mordet på Dyveke —

SIEGBRIT (*skakar på hufvudet*).

Riddaren har visst skenet emot sig. Men — — han hade Dyveke kär — han också. Hans förnäma släktingar däremot, voro alla uppretade öfver hans tilltänkta giftermål med min dotter. Förr tror jag dem om att ha förgiftat de bär han sände henne.

DIDRIK SLAGHÖK.

Men hvarför skonar du *dem* då?!

SIEGBRIT (*rätar på sig*).

Jag skonar ingen. Riddaren både är och icke är mördaren, och enhvar af hans släktingar ochståndsbröder likaså.

DIDRIK SLAGHÖK.

Hvad menar du?

SIEGBRIT.

Jag menar, att det kan vara gagneligt att kunna tro hvilket man vill. Och jag vill hålla alla utvägar

öppna — tills jag ser hvem jag är bäst tjänt med att ramma — och hvem som bäst förtjänar det.

DIDRIK SLAGHÖK.

Hans Nåde nalkas.

KRISTIAN

(*har under föregående repliker kommit närmare, dröjande steg för steg. Vänder sig om på halfva vägen, vinkar riddar Torben till sig och kommer så fram till Siegbrit under följande repliker*).

Det gladde oss att höra, min käre riddare, att I tänken sluta upp med edert lättsinniga lif och blifva förnuftig. Vårt bifall till trolofningen hafven I redan undfått. Men till yttermera bevis på vår huld, vilja vi själf hålla bröllopet åt eder. (*Räcker honom handen.*)

TORBEN OXE (*kysser konungens hand*).

Eders Nåde öfverväldigar mig med sin ynnest.

KRISTIAN (*nådigt*).

En så tapper riddare och trogen tjänare är förtjänt af all ära.

SIEGBRIT (*samtidigt, för sig*).

Så fort glömde han Dyveke! Då skall han ned, utan pardon.

KRISTIAN.

Gån till drottningen och underrätten själf Hennes Nåde om vårt beslut. (*Nickar åt riddaren, hvilken bugar och går tillbaka till gruppen omkring drottningen.*)

SIEGBRIT.

Dyvekes mördare gifven I eder välsignelse åt, Eders Nåde?!

KRISTIAN

(ser genomträngande på henne, skakar så på hufvudet).

Han har ej gjort det — säg hvad du vill om honom, Siegbrit, men han är en riddersman och ingen lönmördare.

SIEGBRIT.

Jag har med egna ögon sett min dotter dö efter efter att ha ätit af de körsbär han sände henne.

KRISTIAN.

Jag vet det. Men beviset för att han förgiftat dem? —

SIEGBRIT.

Han har sändt henne dem — nådige Herre.

KRISTIAN.

Men själf kanske aldrig haft dem i hand en gång. Beviset, Siegbrit — beviset?!

SIEGBRIT.

Han hade nog sina skäl —

KRISTIAN.

Hvad menar du?

SIEGBRIT.

Hämnas ville han på henne, för att hon afvisat hans närgångenhet —

KRISTIAN.

Guds död — hvad säger du! Skulle han ha vågat.

SIEGBRIT.

Mer än I tror och vet, herre. Dyveke klagade mer än en gång öfver att han besvärade henne, och jag vet dem, som öfverraskat honom — inne i edra egna rum till och med — och väl var det, ty så långt var det redan gånget, att hon knappt kunde försvara sig längre.

KRISTIAN.

Hvem såg dem?

SIEGBRIT.

Hans Faaborg.

KRISTIAN.

Den hängde skrifvaren! Ha, ha! Kommer du med sådana vittnen, Siegbrit. Han löpte ju alltid med skvaller om sin herre — och hvarför, det vet du ju själf — han var en tjuf och jämt i fara för sin hals.

SIEGBRIT.

Han tog det heliga sakramentet på sin utsago, innan han fördes till döden! Han talade sant den gången.

KRISTIAN (*vred*).

Guds död! Det är högförräderi — det — (*Ser mörkt bort till riddar Torben Oxe.*) Har han vågat det — har han kommit henne det ringaste för när — så skall han döden dö — utan miskund! (*Vinkar Didrik, som dragit sig något på afstånd, när han börjar tala med Siegbrit.*) Junker Slaghök — dig kan jag ju lita på? (*Didrik bugar.*) Låt obemärkt draga upp vindbron, sätt ut poster öfver allt! När gästerna aflägsnat sig vill jag låta fängsla slottsherren. — Men låt intet märkas innan dess — festen får ej störas — mina gäster äro mina gäster, så länge det dem behagar. (*Didrik vill gå, ropas tillbaka.*) Junker Slaghök — är ej slottsherrens kusin herr Knud Gyldenstjerne närvarande?

DIDRIK SLAGHÖK.

Jo.

KRISTIAN.

Så skall han med i tornet! Det kan inte skada att ha honom också bakom lås och bom — så gör

han mig inga streck i räkningen. (*Didrik går.*) Hans Faaborg, sade du, såg det uppträdet mellan Dyveke och riddaren?

SIEGBRIT.

Ja.

KRISTIAN.

Hm! — Mig syntes också slottsherren hade väl brådt att få honom ur vägen. Men jag förstår nu — Och kunde han med kallt blod undanrödja det ena vittnet, så kunde han nog vara den som tystade munnen på din dotter för alltid också. — Jag skall nog få honom att bekänna — jag förstår mig på att öppna munnen på folk när de minst ana det. Och äfven om han nekar — han skall dock döden dö — om det så blott var en endaste kyss han röfvat från henne. (*Drottningen går ut till vänster följd af sin uppvaktning.*) Drottningen beger sig redan till sina rum — gå du också hem, Siegbrit — och sof godt och dröm att du får hämnd för din dotters mord, så drömmer du sant en gång! (*Räcker henne handen, hon gör en vördnadsfull komplimang och går. Samtliga herrar komma närmare och samla sig omkring kungen. Kristian nådigt:*) Nå, Torben Oxe, har din hjärtans kär redan blifvit dig otrogen och öfvergifvit dig?

TORBEN OXE.

Till Eders Nådes tjänst — hon har redan gått sina färde.

KRISTIAN.

Ja, ja! Lifvet är så grymt! Knappast ha två älskande hjärtan funnit hvarandra, så måste de skiljas åt.

TORBEN OXE.

Men så är återseendets glädje så mycket större.

KRISTIAN.

Inte alltid, riddar Torben, inte alltid. Ingen vet hvad morgondagen har i sitt sköte.

TORBEN OXE.

Men hoppet låter oss ana det.

KRISTIAN (*med lurande blick*).

Hoppet bedrar — hoppas inte, riddar Torben, så blir du inte besviken. — Du är ju annars ej den man som utsätter dig för det — du lär vara stor i att undgå svek — nästan större än i att svika. — Mer än en af hofvets unga tärnor kunde väl sjunga en visa om det. Icke sant, I herrar — en sådan väldig fruntimmerskarl, som han, har mitt hof ej att uppvisa maken till?! (*Alla instämma skrattande.*) Men blif ej högmodig för det, riddare! Högmod går för fall! Och nu vill han gifta sig till på köpet, — nå — *mitt* bifall har han. Men det går aldrig väl! (*Alla skratta*) Jag vill tömma en bägare för din välgång, riddare. Vin hit! (*Betjäning bringar fyllda bägare.*) Inte för jag tror det gagnar dig, — jag är inte vidskeplig. Men din skål, riddar Torben, din skål. (*Tömmer bägaren. Alla följa exemplet. Till Torben, som är öfverlycklig öfver nåden.*) Och nu, när du förlofvat dig och skall slås i bojor för din återstående tid, — nu får du lof att aflägga syndabekännelsen! Inte sant, I herrar, han skall ge sina kärleksäfventyr till bästa?

ALLA (*stojande och skrattande*).

Jo visst. Naturligtvis.

TORBEN OXE (*skakar på hufvudet*).

Jag kunde väl ha ett och annat lustigt streck att berätta, men det är dock ej med riddersmannased förenligt att blottställa någon dam.

KRISTIAN

(*rynkar ögonbrynen, men låtsar ej observera tillrättavisningen utan fortfar nådigt*).

Vi vilja ej heller veta af några namn — endast själfva händelserna.

ALLA.

Berätta!

TORBEN OXE.

Jag — kan inte. (*Alla skratta åt hans förlägenhet.*)

KRISTIAN.

Så den syndaren vrider sig under bördan af det onda han gjort! Bemanna dig, riddare, du behöfver ej blygas öfver din tur, jag har själf mer än en gång afundats dig den! (*Som i förbigående.*) Till och med Dyveke var ej känslolös för dina sköna ögon — och man sade att hon ej heller var dig så likgiltig.

TORBEN OXE

(*rycker till, ser forskande på kungen*).

Hvem af alla de riddersmän, som finnas här, skulle ej ha varit fulla af beundran för hennes skönhet!

KRISTIAN.

Rätt så, riddar Torben, en trogen undersåte försummar aldrig ett tillfälle att lägga sina undersåtliga känslor i dagen — i synnerhet ej ett så skönt tillfälle som Dyveke. (*Slår honom på axeln.*) Man säger också, att du ej gjort henne någon hemlighet af den beundran, du hyste för henne. Är det sant?

TORBEN OXE.

Jag vågar väl hoppas, att Eders Nåde inga tvifvel hyser på min trohet.

KRISTIAN.

Det vågar du, riddar Torben. — Jag hyser ej det ringaste tvifvel, och har jag också gjort det, så

gör jag det ej mera. På dig är jag fullkomligt säker. Säg mig alltså — är det sant att du talat till henne om kärlek? — Du kan vara fullkomligt lugn för att hvad du än svarar — det kommer ej att göra hvarken till eller ifrån min mening om dig.

(*En af de andra herrarna tecknar åt riddaren att tiga. Denne tvekar ett ögonblick.*)

KRISTIAN.

Du är inte tvungen, riddare, det är intet förhör — och jag bekymrar mig ej vidare om hela saken.

TORBEN OXE (*öfvermodigt*).

Det har heller intet att betyda. Det var ju endast ett skämt — — så där som alltid kan hända, när tillfället för en samman med en skön dam. Det behöfver ju ej ligga någon brottslig afsikt under det, och jag hoppas Eders Nåde heller ej tror så. — Jag träffade jungfru Dyveke i edert rum — vi väntade båda på er, och så kommo vi i samtal, det ena ordet gaf det andra, det ena skämtet gaf det andra och — hur det kom sig, vet jag ej — men jag bad henne om en kyss, och —

KRISTIAN (*utan att förändra en min*).

En kyss — och? Vidare?

TORBEN OXE

(*som observerar att en af hans vänner tecknar åt honom att tiga*).

Och det var allt. Ty den, som ingen kyss fick, det var jag.

KRISTIAN.

Så var det första gången något sådant hände dig! Det plär sådan en kavaljer, som du, ha svårt att smälta.

Har du annars aldrig stått efter hennes gunst — aldrig talt till henne om kärlek?

(*Torben Oxe tiger och undviker konungens blick.*)

KRISTIAN (*utan att afvakta svar*).

Du tiger?! Det säger mer än ord! Men en riddare blottställer aldrig en dam — aldrig, icke ens när hon är död. Ty sådant hämnar sig alltid. — Ja — god natt, mina herrar, jag är trött. Men riksmarsken skall sörja för att intet fattas eder — låt ej störa eder, pokulera så länge eder lyster. Mina gäster äro mina gäster, så länge de önska förbli det — och litet till. (*Går emot bakgrunden, stannar plötsligt och vinkar Mogens Gjö*)

(*Mogens Gjö går bort till kungen, denne ger honom en befallning, upprepar den med eftertryck, när marsken studsar och vågar en invändning, går därpå hastigt ut. Marsken står kvar i bugande ställning tills kungen gått, vänder sig så om och ser dystert på de andra.*)

EN HOFMAN (*halfhögt under tiden*).

Han var ytterst nådigt stämd i dag.

EN ANNAN HOFMAN.

Då har han vanligen ondt i sinnet. (*Högt sedan kungen gått.*) I var oförsiktig, riddar Torben. I haden ej behöft tala om det med Dyveke. Ingenting tvingade eder till det!

TORBEN OXE

(*rynkar pannan och ser dyster ut ett ögonblick. Därpå lätt*):

Har intet att betyda! Hit med vin! Hej! (*Lakejer komma med fyllda bägare. Alla dricka.*)

MOGENS GJÖ

(*kommer långsamt fram till de andra, slår Torben Oxe på axeln*).

Herr riddare — I ären min fånge.

(Riddaren studsar och släpper bägaren. Drager så häftigt svärdet som för att försvara sig.)

MOGENS GJÖ.

I konungens namn, öfvergifven eder, herr riddare.

(Tager svärdet ur hans hand. Alla draga sig undan från dem och se beklagande på Torben Oxe, hvilken rycker på axlarna och går följd af marsken.)

(Ridå.)

Tredje akten. 2.

På borggården till Köpenhamns slott. Kung Kristian, Mogens Gjö och följe träda ut ur slottet. Didrik Slaghök kommer emot honom från andra sidan af borggården.

KRISTIAN (*till Didrik*).

Är bondenämnden samlad?

DIDRIK.

Ja. De aflägga som bäst eden därborta. (*Visar åt vänster.*)

KRISTIAN (*ser ditåt*).

Godt. Gå dit, junker Slaghök, och befall dem komma hit efteråt. (*Didrik aflägsnar sig.*)

MOGENS GJÖ.

Vågar jag bedja Eders Nåde skänka mig gehör ett ögonblick.

KRISTIAN.

Tala.

MOGENS GJÖ.

Så ber jag i all ödmjukhet min Herres Nåde, att värdigas afstå från detta förehafvande. Eders Nåde kan ej på allvar vilja tillfoga hela sitt lands ridderskap den nesan att ställa en af dess främste män inför en nämnd af bönder.

KRISTIAN (*med tonvikt*).

Mina bönder äro ärlige män, marsk Mogens.

MOGENS GJÖ.

Ja. Men enligt lag och rätt —

KRISTIAN (*afbryter*).

Honom skall ej ske annat än lag och rätt. Och urminnes häfd ger mig den rätten, som herre i mitt hus, att ställa min otrogne tjänare inför en nämnd af tolf frie män. De skola nu afkunna ett burspråk och döma emellan mig och riddar Torben.

MOGENS GJÖ.

Enligt den handfästning Eders Nåde gaf oss när vi togo eder till kung, äger dock ensamt riksens råd domvärjo öfver en af oss.

KRISTIAN.

Det gäller ej för Torben Oxe. Han är en röfvare och en mördare; han har förverkat sin ridderliga vapensköld och jag tager den ifrån honom.

MOGENS GJÖ (*rätande på sig*).

Endast riksens råder äga domvärjo öfver en af oss. Och riksens råd har frikänt riddar Torben Oxe för allt hvad han anklagats för, — frikänt honom för mordet på Dyveke, frikänt honom för anklagelsen för majestätsbrott.

KRISTIAN (*hånfullt*).

Frikänd för majestätsbrott — där majestätet själft är klagande!

MOGENS GJÖ (*djärft*).

Riksens råd äger döma efter lag och samvete ensamt, oberördt af konungens önskan.

KRISTIAN (*vred*).

Guds död! Vågar du säga din konung midt i ansiktet, att ej hans önskan ginge samman med rikets lagar! Hvem ger då lag här i landet?! Hvem har

gifvit lagen? Jag, konungen. Utan min vilja kommer ingen lag till stånd. Och om den lag du åberopar tillåter en riddersman att onäpst mörda och begå illdåd, så är den dålig och vi vilja se till att få en mera mänsklig lag till stånd. I mitt land skall hädanefter ej finnas en rätt för herrar och en annan för bönder. Alla skola ha lika rätt. Så vill jag och så befaller jag.

MOGENS GJÖ.

Vare det långt ifrån mig att vilja pröfva rätt eller orätt i Eders Nådes beslut. Men jag ber för eders egen välgångs skull. Eders Nåde, drif det ej längre med Torben Oxe. Det bringar hela rikets ridderskap på fiendefot med Eders Nåde. Han är ju en af landets främste, befryndad med våra förnämsta ätter, och —

KRISTIAN (*afbrytande*).

Och vän med dem alla, ja! Vän med alla de riksens råd, som suttit till doms öfver honom! Hade jag så många vänner i rådet som han, så hade hans dom nog utfallit annorlunda.

MOGENS GJÖ (*rätar stolt på sig*).

Värdigas Eders Nåde för mig beteckna dem af rikets råder, som ej dömt efter lag och samvete och befalla att jag fängslar och ställer dem inför rätta.

KRISTIAN.

Det kan du komma att upplefva, marsk. *Alla* ha de dömt emot lag och samvete, märk dig det. Han är öfverbevisad om att ha sändt Dyveke de förgiftade bär, af hvilka hon ljöt döden, — han har själf bekänt sig ha höjt sina blickar till henne och närmat sig henne i brottslig afsikt. Och hon var mig det käraste här i världen. Om icke lagens bokstaf säger att det är majestätsförbrytelse att träda henne som konungen

älskar, för nära, så säger det lagens andemening och domarnes eget samvete, så framt de ha något. Annars ha de dömt emot lag och samvete.

MOGENS GJÖ.

Med allas röster emot ingen har rådet sagt honom fri.

KRISTIAN (*häftigt*).

Om så tusende sutto i riksens råd, och alla dessa tusendes röster sade honom fri för hans brott, så är i mitt inre *en* röst som säger honom skyldig, och denna enda röst är nog för att öfverrösta alla de andra. Hela min varelse uppreser sig emot domen och skriar: »Han har trädt din person för nära och sårat dig dödligt i det som var dig heligast af allt! Är *det* ej majestätsbrott, så är du ej längre kung!»

MOGENS GJÖ.

Med förlof, Eders Nåde, Dyveke var ej drottning här i landet, endast Eders Nådes älskarinna.

KRISTIAN (*ännu häftigare*).

Endast!? Guds död, marsk, du talar förväget, väg dina ord, att de ej kosta dig hufvudet! (*Halft för sig, men högst upprörd.*) *»Endast»!?* Hon var endast min älskade, och därför måste hon dö. (*Slår på svärdfästet.*) Hon var *mer* än drottning, marsk, hon var en människa, som stod mig närmare än någon annan, — hon var mig kärast af allt här i världen! (*Bittert.*) Och därför måste hon dö! — — Skall jag då tigande låta slita hjärtat ur bröstet på mig, därför att jag är kung?! Nej, *just därför* skall jag det ej! Och jag svär dig, marsk Mogens, att hade han också en hals så tjock som en oxes, mista den skulle han lika fullt! (*Didrik kommer.*) — Nå, junker Slaghök?

DIDRIK.

Nämnden är redo till Eders Nådes tjänst.

KRISTIAN

Låt dem komma närmare.

(*Didrik vinkar och ifrån den del af slottsgården, som tänkes ligga till vänster, komma tolf bönder in, två och två i led, klädda i slokhattar, kappor och med långa stafvar i händerna, och ställa upp sig i halfkrets framför kungen. De äro gamla, — de flesta darrande och ålderdomssvaga, se sig förskrämda omkring och tyckas finna det hela högst obehagligt. Endast ett par af dem bära hufvudet högt och se tvärsäkra ut.*)

KRISTIAN.

I veten, hvarför jag låtit kalla eder, och hvad eder härvaro har att betyda. I ären väl ej förfarne i lagens bokstaf, men I hafven sundt människoförstånd och ären ärlige män. Den ärlige mannen må i dag säga sin mening fritt och utan tvång. I hafven nu gått ed på att göra det. Gören det ock utan fruktan. Ty inför lagen ären I dens jämlikar som I nu gån att döma, huru hög herre han annars är. Den känslan har jag velat gifva eder, när jag nu kallar eder att döma emellan mig och en af herrarna. — Och veten äfven att jag ändtligen tänker sätta en damm för herrarnas öfvermod och på allvar förbättra det för eder. De skola hädanefter ej ha rätt att sälja eller byta bönder längre. Bonden skall ha människorätt också han. Tagen med eder hem medvetandet härom till ett minne af denna dag. Och nu, gören eder människorätt gällande, afkunnen fritt eder dom. Hvilken den än blir, så är jag städse eder nådige herre. (*Till Didrik.*) För ned den anklagade ur tornet. (*Till bönderna.*)

Gud vare med eder. (*Hälsar nådigt och går in i slottet, följd af Mogens Gjö och sin svit. Didrik af till vänster.*)

FÖRSTE BONDEN

(*ser sig förskrämd omkring*).

Det tyckes vara Hans Nådes riktiga, allvarliga mening, att vi verkligen skola döma slottsherren till döden.

ANDRE BONDEN (*ännu förskrämdare*).

Gud bevare oss för att komma en sådan hög herre det ringaste för när.

TREDJE BONDEN.

Ynkrygg där! Hörde du inte Hans Nådes befallning, att döma efter vårt samvete?

FÖRSTE BONDEN.

Ja, men det är säkert, att nog sutte jag hellre hemma hos de mina i lugn och ro, än jag lägger mig i det här!

FJÄRDE BONDEN.

Det angår oss ju inte det allra ringaste.

ANDRE BONDEN.

Jo — efteråt skall du få känna på svedan i ditt skinn hur det angick oss!

FÖRSTE BONDEN.

Ja, det blir aldrig väl! Herrarna ha ju frikänt honom.

FLERE.

Ha de?

FÖRSTE BONDEN.

Ja.

(*De se på hvarandra med betänksamma miner.*)

ANDRE BONDEN.

Men kungen vill ha honom dömd, — det är klart.

(*De se oroligt på hvarandra ett ögonblick.*)

FÖRSTE BONDEN (*halfhögt*).

Jag tycker vi gå vår väg, jag.

ANDRE BONDEN.

Ja, det tycker jag med.

FJÄRDE BONDEN.

För min skull må gärna riddaren lefva. Jag har då ingenting otaldt med honom.

FÖRSTE BONDEN.

Ja, inte jag heller. Han är visst högmodig och yfverboren.

FJÄRDE BONDEN.

Men så är ju en riddersmans skick. Och annars så är han en ärans man. Och hjärtat har han på rätta stället.

FÖRSTE BONDEN

(*efter ett ögonblicks paus*).

Men kungen *vill* ha honom dömd, det är klart.

ANDRE BONDEN.

Ja, hvarför skulle han annars kalla oss hit när laglig dom är fälld?!

FÖRSTE BONDEN.

Om han inte vågar själf kullkasta rådets dom, hur skulle vi, simple män, våga det.

FJÄRDE BONDEN.

Ja vi, stackars bönder, skall alltid sitta emellan!

TREDJE BONDEN.

Fråga du endast efter hvad ditt samvete säger, och stå inte och jämra dig.

FJÄRDE BONDEN (*ond*).

Hvad mitt samvete säger! — Ja, det säger att jag har hustru och barn att föda och skydda. Och, att jag må se till, att deras hem ej blir brändt och de själfva ej skadade till lif och lem.

TREDJE BONDEN (*stolt*).

Vi stå under kungens skydd.

ANDRE BONDEN.

Puh, det var visst någonting att yfvas öfver! Han har ju knappt knektar nog att skydda sig och landet, mycket mindre att ta vara på en af oss! Han är visst en nådig herre och vill nog skaffa oss rätt. Men att bevara oss sedan vi fått den rätten. (*Skakar på hufvudet.*) Nej, bevare oss Gud!

NÅGRA AF DE ANDRE.

Ja, bevare oss Gud!

FÖRSTE BONDEN.

Han får försöka komma till rätta med herrarne själf, han som vi.

ANDRE BONDEN.

Ja, det skall väl vara mindre svårt för honom som är kung, än det är för en simpel bonde. Vågar han sig inte på riddaren själf, så behöfver han inte krypa bakom vår rygg.

FJÄRDE BONDEN.

Ja, det är inte rätt af honom. Men han har inte känsla för oss, simpelt folk. (*Efter en paus.*) Hvad är det då riddaren har gjort som är så illa?

(*Alla trängas ihop i en klunga och hviska och skaka på hufvudena.*)

FJÄRDE BONDEN.

Aj, aj, aj! Ja, det kan väl kungen näppeligen förlåta honom.

FÖRSTE BONDEN.

Jag tänkte han bara tagit död på henne jag — men det här var då det allra värsta! I kungens egna rum! Oj, oj, oj!

TREDJE BONDEN.

Gjorde någon det emot mig, så skulle jag slå ned honom utan vidare! — För det är nidingsdåd och därtill behöfs ingen dom.

FÖRSTE BONDEN (*som har betänkt sig*).

Men om det nu är så, att Hans Nåde lefde så — med förlof sagdt, ogudaktigt, och höll till med en sådan — som till på köpet var dotter till den häxan Siegbrit (*alla korsa sig*) som bragt så mycken olycka öfver landet, — ja — nog är det obilligt att en så båld riddare skall låta sitt lif, för att han skämtat litet med en sådan snärta.

TREDJE BONDEN.

Han har tagit hennes lif. Lif för lif, — det är ej annat än rätt!

ANDRE BONDEN.

Du vet inte om han har tagit hennes lif.

TREDJE BONDEN.

Han är öfverbevisad. Hans egen tjänare som han sände till Dyveke med de förgiftade bären, har vittnat emot honom.

FÖRSTE BONDEN.

Ja, då dömer honom hans egen ogärning — men inte vi.

ANDRE BONDEN.

Du sadet: inte vi döma honom, utan hans egen ogärning!

ALLA.

Ja, ja! Inte vi! Så är det! Hans egen gärning dömer honom!

TREDJE BONDEN.

Fega stackare!

(*Didrik Slaghök och vaktsoldater införa slottsherren barhufvad och utan vapen, men utan bojor. Torben Oxe träder fram något framför de andra, bönderna rygga tillbaka emot bakgrunden.*)

TORBEN OXE.

Hvad skall detta narrspel betyda, junker Slaghök? I saden mig, att mina domare vänta mig. Sedan när består riksens råd af simpla bönder?!

DIDRIK.

Du står inför dina rätta domare, Torben Oxe. Har du något att säga till ditt försvar, så är dig gifvet att ännu yttra det.

TORBEN OXE (*ser stolt på honom*).

Försvara mig — inför *dem!* (*Till bönderna.*) Jag, riddar Torben Oxe, friboren adelsman, kunglig länsman på Köpenhamns slott och eder rätter länsherre befaller eder, mina undersåtar, att packa eder hem till edra sysslor! På edra ryggar kommen I att erfara, hvad det vill säga att en bonde djärfves upphäfva sig till domare öfver en friboren. Endast riksens råd, icke en gång kungen själf, äger domvärjo öfver mig och mina likar — det har Kristian af Oldenburg högtidligen besvurit och lofvat med hand och ed, när vi togo honom till kung. Inför sådan domstol har jag stått, den har pröfvat min sak, funnit mig fri från skuld i allo, och återinsatt mig i mina rättigheter. Den domen är rättfärdig — hvarje annan en förbrytelse! Mitt blod komme öfver en hvar som lånar sin hand till slikt illdåd! (*Vänder dem ryggen och vill gå, soldaterna omringa honom och tvinga honom - att bli kvar. Bönderna draga sig ännu mera tillbaka, vända ryggarna till och trängas ihop i en klunga, hviska och öfverlägga, med*

förskrämda och bekymrade miner. Slutligen träder en gammal och lutande bonde fram ur skaran, de andra ställa upp sig på ett led i bakgrunden. En härold går fram till den gamle, denne stammar några knappt hörbara ord till härolden och ställer sig så i led med de andra. Härolden ställer upp sig framför dem, ger en vink, trumpetaren blåser en fanfar, bönderna blotta sina hufvuden, lägga händerna i kors på sina stafvar och se ned. Endast den tredje bonden ser trotsigt riddaren rakt i ansiktet och rycker på axlarna åt de andra när domen förkunnas.)

HÄROLDEN.

Träd fram riddar Torben Oxe!

(*Riddaren nödgas fram af Didrik Slaghök, korsar armarna och ser trotsigt upp till slottsfönstren.*)

HÄROLDEN

(*ger en vink, en kort fanfar blåses och allt blir still*).

Af denna nämnd är afkunnad en sådan dom: »Icke vi döma riddar Torben Oxe, men hans egna gärningar fördöma honom!» (*Vinkar, fanfar. Bönderna sätta hattarna på sig.*)

TORBEN OXE.

Alltså frikänd.

DIDRIK.

Skyldig, riddare, skyldig!

TORBEN OXE (*skrattar till*).

Sancta Justitia! Skall detta vara rätt nutilldags, då låter jag gärna mitt blod på det *min* rätt må komma till heders igen! Jag kommer ej att sakna hämnare, junker Slaghök. Och förvisso dör jag hellre än jag lider skammen att behöfva taga nåd — af de där. (*Gör en föraktlig handrörelse åt bönderna, hvilka*

rygga tillbaka och tränga sig ut som en skock skrämda får. Vänder dem så ryggen och går hastigt följd af Didrik och soldaterna. Härolden står ensam kvar i samma ställning och följer fången med blicken.)

(*Ridå.*)

Tredje akten. 3.

Konungens arbetsrum, som i första akten. Kungen står vid sitt skrifbord, framför honom biskop Jens Anderson Beldenak. Narren sitter i fönsternischen med sammanknäppta händer, ser med hycklad andakt på bispen och gnolar en gammal psalm.

KRISTIAN.

Det är vårt sista ord härutinnan, bisp Jens. Jag kan icke öfva nåd äfven om den Helige Fadern själf med alla sina kardinaler komme och både mig därom. Och jag vill icke göra det. Han må lida straffet för sin ogärning han såväl som den ringaste bland mina undersåtar. I ären icke den förste som beden för honom — men ingen, hvarken hög eller låg skall kunna afhålla mig från att göra lag och rätt.

BISP JENS.

En konungs skönaste rättighet är att öfva nåd.

KRISTIAN.

Säg plikt, bisp Jens, säg plikt. I menen det dock. (*Hånfullt.*) Kyrkan är höflig när den pålägger oss förpliktelser — den *kallar* dem rättigheter, men det gör intet till sak. (*Häftigt.*) Hvad rätt har du, bisp, att göra din konung föreskrifter?

BISP JENS.

Min plikt är att vaka öfver människornas samveten, höges som låges. (*Strängt.*) Du vill ej göra lag och rätt med Torben Oxe, kung Kristian, du vill hämnas, det är hvad du vill. Men hämnden tillhör Herren allena.

KRISTIAN.

Och jag är Herren här, och hämnden är min.

BISP JENS.

Väl har du makten i dag, — men i morgon är du som ett rö i den Högstes hand. Missbruka ej din makt, konung, sätt ej din salighet på spel.

KRISTIAN.

Min salighet är min makt, och om jag ej krossar dem som sätta sig upp emot den, då först sätter jag min salighet på spel.

BISP JENS.

Herre, du smädar det heligaste.

KRISTIAN (*stolt*).

Bisp, du smädar det upphöjda. Och min makt är upphöjd, den är min salighet, den skall varda mina undersåtars salighet och tron på den deras första och enda bud. Så är min vilja. Och min vilja är Guds vilja och min röst Guds röst. Ty en gud bor inom mig, men ej din gud, som låter synd ske och förlåter syndaren, utan en rättfärdig gud, som, om han ej alltid kan förhindra förbrytelsen, dock bestraffar den så godt han kan. För *den* guden böjer kung Kristian sitt hufvud i stoftet och böjer alla andras med, men ej för din. (*Då bispen vill tala.*) Gå nu, bisp Jens, min gud vare med dig. (*Bispen bugar och går.*)

NARREN

(*som under det föregående sakta gnolat sin psalm, sjunger den nu högt*).

— — — — — — — — — — — —

— när blomman är vissen så falla bladen af
— när människan är döder så påtas hon i graf
— begrunder och betänker dessa orden,

— — — — — — — — — — — —

KRISTIAN.

Tig, narr — packa dig härifrån!

(*Narren gnolar strofen till slut under det han långsamt går emot bakgrunden.*)

EN PAGE.

Riksmarsken, herr Mogens Gjö, beder om företräde.

KRISTIAN.

Låt honom komma in. (*Pagen håller upp dörren. Narren springer till, ställer sig bredvid pagen och bugar äfvenledes, karrikerande denne. Marsken stannar bugande innanför dörren.*) Du hade kunnat bespara dig mödan att komma, marsk Mogens. Äfven din förbön gagnar till intet.

MOGENS GJÖ (*träder närmare*).

Jag kommer också endast för att underdånigst bedja Eders Nåde entlediga mig från det ämbete I satt mig att föra.

KRISTIAN.

Nej. Däraf blifver intet. Jag behöfver dig nu mera än någonsin, när det gäller att tukta den upproriske svensken. (*Klappar honom på axeln.*) Men till dess vi draga i härnad kan du få orlof att resa hem till dina gods, om dig så lyster.

MOGENS GJÖ.

Jag vågar dock vidhålla min begäran. Jag kan ej försvara inför mitt samvete att längre tjäna Eders Nåde, när I så uppenbart handlar emot den handfästning I gifvit och bekräftat med eder och löften.

NARREN

(har korsat armarna och gått af och an i bakgrunden, hela tiden fixerande marsken med ironiska blickar. Infaller spotskt, alltjämt gående och utan att akta på konungens afböjande handrörelse).

Din herr soldat, kung Kristian, har ingen aning om den högre statskonsten! Han talar om löften som om de vore förpliktelser! Vet han då inte att en statskonstmakare ej känner till förpliktelser, utan endast har betänkligheter?! Vet han inte att statskonst är spel, och löften endast insatserna, som det gäller att möjligast vinna tillbaka?!

KRISTIAN

(som först vinkat åt honom att tiga, men så låtit honom tala; småleende):

Af narrar och fåvitska får man ofta höra sanningens ord, marsk.

MOGENS GJÖ.

Jag förstår mig slätt på slikt spel med löften, Herre. Men så som jag tänker hvarenda riddersman i ditt land. Kan Torben Oxe, som är en af de ypperste bland oss, oaktadt lag och rätt och högtidligt besvurna löften så nesligt bringas om sin hals för den leda holländska kvinnans skull, som, Gudi klagadt, vunnit så stort ett inflytande på Eders Nådes beslut, så kan detsamma när som helst ske med hvem som helst af oss andra. Gif mig därför mitt afsked, kung Kristian, eller gif Torben Oxe fri.

NARREN

(*hvilken, som förut, gått af och an, kommer plötsligt fram och slår marsken på axeln*).

Min herr kollega, som de lärda narrarna pläga säga, min herr kollega, I hafven fullkomligt rätt. Gifven kungen sitt afsked bara, — rätt så, — han duger inte längre — han är besatt af onda andar — han duger inte! (*Slår till ett gapskratt, springer så bort i fönsternischen, ser ut och gnolar sin gamla psalm igen.*)

MOGENS GJÖ.

Gif mig mitt afsked, herre.

KRISTIAN (*rätar på sig*).

Tro ej att du kan tvinga mig, Mogens Gjö. Ingen är oersättlig här i världen. Du har ditt afsked. Otto Krumpen kommer att i ditt ställe föra mina troppar mot Sverige. Han är fullt ut lika god som du. Mig sätter du ej i förlägenhet, som du ser. Men gå nu dina färde, Mogens Gjö, och tag med dig den lärdomen, att det är svårare att kunna få ett ämbete än att kunna sköta det. Gå nu, och se till, att jag framdeles kan vara din nådige herre. (*Vinkar befallande. Marsken af. Kungen slår på en klocka. Pagen in.*) Junker Slaghök skall komma! (*Pagen af. Didrik Slaghök in.*)

DIDRIK.

Till Eders Nådes tjänst.

KRISTIAN.

Så låt afföra honom genast. Jag vill ha ett fort slut på detta! Du går själf med, ser att allt går rätt till, och kommer hit genast efteråt. (*Vinkar. Didrik af. Kungen sätter sig vid sitt skrifbord och stöder hufvudet i händerna.*)

NARREN

(går ett slag omkring honom och ser på honom utan att lyckas väcka hans uppmärksamhet. Man hör trumhvirflar från gården, han springer till fönstret).

Ah, där komma de, dina tappra landssoldater — rätt så — takt tu, — immer grade, — ett tu, halt! Gevär för fot! Bums! (*Stampar i golfvet.*) Fyra af till tornet att släpa ut fienden — oh sanctus Benediktus, stäm upp din likmässa du skallige tjockmage, tänd vaxljusen — sväng rökelsekaren, så där — los med sången, så där ja! (*Sjunger med ljudelig röst, darrande på målet som en gammal präst och med näston.*)

(*Gammal psalmboksmelodi.*)

»Kärleken är af ett besynnerligt slag,
den sätter sig i människans hjärta.
När blomman är vissen så falla bladen af,
när människan är döder så påtas hon i graf.
Begrunder och betänker dessa orden
så länge som I vandren här på jorden.» —

Stackars Torben Oxe! Hvad månde du tänka, när yxan hviner genom din hals? Kanske hinner du inte tänka efter om det gör ondt en gång, innan allt är förbi?! Jag vånner jag vore din sista tanke; — jag skulle minsann fara ned i din tunga och låta den skrika hurra för dina bödlar, så de blefve skrämda från vettet och ramlade hufvudstupa utför schavotten och knäckte nacken på sig. (*Kommer in i rummet.*) Kanske vore det inte så omöjligt? Kanske! — Hvarför skulle det inte vara lika så lätt för ett dödt hufvud att tala som det är svårt för ett lefvande att tiga? — Ett sådant ord ur en död mun har alltid haft en underbar kraft öfver de efterlefvandes sinnen. (*Med dyster*

patos.) Så viljom vi då dö — narrdöden! (*Till kungen.*) Pass upp, du mitt trogna folk — du mitt tacksamma publikum! Nu är jag Torben Oxe och kung Kristian på en gång — delinkvent och bödel i samma person. (*Drar sitt träsvärd, måttar åt sin hals ett par gånger, ser skälmaktigt på kungen, hvilken ej uppmärksammar honom, van vid hans snatter, som han är.*) Pang! (*Slår till, släpper träsvärdet, stör tar på knä vid sidan af skrifbordet, så att kroppen döljs af det men hakan stöder mot bordets kant, räcker ut tungan, gör en grimas och skriker gällt till.*) Hurra! Kungen är död! Lefve konungen!

KRISTIAN (*rycker till*).

Tig stilla, narr!

NARREN (*med ihålig röst*).

Du bedrar dig, kung Kristian, jag är ej din narr, jag är riddar Torben Oxe, som du nesligen mördat. Se mina blodiga sår — se fasan i mitt anlete — kung Kristian, hvi gjorde du mig detta?

KRISTIAN (*häftigt*).

Låt mig få vara i fred för dina possen.

NARREN (*som förut*).

Ej för att förebrå dig, kommer jag åter till det timliga, utan för att tacka dig. Jag är nu salig, kung Kristian, är i himmelen, hos Dyveke.

KRISTIAN (*slår efter honom*).

Tig.

NARREN (*som förut*).

Ha, ha, ha! Så du var dum när du tog mitt lif! Säg, hvarför skickade du mig till henne när du hade oss så bra skilda åt, och hade mig i det ena lifvet och henne i det andra? Ha, ha, ha!

KRISTIAN.

Till helvetet skickar jag honom, ej till himmelen.

NARREN (*som förut*).

Helvete eller himmel, det är samma sak — därvidlag är det endast personen som gör skillnaden. Det som är ett himmelrike för den ene är ett helvete för den andre. Och du gjorde redan jordelifvet till ett sådant helvete för mig, att skärselden blef mig till evig salighet! Och nu är jag i himlen hos Dyveke.

KRISTIAN (*slår handen i bordet*).

Nej, förr skall han lefva i evig pina!

NARREN (*med sin vanliga röst*).

Ja, låt honom lefva, ännu är det tid, ännu ha de ej öfvergifvit honom åt bödeln, — återkalla — gif nåd! (*Enträget.*) Hvad gagnar det dig om du tager hans lif! Det ger dig ändå ej Dyveke åter! Bemanna dig, låt ej hämndtörsten göra dig blind. I Dyvekes namn, gif nåd. Kunde du fråga henne, förvisso ville hon svara dig: »För Guds skull, Kristian, utgjut intet blod.»

KRISTIAN

(*låter hufvudet sjunka ned öfver armarna. Smärtsamt*):

Dyveke, Dyveke!

NARREN (*med ännu mera värme*).

Herre, hör mig, befläcka ej hennes minne med blod. Hon talar själf till dig genom min mun, tag hennes råd med tider är, lyd henne, ännu är det ej för sent.

KRISTIAN.

Å, jag tror jag blir galen! (*Snyftar.*)

NARREN.

Bevare dig himlen från att bli klok igen då, så sätter du inte din kunglighet på spel vidare. *Blif* galen.

Hvad gör *du* med förstånd? — Du är ju kung, — du kan hålla dig med tjänare som tänka för dig. Tänka är narrkonst. Låt mig tänka för dig. Stackars kung! (*Stryker hans lockar, med rörd stämma.*) Stackars min kung! Du hade en gång en kunglig själ, men den dog. Kärleken tog lifvet af den — — (*Bittert.*) Och hvad skulle *du* med kärlek?! Kärleken är ej för kungar. Var nöjd alltså, kung Kristian, ljut inga tårar längre för att kärleken dog! Var nöjd! — — Eller älskar du bitterheten — njuter du af din smärta och din pina? — Gläd dig då, o konung, du har ju mig kvar, att ljuta malört i din fröjd och sätta narrmössa på ditt lidande! Gläd dig, *jag* blir dig nog trogen. Jag öfverger dig aldrig. — Stackars min kung!

KRISTIAN

(*sätter sig hastigt upp, som för att rycka sig lös ur den veka sinnesstämning narren bibringat honom, skjuter honom åt sidan*).

Ja du förstår i sanning den konsten — det är farligt att höra på dig — du är en människa, du. (*Häftigt, reser sig upp.*) Men jag *vill* ej vara mänsklig i dag, jag vill vara mer — jag vill vara kung (*Slår handen i bordet.*), och nu vill jag ha min kungarätt! Hämnd, hämnd vill jag, — det är allt hvad jag vet — allt hvad jag vill! Hämnd! Jag kan ej känna, ej tänka, ej handla, innan jag vet att hans hufvud fallit, — den tanken håller allt annat inom mig fånget. (*Slår sig för pannan.*) Allt här är dödt, utom den tanken, »död åt honom, död åt honom!» Och så skall det vara! — — Vin hit! Gif mig att dricka — hit med bägaren där! (*Narren går efter en bägare ifrån fönsternischen och ställer den framför kungen.*) Gå efter vin! (*Narren går ut — under tiden tager kungen ett pulver*

ur ett skrin och skakar det i bägaren. Narren kommer in med en silfverkanna och fyller bägaren. Kristian fattar den.) Din skål, narr! (*Låtsar läppja på vinet, räcker honom så bägaren.*) Hvad har du gifvit mig för vin? Drick det själf — drick — du skall göra mig besked! (*Narren skjuter ifrån sig bägaren.*) Är du rädd?! Har du blandat gift i vinet? Så skall du tömma det till sista droppen. Drick! (*Han fattar bägaren, men dricker ej.*) Drick, eller du är dödens! (*Drar sitt svärd och riktar dess spets emot hans bröst.*) Drick!

NARREN

(*sätter bägaren till munnen och dricker hastigt, retirerande undan värjspetsen. Släpper plötsligt bägaren, griper sig för bröstet*).

Luft — jag kväfs! Luft!

KRISTIAN

(*stöder honom, för honom till divanen och lägger honom där*).

Du, narr! — Du vill härska öfver mig — du vill spela samvete åt mig?! Godt, så skall du också vara mitt samvete — *och sofva,* när så är af nöden! Sof godt, du! Du skall inte vidare göra mig vekhjärtad! (*Täcker öfver honom.*) Och vakna inte i otid! (*Sätter sig i stolen.*) Så — nu kunna de andra komma och bedja om nåd — om de ha lust att sjunga om den visan igen.

(*Siegbrit träder in sorgklädd, flämtande af det hastiga gåendet.*)

KRISTIAN.

Siegbrit?! Också du?! Då var det verkligen af nöden att göra sig hård! Har man lyckats stämma om dig, gamla? Hade din ande ej mera motståndskraft — har du redan glömt din dotter? (*Siegbrit tiger, allt ännu flämtande.*) Fram med hvad du har att

säga. Bed mig om nåd för Dyvekes mördare, det kommer att sätta kronan på verket.

SIEGBRIT.

Dyvekes mördare — honom kunden I så godt benåda, då I ej varen kung nog att skydda henne mot slikt nidingsdåd. — Och hvad riddaren förbrutit mot Eders Nådes majestät — det kunnen I också tillgifva — eftersom I ej varen i stånd att skydda Eder person mot förnärmelse. — Men det är icke det det gäller här. Icke Dyvekes mördare, icke förbrytaren mot Eders Nådes majestät, nej! Det gäller att begagna ett tillfälle, sådant I ännu aldrig haden det, att göra eder af med edra okrönta medkungar här i landet. Det är det, det gäller. Och eftersom han är en af de främste, och en som sätter upp hufvudet högst, så må hans hufvud falla till först. Af med hufvudena på dem, kung Kristian, så sätta de inte upp dem igen.

KRISTIAN (*med ett kort skratt*).

Gå dit till fönstret och se! (*Man hör trumhvirflar från slottsgården.*) Hör du, Siegbrit?

SIEGBRIT.

Ja. (*Går till fönstret.*)

KRISTIAN.

Nåå? Hvad ser du därute?

SIEGBRIT.

De föra ned honom ur tornet nu, och soldaternas kapten höjer sabeln — ah! —

KRISTIAN.

Hvad är det?

SIEGBRIT.

En af vår nådiga frus pager skyndar till, han talar vid kaptenen, denne följer honom hitåt. (*Hånfullt.*) Mig synes I hafven också krönta medregenter —

KRISTIAN (*slår handen i bordet*).

Guds död: Det är myteri!

(*Pagerna slå upp dörrarna på vid gafvel, träda in och ropa:* »Hennes Nåde drottningen!» *samt stanna bugande innanför dörren. Drottning Elisabeth, följd af samtliga hofdamer, träder in och sträcker bedjande ut händerna. Hofdamerna göra detsamma.*)

KRISTIAN (*innan hon hinner tala*).

Inte ett ord — inte ett ord! Du får inte tala i denna sak — vet du ej för hvems mördare du ber om nåd?

DROTTNING ELISABETH.

För ingens mördare — endast för en arm, olycklig kvinna ber jag om nåd. (*Visar på en af hofdamerna, denna skyndar fram och kastar sig för kungens fötter.*) Hvad har det arma barnet gjort att hennes lefnadshopp så grymt skall krossas? Själf har du trolofvat henne med honom, och har han felat emot dig, så har han ock gjort riklig bot genom all den ångest och nesa han redan lidit. (*Då kungen ej svarar.*) Fru Siegbrit, var mänsklig — lägg ett godt ord för henne.

KRISTIAN (*hårdt*).

Fru Siegbrit, I begifven eder på ögonblicket hem till eder bostad. Ej ett ord yttren I i denna angelägenhet, så framt edert lif är eder kärt. (*Vinkar ut genom fönstret, man hör en trumhvirfvel.*)

(*Siegbrit gör en nigning för kungen, en annan för drottningen, hvilken ej besvarar den. Går. Kristian, då drottningen gör en bedjande rörelse, går hastigt ut till höger och reglar dörren i lås efter sig. Drottning Elisabeth för näsduken till ögonen — räcker själf den knäböjande och snyftande hofdamen handen, hjälper henne att stiga upp och går så ut, följd af sina damer. Trumhvirflar*

slås ute på gården, man hör trampet af soldaterna så småningom förlora sig. I staden börja kyrkklockorna ringa.

NARREN

(rycker till vid klockklangen, sätter sig upp, faller baklänges igen, lallande).

Kungen är död — lefve konungen! (*Sätter sig upp och gnolar halfhögt, medan han dåsigt stirrar framför sig.*)

När blomman är vissen så falla bladen af
— när människan är döder så påtas hon i graf,
(*Stiger upp och vacklar fram till skrifbordet.*)
begrunder och betänker dessa orden.

(*Sjunker hastigt ned i kungens stol.*) Kungen är död — lefve konungen! (*Rätar sig upp gravitetiskt, sätter narrmössan till rätta som vore den en kungakrona och blickar majestätiskt och med drucken blick omkring sig. Sjunker plötsligt samman öfver bordet och somnar. Klockorna ringa allt fortfarande och starkare.*)

(*Ridå.*)

Fjärde akten. 1.*

(1520.)

Sal på Stockholms slott. Kung Kristian sitter på sin tron omgifven af sina generaler och danska stormän, bland hvilka märkas Didrik Slaghök och biskop Jens Anderson Beldenak. Till vänster nedanför tronen en grupp svenska stormän, biskopar i full ornat, riksråd, förnäma fruar, främst Kristina Gyllenstjerna Sturens änka, samt dessutom Stockholms stads båda borgmästare och rådmän. Till höger svenska stormän af motpartiet, med den afsatte ärkebiskop Gustaf Trolle i spetsen. Denne har trädt fram inför tronen och står orörlig och tyst, medan hans sekreterare, herr Jon Erikson, stående något framför honom uppläser en anklagelseskrift.

JON ERIKSON

(*afslutar sin uppläsning vid ridåns uppgång*).

— — och förthy yrkar jag, Gustaf Trolle, fullt ansvar å aflidne herr Sten Sture och hans änka och

* Denna och följande tablå utelämnades vid uppförandet. Till personförteckningen tillkomma här:

Kristina Gyllenstjerna
Ärkebiskop Gustaf Trolle, Biskop Hans Brask, Biskop Mathias från Strengnäs, Abraham Lejonhufvud — svenske stormän.
Klaus Bilde, Sören Norrby — danske stormän.
Jon Erikson, sekreterare hos Trolle.

ställföreträderska i ämbetet, fru Kristina Gyllenstjerna, för all den skada och skymf de tillfogat mig. Och ber Eders Nåde låta fängsla henne och hennes anhängare på stället, så att de ej kunna undandraga sig straffdomen för sina ogärningar.

(*Rullar ihop sitt pergament och drager sig tillbaka. Ett sorl af vrede och ovilja från gruppen omkring fru Kristina.*)

KRISTIAN

(*bjuder tystnad med en befallande handrörelse*).

Önsken I, ärkebiskop Trolle, få denna sak bedrifven med mildhet och försonlighet, eller med lagens hela stränghet?

GUSTAF TROLLE.

Med all den stränghet slik svår förbrytelse mot den heliga kyrkan förtjänar.

KRISTIAN.

Hvad sägen I, fru Kristina, till ärkebiskop Trolles påstående?

KRISTINA (*träder fram, hälsar*).

Intet.

KRISTIAN.

Intet?!

KRISTINA.

Nej. Sedan Eders Nåde med hand och bref till mig och Stockholms borgerskap lofvat och besvurit att låta allt som varit vara glömdt, och låta alla klagomål mot oss, framför allt Gustaf Trolles kraf förfalla, så har jag intet att svara.

KRISTIAN (*hotfullt*).

I glömmen att I talen till eder konung, fru Kristina.

KRISTINA.

Jag glömmer ej så lätt. Och vågar därför erinra om, att Eders Nåde förvisso ej i denna stund sutte

här som Herre på Stockholms slott, ej heller vore hvarken korad eller krönt till Sveriges konung, utan att I haden afgifvit en sådan försäkran.

KRISTIAN

(*slår häftigt handen i stolskarmen, bemästrar sin ovilja, vinkar Jens Anderson till sig*).

Belär henne, biskop Jens, — belär henne.

JENS ANDERSON

(*till gruppen till vänster*).

Svenskarna ha ingen rätt att själfva välja sin konung.

(*Häftigt sorl af ovilja från vänster.*)

KRISTIAN

(*slår handen i stolskarmen, upprepar med eftertryck*).

De svenske ha ej rätt att välja sig konung! — Vidare, Jens Anderson.

JENS ANDERSON.

De svenske ha ej rätt till kungaval. Ty enligt bestående lag är svenska kronan ärftlig inom oldenburgska ätten. Och att vår nådige Herre af Eder nödgats dagtinga om denna sin goda rätt, förändrar intet därutinnan. De löften hvarom I erinren äro honom aftvungna och därför ej bindande. I viljen tvinga konungen att handla i strid mot lagen, som bjuder honom hafva öra för hvar och en af sina undersåtars klagomål. I söken bringa konungen i strid med konungen — hans konungsliga ord i strid med hans konungsliga plikt. Det är högförräderi. I sanning, fru Kristina, I gjorden bättre i att ej erinra om det olagliga tvång I sökt pålägga eder herre och konung, och vakta Eder för slikt förrädiskt tal.

KRISTINA.

Skall här talas med någon om förräderi, biskop Jens, så vänd eder då till rätter person och förmanen

herr Gustaf Trolle i det stycket. Han är det som bragt alla strider och all bedröfvelse öfver Sveriges land. Ständigt har han ställt sig egen förmån och sin personliga ärelystnad öfver landets väl och motarbetat ett ordnadt regemente här i landet.

(*Oro bland Trolles anhängare.*)

GUSTAF TROLLE.

Förrädarenamnet kastar jag åter på dig och hela Sturesläkten, fru Kristina! (*Ovilja bland motpartiet.*) Ty hvem är det väl om ej du och dina anhängare, som upprest dig mot vår laglige herre och bekämpat honom med vapen i hand?! Är det kanske jag som sökt hindra vår nådige Herre från att intaga denna sin ärfda tron! (*Bugar för konungen.*) Men så som Sturarna tillskansade sig all makt här i landet och gjorde riksföreståndareämbetet till ett arfvegods i sin släkt, så är det allom uppenbart att de eftersträfvade konunganamnet.

(*Bifall från hans anhängare.*)

KRISTINA (*häftigt*).

Aldrig — aldrig har hvarken min salige herre och gemål, eller någon bärare af Sturenamnet någonsin stått efter kronan! Men hvar det gällde att troget och efter bästa öfvertygelse tjäna Sveriges land och det svenska folket, där voro Sturarna och deras anhängare alltid främst i ledet. Skall *det* numera kallas förräderi att redligen tjäna sitt land och ljuta sitt blod för dess frihet och ära, då är förräderiet en så stor och härlig sak, att vi alle, som älska vårt land med glädje påtaga oss det. Och det kommer att räknas oss till ovansklig ära, nu och till alla tider.

(*Ihållande bifallsrop från hennes anhängare.*)

GUSTAF TROLLE (*vänd till konungen*).

Eders Nåde höre själf, hvilken upprorsanda som talar ur hennes mun, och hur litet vördnad hennes anhängare ha för Eders Nådes Majestät. Sammaledes är det ock beställdt med deras vördnad för de heliga ting. Mig, den Helige Faderns vigde ställföreträdare, ha de bekämpat med vapen i hand, oskärat min domkyrka, ödelagt mitt residens, och med skam och vanära drifvit ifrån mitt ämbete. (*Häftigt till Sturepartiet.*) Kättare ären I alle, kättare emot den Helige Fadern och kyrkan.

KRISTINA.

Att tala med dig om kätterska ting, Gustaf Trolle, därtill är jag ej präst nog. Men vi här, hålla dig alla för ovärdig att bekläda ditt höga ämbete, så uppenbart som du handlat emot den kristliga kärlekens bud. Ej satte dig den Helige Fadern att sköta ditt prästeämbete med vapen i hand eller blanda dig in i världsliga ting. Sverige är intet hedningaland! Och därför gjorde min man rätt i att fördrifva en sådan våldsman, som du. Och det gjorde han ej af godtycke, utan på grund af riksmötets enhälliga beslut, som dömde dig från alla dina ämbeten.

KRISTIAN (*uppmärksam*).

På grund af riksmötets enhälliga beslut, sägen I, fru Kristina! Det förändrar saken betydligt. (*Ser lurande på henne och hennes parti.*) Alltså på grund af enhälligt beslut? — — Ja, ja, ärkebiskop Gustaf, eder sak börjar få ett helt annat utseende! Kan I föra bevis för edra ord, fru Kristina?

KRISTINA.

Ja.

KRISTIAN.

Och vill I göra det?

KRISTINA.

Ja.

KRISTIAN.

Hvad för bevis han I så?

KRISTINA

(*tager af sin sekreterare en pergamentsrulle med flera vidhängande sigill och ger konungen den. Oroligt mummel bland hennes anhängare*).

Här. Domen uppsattes skriftligen och underskrefs af samtliga deltagare i mötet.

(*Drager sig tillbaka till de andra.*)

KRISTIAN.

Det är oss högst kärkommet att I öfvergifven oss detta. Vi visste intet om ett sådant dokument, men det befriar oss från många bekymmer!

(*Öppnar pergamentet och genomögnar det.*)

ABRAHAM LEJONHUFVUD

(*hviskar under tiden halfhögt till Kristina*).

Det skullen I icke ha gjort, fru Kristina — det kan bli allas vår död.

KRISTINA.

Allas vår räddning, herr riksråd! En för alla och alla för en stå vi för hvad som skett. Eller menen I jag och mina oskyldiga barn ensamma skola komma upp för ärkebiskopens kraf?

KRISTIAN (*under det han läser*).

Ah, hvilken mängd höga och förnäma namn! Blomman af mitt svenska rikes adel! (*Rullar ihop pergamentet.*) Eder sak, herr ärkebiskop, — eder sak

får ett helt annat utseende! (*Gustaf Trolle ser osäker ut. Skenbarligen vänligt vänder sig Kristian till Kristina.*) — I öfvergifven mig alltså frivilligt och utan vidare detta dokument, fru Kristina?

KRISTINA.

Ja.

KRISTIAN.

Och medgifven att jag begagnar mig af det i eder sak med Gustaf Trolle?

KRISTINA.

Ja.

KRISTIAN

(*slår handen i stolskarmen. Vredgad*).

Guds död, kvinna! Tror du att jag, kungen, är en lekboll endast för dina nycker?! Nu, när du tror dig säker på din sak, medgifver du mig att upptaga den till undersökning, — men nyss, när du var rädd att ej kunna vinna, vägrade du, pockade på mina gifna löften och förde allehanda upproriskt tal! Sådana ären I alle utan undantag: egennytta och småaktiga beräkningar drifva eder i allt. (*Står upp.*) I hafven alle här nu hört att fru Kristina medgifvit mig rätten att återupptaga saken till tals, fastän hon nyss bestred mig den. Så hören: jag, kungen, är ej den som bryter mitt gifna ord. Hvad jag lofvat kommer jag att hålla; — Gustaf Trolles kraf vill jag nu ej taga till tals, ej heller edra förrädiska åtgöranden emot mig. Men här (*slår på pergamentet*) — här är en ny anklagelse, — vittnesbördet om en förskräcklig förbrytelse emot den Helige Fadern och en kättersk försmädelse af det allra heligaste. Och det vill jag på det strängaste undersöka och bestraffa med alla medel som lagen och min makt gifva i min hand. Det är min plikt och skyldighet som kristen och konung. (*Sätter sig*

ned och upprullar dokumentet.) Biskop Hans Brask — är detta eder egenhändiga underskrift och edert sigill?

HANS BRASK (*träder fram*).

I nödens stund blifver en så ofta tvungen att göra mångt och mycket, som —

KRISTIAN (*barskt*).

Är det eder underskrift, herr biskop? Ja eller nej?

HANS BRASK.

Ja — och nej. — I nödens stund blir en ofta tvungen till det som man ej vill och önskar.

KRISTIAN.

Hvad I hafven gjort mån I ock försvara, biskop Hans. Här står edert namn och hänger edert sigill. I hafven alltså godkänt och bekräftat riksmötets kätterska beslut?

HANS BRASK.

Ja — men nödder och tvungen — nödder och tvungen —

KRISTIAN.

Hur viljen I bevisa att så var?

(*Hans Brask går fram till konungen, bryter sitt sigill, drager fram en papperslapp därunder och gifver honom den.*)

KRISTIAN (*läser*).

»Detta hafver jag gjort nödder och tvungen.» — — I ären allt en slug räf, biskop Hans. Men I hafven fört beviset. (*Starkare mummel af ovilja bland samtliga närvarande svenskar af båda partien*) I hören, herr biskop, edra vänner tyckas ej vara rätt nöjda med att de själfva ej gjorde sammaledes.

ROP.

Nej — nej!

EN ADELSMAN.

Med lif och blod äro vi redo att stå för våra rättmätiga handlingar.

KRISTIAN.

Med lif och blod — det skolen I också. — (*Ögnar ännu en gång i dokumentet.*) Biskop Mathias — också edert namn ser jag här — det kan väl ej vara möjligt?

BISKOP MATHIAS FRÅN STRENGNÄS

(*träder fram från sin plats bland konungens följe*).

Min egenhändiga underskrift och mitt sigill.

KRISTIAN

(*ser förvånad på honom, skakar på hufvudet*).

Min trognaste anhängare här i landet också i gemenskap med upprorsmännen!? På hvem skall man sist och slutligen tro här? — — Men det tycks vara här som öfver allt (*ser öfver till Sturepartiet*): de, som vilja upp och ha makten, de tala alltid så vackert om frihet och folkets väl och ve, såvida de ha några utsikter att nå sitt mål därigenom; och (*ser på Trollepartiet*) deras afundsmän söka sin räddning i att hålla sig till den bestående öfverheten, mindre af trohet än af egennytta! Och alla ha de fosterlandet på läpparna, och hjärtat fullt af falskhet! (*Reser sig upp, häftigt.*) Men jag känner eder nu, — förrädare ären I allesamman! Och jag vill låta en straffdom gå ut öfver eder, som skall för evärdeliga tider betaga eder och edra gelikar lusten, att föra avog sköld emot eder kristliga och världsliga öfverhet! — Jens Anderson!

JENS ANDERSON.

Till Eders Nådes tjänst!

KRISTIAN.

Ännu i denna natt sammankommen I med ärkebispen, rikets prelater och lärde män för att afdöma

denna kätterisaken så, som kyrkolagen föreskrifver! Här! (*Räcker honom dokumentet.*) Pröfven och undersöken huru med underskrifterna sig förhåller och infinnen eder så hos mig. (*Går hastigt ut följd af sina fältöfverstar och de danske store.*)

(*Ett döfvande sorl bryter ut bland de närvarande, ur hvilket man hör utrop: »Förräderi!» — »Löftesbrytare» m. m.*)

JENS ANDERSON

(*går af och an med pergamentet, frågar en hvar och får svar, man hör då och då några af de namn han utropar*):

Erik Ryning! — Bengt Gylte! — Erik Nilson Gyllenstjerna, — Abraham Lejonhufvud! m. fl.

(*Gustaf Trolle står ensam längst till höger och ser på vimlet. Omkring Kristina Gyllenstjerna ha samlat sig samtliga adelsfruar i förgrunden till vänster, tala halfhögt och med oroliga miner med henne. Larmet vågar starkare och svagare, under tiden föras följande samtal nere vid rampen, började genast efter konungens sortie.*)

EN ADELSMAN.

Han vill åt våra lif!

EN ANNAN ADELSMAN.

Vindbron är uppdragen!

FLERE.

Är den?

FÖRSTE ÄDLINGEN.

Ja. Jag kom för sent hit, och redan då var den uppdragen och poster utställda öfver allt. Men jag kom in.

ANDRE ÄDLINGEN.

Det blir nog inte så lätt att komma ut igen!

(*Klaus Bilde kommer in i spetsen för sex med bardisaner beväpnade män af hvilka två bära brinnande facklor. Larmet tystnar med ens, alla draga sig undan i en hop till höger som en skock skrämd slaktboskap.*)

KLAUS BILDE.

Biskop Mathias från Strengnäs, biskop Vinceng från Skara, träden fram! I ären mina fångar!

(*Biskoparna träda fram, två af soldaterna taga dem emellan sig.*)

KLAUS BILDE.

Marsch! (*Af med fackelbärarna i spetsen.*)

(*Sorlet bryter ut igen, men endast med half styrka emot förut.*)

EN ÄDLING (*halfhögt*).

Han vågar bära hand på biskoparna!?

EN ANNAN ÄDLING.

Ja — han tager ingen hänsyn mera!

EN TREDJE.

Kröker han ett hår på våra hufvuden, så kommer hela Sveriges folk att resa sig som en man.

FÖRSTE ÄDLINGEN.

Gud vet. Är han en sådan våldsman, så förmå de nog intet emot honom.

SÖREN NORRBY

(*in med soldater och fackelbärande män, sorlet tystnar som förut, alla draga sig samman i en skock igen*).

Fru Kristina Gyllenstjerna, Herr Erik Gyllenstjerna, Eskil Nilsson Gyllenstjerna, Abraham Lejonhufvud, Joachim Brahe, träden fram! I ären mina

fångar! (*De tilltalade afföras. Sorlet bryter ut igen, men denna gång dämpadt till hviskning.*)

(*Klaus Bilde in med flera soldater och facklor, tager de öfriga damerna, ädlingarna och de båda borgmästarna och afför dem. En liten skara endast blir kvar under ångestfull tystnad. Jens Anderson Beldenak rullar samman sitt pergament och går med Trolle.*)

ALLA (*skrika*).

Till konungen! — Till konungen. Han måste gifva nåd! — Till konungen!

(*Storma efter honom. Motas af korsade bardisaner i dörren. En afdelning soldater in, omringar dem och börjar afväpna dem en för en.*)

(*Ridå.*)

Fjärde akten. 2.

(1520.)

Konungens arbetsrum på Stockholms slott. I fonden två fönster med djupa nischer; till vänster dörr, bakom hvilken man ser skiltvakter posta så snart den öppnas. Det är natt, fönsterförhängena tilldragna och rummet upplyst endast af ljusen i en armstake. Kristian sitter i en hög-karmad länstol, ensam.

KRISTIAN (*halfhögt*).

Mästerman får vara min riksföreståndare här nu, och hålla riksdag med mina trogna svenskar! — — Han får att göra nu, när dagen gryr! — — En sådan samling högborna nackar har väl hans svärd aldrig fråssat i förr! (*Paus.*) — Men det ges ingen annan utväg. — På sin egen kropp skola de lära att alla äro lika inför lagen och lika skyldiga underdånighet inför konungamakten.

DIDRIK (*kommer in*).

Eders Nådes befallning är nu fullgjord!

KRISTIAN (*far upp*).

Har jag befallt? — Hvad har jag befallt? — Ah, det är sant! — Och hur lyder domen?

(*Didrik vill svara, men hejdar sig då biskop Jens Anderson kommer.*)

JENS ANDERSON

(*hastigt fram till kungen*).

Rätten har enhälligt beslutit att alla undertecknarna af riksmötets beslut, eho det vara må och utan anseende till rang, stånd eller ämbete, enligt evangelium och kyrkorätt äro att anse såsom kättare.

KRISTIAN.

Och straffet?

JENS ANDERSON.

Straffet är Eders Nådes sak.

KRISTIAN.

Godt. Hvad straff stadgar evangelium och kyrkorätt för sådan förbrytelse?

DIDRIK.

Uppenbara och hårdnackade kättare skola utrotas från jorden, heter det.

KRISTIAN.

Så låt afföra dem. Och när allt är fullbordadt så låt utgå en kungörelse till allt Sveriges land, att jag låtit afrätta dessa kättare på grund af lagligt fälld dom. Och att jag gjort det för att ej land och folk i gemen skulle blifva lysta i bann af den Helige Fadern för det brott ett mindretal begått. Säg det, och att jag härefter ämnar styra landet mildt och enligt lagen. — Låt afföra alla, Didrik, biskoparna först.

JENS ANDERSON.

Nådige Herre — de båda biskoparna äro andans män, och stå under den Helige Faderns domvärjo. Vi kunna intet företaga med dem, utan hans hörande.

KRISTIAN.

Ha biskoparna gjort sig skyldiga till kätteri, som de andra?

JENS ANDERSON.

Ja.

KRISTIAN.

Och kättare skola utrotas från jorden, sade du, junker Slaghök?

DIDRIK.

Ja.

KRISTIAN.

Är det så, Jens Anderson?

JENS ANDERSON.

Ja.

KRISTIAN.

Af med hufvudet på biskoparna då? Kättare som kättare! Skall den ene dö så skall den andre dö. Skall en ha nåd så skall alla ha nåd. — Skall jag ge dem nåd?

DIDRIK.

Nåd för ingen, Eders Nåde!

JENS ANDERSON.

Men —

KRISTIAN

(*ser förvånad på honom*).

Kommer du med men?! (*Förargad.*) Alltså nåd åt hela kättareligan, då! Jens Anderson säger »men». Och Jens Anderson är en klok man! —

JENS ANDERSON.

Eders Nåde ser mig nu, som alltid, redo att fullgöra Edra befallningar. Och om jag gör invändningar så är det endast emedan jag ansett det vara min plikt som Eders Nådes rådgifvare.

KRISTIAN.

Kom med dina invändningar då.

JENS ANDERSON.

Om vi förhasta oss och ej hålla strängt på skick och bruk, så komma Eders Nådes fiender både här och hemma att utlägga det som ett ingrepp i den heliga stolens rättigheter — eller just detsamma som vi dömt dessa missdådare för. Och få anledning att säga att vi bestraffa förbrytelser i samma andedrag som vi begå dem själf.

KRISTIAN.

Mina fiender *här* komma snart ej att kunna säga något mera! För den saken sörjer junker Slaghök. Och mina fiender hemma taga sig nog i akt när de se hur det gått dessa.

JENS ANDERSON.

Men —

KRISTIAN (*häftigt*).

Guds död, jag tror motsägelseandan fått makt med dig också! Glöm ej, Jens Anderson, att konungen står öfver lagen, och att hvad som är förräderi och förbrytelse när en undersåte gör det, kan vara ej blott konungens rätt utan ock hans plikt.

JENS ANDERSON.

Ja. Men äfven om Eders Nåde har rätt, så —

KRISTIAN.

Jag har alltid rätt.

JENS ANDERSON.

Ja, naturligtvis. Men biskopen i Strengnäs —

KRISTIAN (*med ett slugt leende*).

Hvilken biskop?

JENS ANDERSON.

Biskop Mathias i Strengnäs.

KRISTIAN.

Mathias är ej längre biskop i Strengnäs, Vincenz är ej längre biskop i Skara. Bisp i Strengnäs är från detta nu Jens Anderson Beldenak och i Skara junker Didrik Slaghök. (*Småler hånfullt. Båda se gladt öfverraskade ut, knäböja och kyssa konungens hand. Resa sig upp och se stolt på hvarandra.*)

KRISTIAN.

Nå, hvad har du *nu* att förmäla mig om biskopen i Strengnäs? Säger han också »men», som hans kollega biskop Beldenak i Odense? Eller är han redo att göra sin plikt och befordra kättarne till sitt välförtjänta straff? (*Båda buga tigande.*) Först af alla skola de två biskoparna låta sina lif, på det folket må erfara att min rättvisa skyr intet, hvarken rang eller ämbete, utan drabbar alla i lika måtto. Gå nu, Jens Anderson, och sätt upp den kungörelse jag befallt. Och du, junker Didrik, begif dig åstad att se efter om allt är redo till afrättningen — i daggryningen måste det ske. (*Jens Anderson bugar och går. Didrik bugar och går dröjande, som väntade han ytterligare befallningar. Men konungens energi är slut; så snart de vändt ryggen till sjunker han kraftlöst samman i sin stol och stirrar med vidöppna ögon framför sig. När han hör Didrik draga undan förhänget, ropar han halfhögt, utan att förändra ställning*): Junker Slaghök!

DIDRIK (*kommer tillbaka*).

Till Eders Nådes tjänst.

KRISTIAN (*osäkert och dröjande*).

Jens Anderson hade kanske ändå rätt i hvad han sade. — Vi få inte förhasta oss, alla rättsformer måste iakttagas; — ingen får hafva att beklaga sig öfver

min rättvisa — — och — äfven, om jag skulle ge nåd, så — — de ha nu fått känna på min makt, och sett att jag ej är att leka med. — De komma ej att våga sätta upp nacken en gång till!

DIDRIK (*energiskt*).

Det komma de att göra genast, såvida I ej nu tillintetgören dem! Ett så godt tillfälle att rycka upp hela det gamla stormansväldet med rötterna återkommer ej för andra gången! I hafven dem nu samtliga i Edert våld, tillintetgör dem i ett slag, krossa upprorshydrans alla hufvuden på en gång. De måste bort, dessa småkungar, hvilkas gemensamma undersåte kronans bärare är, först då har Eders Nåde den makt Eder tillkommer. Nu är konungamakten för svag. Herrarne ha ju nästan all rikets egendom i sin hand. (*Lågt.*) Hvarmed tänker Eders Nåde betala sina soldater, om I nu försummen att återtaga alla dessa rikedomar?

KRISTIAN.

Deras egendom kan jag taga ifrån dem ändå.

DIDRIK.

På samma gång I gifven dem nåd?! Det vore ju att gifva dem rätt och göra orätt på samma gång! Och komma mer än något annat att skapa ett nytt upprorsparti.

KRISTIAN (*osäkert, som förut*).

Är deras brott då så svårt — att de måste dö?

DIDRIK

(*betraktar honom hånfullt. Hänsynslöst*).

De måste ur vägen — *det* är hufvudsaken.

KRISTIAN.

Du har så lätt att råda, du — och det gäller

ändå hundratals de ädlaste lif! — Betyder det intet för dig?

DIDRIK.

Intet.

KRISTIAN (*ser lurande på honom*).

Gäller det också intet för dig, att det är öfver *mitt* hufvud deras blod kommer, — att det är jag, som i främsta rummet drabbas af de råd du ger så lätt. (*Då Didrik tiger.*) Ha, ha! Jag tror du blef svarslös i ett nu!

DIDRIK.

Herre, hvem frågar efter blod som förrunnit? Har du ej fört krig förr som kostat tusenden deras lif?

KRISTIAN.

Segerrika krig, ja.

DIDRIK.

Segrare är du äfven nu. Fullfölj din seger, — låt mig fullfölja den, — låt mig handla för dig. Du behöfver ej veta om det en gång, endast sedan, när det är gjordt, stiga fram och taga på dig följderna.

KRISTIAN (*misstroget*).

Följderna?

DIDRIK.

Ja: makten och äran, segerns frukter. (*Bugar sig.*) Täckes Eders Nåde nu befalla att jag verkställer domen?

KRISTIAN.

Ja, gå — gå. (*Didrik går. Kristian blir sittande som förut. Plötsligen far han upp.*) Junker Slaghök! (*Springer till dörren, drager förhänget åt sidan och ropar ut.*) Junker Slaghök.

DIDRIK (*kommer in igen*).

Eders Nåde befaller?

KRISTIAN

(*under det han går nervöst af och an*).

De andlige — — den Helige Fadern måste först — —

DIDRIK.

Den Helige Fadern kommer att döma dem. Men härifrån till Rom är långt. Eders Nåde förlorar endast en dyrbar tid. Och hvem vet hvad som kan ske under tiden.

KRISTIAN.

Vi ha dem i vårt våld. De komma ej att springa ifrån oss.

DIDRIK.

Nej. Men en vacker dag låter Eders Nåde dem själf löpa! I kommen att gifva dem fri, om I ej slån till nu.

KRISTIAN

(*får sin energi tillbaka då han motsäges*).

Du vill känna mig bättre än jag själf? Jag säger dig: aldrig ger jag dem fri.

DIDRIK (*ännu djärfvare*).

Så kommer väl Siegbrit att göra det då.

KRISTIAN (*häftigt*).

Tror du jag låter regera mig af kvinnor? Siegbrit är min tjänarinna och har att foga sig i min vilja, — liksom du och alla andra.

DIDRIK.

Hon är försiktig och kommer nog att omstämma Eders Nåde med alla de goda skäl hon jämt har till förfogande. Och det är visst, att slå vi till nu, utan att hon vet om det, så kommer det att reta henne obeskrifligt.

KRISTIAN (*skrattar hånfullt*).

Så slå till då, junker Slaghök, slå till. (*Didrik vänder sig för att gå.*) Men låt dem skrifta sig först, — kyrkan nekar ej ens den värste kättare att få göra bot. (*Då Didrik vill svara.*) Ja, jag vet hvad du vill säga — det där är i grunden endast en formsak. Och så är det ju. Men de tro på den, och ha rätt till den, och jag vill att dem skall ske rätt.

DIDRIK.

Herre, dagen gryr — låt mig få fullgöra din befallning — förlora ej tiden med sådant. — (*Får ett plötsligt infall.*) Tänk på Dyveke, som fick dö utan allt skriftermål.

KRISTIAN (*häftigt*).

Tala inte om henne nu! (*Vänder sig bort.*)

DIDRIK (*med fanatisk energi*).

Ja tror du det finnes en enda af dessa alla, som du nu har i ditt våld, hvilken ej hatade henne, tillskrefvo henne skulden för allt som du gjorde dem, och gladde sig åt hennes olycka?! Alla voro de emot henne, alla utan undantag. Slå ned hennes fiender nu, när du ändtligen har dem i din hand. Hvarför darrar du — hvarför tvekar du? — Är det tanken på eftervärldens dom som nu plötsligt röfvar din arm dess kraft? — Se — stråla ej Cæsars och Augustus gestalter ännu med oförvansklig glans genom alla tider? Och var det kanske ej det första de gjorde, att efter vunnen seger proskribera alla som de kunde komma åt, för att befästa sin makt och belöna sina anhängare med deras skatter?! Och det var en nödvändighet. Sedan, — sedan kunde de ostördt ägna all sin omtanke åt att ordna, gifva lag, skipa rätt, återställa freden och lugnet och vara milda och mänskliga. Och

det är det ju som du också vill. Och du kan det, ty du är en Cæsar, du är född att härska och lyckliggöra, och att hindra dig från det, är en förbrytelse som är värre än kätteri. Du har nu alla som stått dig i vägen härutinnan i ditt våld, tveka ej längre, — slå till! Och om också slaget äfven skulle drabba en oskyldig jämte de skyldige — hvad betyder ett människolif i bredd med dina stora planer?! — Tag makt och egendom i din hand nu när du kan och var sedan den milde härskare du vill vara. Men slå till nu.

KRISTIAN (*upprörd*).

Du ha rätt — intet uppskof! Låt det ske genast, utan alla omständigheter! Dem få vi ordna efteråt! Tag dem alla utan undantag. Och, vid ditt hufvud, släpp ingen in till mig innan allt är förbi. Sätt dubbla poster vid dörrarna, låt skjuta skarpt på en hvar, som försöker tränga sig hit in. — Gå nu, Didrik — skynda dig, min brave mästerman, detta är endast början, de äro ännu ej räknade som komma efter. Ty makten vill jag ha, jag ensam. Och så vill jag vara människa och skapa lycka omkring mig. Länge nog ha de förrädarne hindrat mig därifrån. (*Man hör röster utifrån.*)

KRISTIAN.

Hvad är det? Ingen får komma in — ingen!

DIDRIK

(*skyndar ut, man hör en häftig ordväxling, så kommer han in igen*).

Sören Norrby, din amiral, och din höfvitsman Otto Krumpen äro där ute. Man har väckt dem och skickat dem hit för att hindra dig från att låta domen gå i verkställighet. — Då jag afvisade dem — bådo de mig säga dig att de nedlägga sina ämbeten.

KRISTIAN (*rasande*).

De skola nedlägga sina ämbeten när jag vill, men ej förr. Gå, Didrik, låt fördubbla vaktposterna framför dörrarna till försalen också. Jag vill ej höra en mänsklig röst innan allt är förbi. Men då vill jag höra *din* röst, och den skall förkunna mig att jag ändtligen är kung i mitt rike. Gå nu. (*Didrik går*, *Kristian ropar igen.*) Junker Slaghök!

(*Didrik kommer tillbaka.*)

KRISTIAN.

Nej gå, gå fort! Och kom inte tillbaka! Så — gå nu. (*Didrik af. Kungen sjunker ned i karmstolen igen. Efter en stunds paus.*) Junker Didrik! — — Borta! — — Vakt hit! (*En vaktsoldat kommer.*) Tag ut ljuset där, det pinar mina ögon! Jag vill sofva en stund! (*Vaktposten tager kandelabern och går.*) Så dagen gryr långsamt! (*Det blir tyst och*

MÖRKRET

hviskar först sakta, så allt starkare och hastigare från alla sidor, tills det småningom dör bort).

Kung Kristian, kung Kristian, kung Kristian, kung Kristian — — (*Höres endast som en tilltagande och aftagande hväsning.*)

KRISTIAN

(*far upp — skriker till förskräckt*).

Hvad — hvem är här — — hvem har vågat släppa in dem?! — Hitåt — ljus hit! — (*Vaktposten kommer in med ljus, Kristian ser sig omkring, lugnad.*) Nej — tag ut det igen — bort — det blir ju dag. (*Vakten går.*) Men den gryr så långsamt. (*Sätter sig igen.*) — — Ingen som ger mig ett oegennyttigt råd — ingen som har ett förnuftigt ord att säga — —

Dyveke, Dyveke, hvarför är du ej här hos mig nu?! — Hade jag helst narren här! (*Det gryende dagsljuset tränger in genom de tilldragna fönstergardinerna, i den ena fönsternischen ser man konturerna af en mänsklig gestalt afteckna sig emot förhänget. Ett sakta knarrande ljud höres ett ögonblick. Kungen rycker till, ser sig om — får se skuggan.*) Ah — en spion — en mördare! (*Drar sitt svärd.*) Dö, förmätne! (*Rusar fram och sticker till. Skuggan blir stående orörlig — han stöter till ännu häftigare — men svärdet faller ur hans hand, och darrande af rädsla stöder han sig emot väggen invid fönstret. Bemannar sig och drar hastigt undan fönsterförhänget. En riddarrustning blir synlig. Han brister ut i skratt.*) Ett tomt skal endast, af en adelsman! (*Vred.*) Och på det ränner jag hornen af mig. (*Tar upp sin värja.*) Men det är skalet som är det värsta. (*Stänger fönstret, som är öppet bakom rustningen.*) Så — nu skall du inte knarra längre. (*Det blir allt ljusare. En trumpetfanfar höres.*) Stunden är inne. Vakt hit! (*Vakten kommer.*) Följ mig! (*Halft för sig.*) Jag vill se det! (*Af, följd af vakten. Trumpetfanfarer utifrån.*)

(*Riddå.*)

Femte akten. 1.

(1521.)

Kungens arbetsrum. En skrifvare sitter vid ett sidobord och skrifver.

NARREN

(*in med full fart och fram till rampen med träsvärdet i högsta hugg*).

— Hej, hufvuden — hit med hufvuden. Hufvuden att hugga af! (*Gör ett hugg.*) Vi ha skördetid här i landet nu! Vi viljom i nåder själf vara lieman åt vårt trogna folk, präst och doktor på en gång och göra saliga och hela alla krämpor! Hufvuden, hit med hufvuden! Ljushufvuden, pundhufvuden, trindskallar, dumskallar och tjocka visdomsknölar, alla äro de lika inför bödeln — af skola de alla! — — Det var en lustiger dans det blodbadet i Stockholm! Förstås, du skipade bara 'rättvisa', kung Kristian! Ha, ha, ha, rättvisa! (*Tar en stol och ställer den framme vid rampen, parodierar kungen.*) — »I gode herrar och svenske män, denna svenska tron hafver jag ärft af min högtsalige herr fader, den är *min*, och I hafven hindrat mig från att inta den! I tvungen mig att underhandla med eder om min goda rätt, I aftvungen mig löfte om nåd för den förbrytelsen emot mitt nådes majestät, och jag skall

hålla mitt löfte — — I skolen få den nåden. (*Sätter sig.*) Men Gud nåde er för edra *andra* synder! Ty nu sitter jag här på min herr faders tron och jag skipar rättvisa — bara rättvisa — ha rättvisa! — Och det är här som öfverallt. (*Åt vänster.*) Du adliga bracka och plebej som sitter där, du vill upp och ha makt, och därför talar du så vackert om friheten och folkets väl och ve (*åt höger*) och *du* — du är mig trogen mindre af trohet än af egennytta och för att rädda dig undan de där! Och alla hafven I fosterlandet på läpparna och hjärtat fullt af falskhet. (*Reser sig. Häftigt.*) Men jag känner eder; förrädare, förrädare ären I allesamman. Och jag kommer att låta en straffdom gå ut öfver eder, som för evärdeliga tider kommer att betaga eder lusten att klyfva näbb. Tag dem, Didrik — tag dem! Buss — buss i dem, min brave blodhund!» — Och så går Hans Nåde in dit och sitter där och skälfver och är rädd för att slå ihjäl dem. Och här ute sitta slaktoffren och äro rädda för att bli ihjälslagna. Och så kommer mäster Didrik. (*Från höger*): »Eders Nådes befallning är nu fullgjord, de äro saker till kätteri allesamman, de skola döden dö!» (*Sätter sig. Med kungens röst.*) — »Döden — brr — men biskoparna, — de måste afsättas först — vi måste vänta.» (*Upp; som Didrik.*) »Som Eders Nåde befaller — men medan vi vänta så kunna vi ju hugga hufvudet af dem, — och af alla de andra med.» (*Sätter sig. Som kungen.*) »Men du skall ge dem tid att skrifta sig.» (*Som Didrik*) »Vi ha inte tid att ge tid — fick Dyveke tid?» (*Sätter sig; som kungen. Rasande.*) »Ha, Dyveke! — Tag dem, Didrik, tag dem, men skipa rättvisa — endast rättvisa — behandla till och med den döda kroppen endast efter förtjänst, rang och stånd,

— lägg prelaterna för sig — borgarne för sig och adeln för sig. Och nu — låt det gå fort.» (*Stiger upp; med sin vanliga röst.*) Och så rasar mäster Didrik i blod och mord och röfvar och roffar åt sig och skändar och rånar, tills han själf faller på det — tills kungen faller, och hans tron med honom. (*Med dyster patos.*) Ty därpå falla kungarne, att de gifva sig i sina tjänares våld! Fall, kung Kristian! Fall! (*Sparkar omkull stolen; skrattar.*) Du höll en lustiger dans med dina svenske herrar, kung Kristian, men dina danske herrar vilja ej dansa den dansen. Och nu så dansa de som bäst kronan från ditt hufvud. (*Dansar och sjunger.*)

Och vi ska ställa till en roliger dans,
och vi ska hafva både krona och krans, i dansen.
Hej hopp en roliger dans! — Hej —

(*Får sikte på skrifvaren, stannar midt i dansen, fram och slår honom på axeln.*) Hej, skrifvare, du kommer att bli hängd och bränd!

SKRIFVAREN.

Jag?

NARREN.

Ja, du! Du har låtit halshugga åttahundrade af Sveriges ypperste män, och bland dem två biskopar.

SKRIFVAREN.

Jag? (*Skrattar ettrigt.*)

NARREN (*med patos*).

Du har vågat bära hand på Herrans smorde och det är dödssynd och oförlåtligt! — Du skall bli hängd och bränd!

SKRIFVAREN (*ängsligt*).

Men — jag har ju intet med hela saken att göra. Jag är oskyldig, som ett nyfödt barn.

NARREN.

Pah — oskyldig! (*Högtidligt.*) Är du svåger med kejsar Karl?

SKRIFVAREN.

Dumheter!

NARREN.

Är du släkt med Tysklands mäktigaste furstar?

SKRIFVAREN.

Dumheter, säger jag!

NARREN.

Ja, det säger jag med — det *är* dumt. Hur kan du alls begära att man skall sätta tro till din oskuld om du inte har kejsaren till svåger. (*Resolut.*) Du kommer att bli hängd och bränd!

SKRIFVAREN.

Det blir allt Hans Nåde kungen som får det nöjet då!

NARREN.

Kungen är svåger med kejsaren, kejsaren är påfvens buse, kejsaren är oskyldig. Alltså är kungen oskyldig. (*Med ännu mera eftertryck.*) Du kommer att bli hängd och bränd.

SKRIFVAREN.

Skall jag hafva skulden för hvad kungen gör?

NARREN.

Ja, det skall du. Det följer med ämbetet ditt. Hvarför vore du annars kunglig skrifvare? — Hans Nåde besluter — ger en vink — och vips utfärdar du hans befallningar! Hans Nåde ångrar sig — och vips är du syndabock! Det måtte väl inte vara något nytt för dig det.

SKRIFVAREN.

Nej, gudnås så visst! Men i det här fallet får han söka sig en annan syndabock! För med det här blodbadet i Stockholm har jag intet att göra. Det var inte jag utan mäster Didrik som utfärdade befallningarna den gången.

NARREN.

Nå, då får han göra skrifvaretjänst och bli hängd och bränd för det.

SKRIFVAREN.

Mäster Didrik är ärkebiskop i Lund nu. Han är i säkerhet.

NARREN.

I säkerhet är ingen. Har kungen kunnat bringa två biskopar om deras högvördiga halsar, så kommer det honom inte an på en till. — Nå, det begriper du ändå inte. Skrif du, skrifvare! (*Nyfiket, i det han ser honom öfver axeln.*) Hvad är det du skrifver?

SKRIFVAREN (*retad*).

Streck! (*Skrifver vidare.*)

NARREN.

Krokiga eller raka?

SKRIFVAREN (*torrt*).

Bägge delarna.

NARREN.

Och hvad innehålla de?

SKRIFVAREN.

Fåfänglighet — eftersom jag ritar dem förgäfves, numera! (*Suckar melankoliskt.*) Ack ja, när jag tänker på fordom, hur hela norden darrade för ett enda ord, skrifvet af denna handen med den här pennan, doppad i det här bläcket, och nu skall behöfva upp-

lefva att ingen mer kommer att bry sig om hvad jag än skrifver, så —

NARREN.

Så börjar du väl få förakt för dig själf?

SKRIFVAREN (*rätar på sig*).

För mig? — Nej, men för konungen! (*Lutar på bläckhornet, doppar förgäfves pennan ett par gånger, blir så otålig, stiger upp, går bort till konungens bord och tar hans bläckhorn.*)

NARREN (*med låtsad förskräckelse*).

Konungens bläckhorn?!

SKRIFVAREN.

Ja. Det tog slut i mitt eget.

NARREN.

Så skall du åtminstone bocka för Hans Nådes bläckhorn innan du vågar doppa din gemena skrifvare-penna i det. (*Tar honom i nacken, tvingar honom att buga sig och trycker så ned honom på stolen. Knuffar till honom gång på gång.*) Bokmal, — pergamentsjäl, — förtorkade bläckplump, — gamla fullsugna läskpapper, vet du inte skäms! Understår du dig att förakta en man med hufvud, och ett krönt hufvud till på köpet, för att olyckan är öfver honom nu?! *Du* som själf intet hufvud har, — som varit hand åt en annans hufvud så många år, och *ändå* ej lärt dig begripa, att du själf intet begriper! — Nå, lång tid har du inte kvar att hänga din näsa öfver andras tankar! Det lider mot slutet med härligheten nu! Hans Nåde har regerat för raskt och utan skrifverier, gudnås så visst! Och det komma de bokmalar och skrifvaresjälar till alla tider ej att förlåta honom. Nå, det begriper du inte i alla fall! Skrif, skrifvare, skrif! (*Slår honom på axeln.*)

SKRIFVAREN (*retad*).

Aj, en sådan plump du gjorde i Hans Nådes kungörelse!

NARREN.

Hans Nådes kungörelse! Låt se. (*Tager pergamentet, läser.*) »Kallas härmed till riksdag i Aarhus.» — Jaha! (*Kastar till honom pergamentet.*) Den här kallelsen kan du låta vara oskrifven, skrifvare! Du spiller ditt bläck förgäfves — det kommer ingen dit. Tror du inte kungen vet det?

SKRIFVAREN.

Hvad vet jag hvad han vet?

NARREN.

Stackare! Och just du skall vara dömd att gifva hela världen svart på hvitt på det. Begriper du inte att man inte skrifver bjudningsbref till dem man vill ha att komma och lägga sina hufvuden på stupstocken? Riddersmän som behandla sina bönder värre än djur, — prelater, som röfva, lefva liderligt och i fylleri båd' dag och natt, dem krusar man inte med på det viset, utan tager dem i nackskinnet och tvingar dem på knä inför sina domare. Begriper du inte det? Så skrif då, skrifvare, skrif! (*Lyssnar utåt.*) Kungen nalkas, — jag hör ditt hufvud komma farande, — bered dig på att bli klok igen! (*Skrattar till.*)

KRISTIAN

(*in, företrädd af två pager*).

Har du skrifvelsen färdig?

SKRIFVAREN.

Till Eders Nådes tjänst. (*Räcker honom pergamentet.*)

KRISTIAN (*genomögnar det hastigt*).

Godt. (*Gifver honom det.*) Gif det åt kanslern. Han skall hålla sig redo när vi kalla honom. (*Skrifvaren

går. Kristian till pagerna.) Ingen får företräde af dem som vänta där ute.

PAGEN.

Fru Siegbrit är också där.

KRISTIAN *(med eftertryck).*

Ingen blir emottagen. Men när ärkebiskopen kommer, skall han ögonblickligen införas. *(Pagerna gå. Trumpetstötar på borggården.)*

NARREN *(går till fönstret).*

Din nybakade herr ärkebiskop, den högvördige, allerokristligste herr doktor Didrik Slaghök nalkas. *(Gör korstecknet.)* Nalkas så ödmjukt och starkt beväpnad. Darra, kung Kristian!

KRISTIAN *(med ett kort hånskratt).*

Också han, den narren! *(Bistert.)* Det vapenskramlet vilje vi dock vänja honom af med —

PAGERNA

(slå upp dörren, träda in och anmäla).

Hans Högvördighet, ärkebiskopen i Lund!

(Didrik Slaghök kommer in i full ärkebiskopsornat, stannar innanför dörren och hälsar vördnadsfullt. Narren smyger ut, gör hånfullt korstecknet när han passerar Didrik. Pagerna gå och stänga igen dörren.)

KRISTIAN *(ser ironiskt på honom).*

»Hans högvördighet!» — Så den titeln passar dig, du blodhund! *(Skrattar.)* Hans högvördighet katten, råttornas bisp! *(Barskt.)* Nå — du är invigd till ämbetet allaredan?

DIDRIK.

Till Eders Nådes tjänst.

KRISTIAN.

Och värdigas komma och tacka mig för det — med vapen i hand?

DIDRIK (*förvånad*).

Med vapen i hand?!

KRISTIAN (*visar utåt borggården*).

I spetsen för en hel armé!

DIDRIK (*bugar*).

Min rang och den höga värdighet Eders Nåde förlänat mig fordrar ju —

KRISTIAN (*afbryter*).

Fordrar framför allt att du ej uppenbart bryter emot mitt bud.

DIDRIK.

Men den Helige Fadern —

KRISTIAN.

Se, se! Du kan redan konsten att spela ut den Helige Fadern emot mig. — Du kunde dock ha större skäl att hålla dig till mig. — Eller tror du det var den Helige Fadern ett nöje att utnämna dig till rikets högsta värdighet?

DIDRIK.

Jag vet väl, att jag har Eders Nåde att tacka för allt.

KRISTIAN.

Låt mig få se din tacksamhet, då. — Är du redo att oförtöfvadt återgifva mig de jordagods ditt domkapitel har i pant af kronan?

DIDRIK (*undvikande*).

Därom må domkapitlet besluta.

KRISTIAN (*hånfullt*).

Se, se, så tacksam du är! — Är du så redo att införa den lutherska läran i riket, biskop Slaghök? —

DIDRIK (*studsar*).

Den lutherska läran?!

KRISTIAN.

Ja. Jag vill bli fri från all vidare afhängighet till romarhofvet. Och för att genomföra detta har jag gjort dig till ärkebiskop. Är du redo, Didrik?

DIDRIK.

Eders Nåde värdigas inse att tiderna ej äro ägnade för en sådan snabb förändring. —

KRISTIAN (*hånfullt*).

Så, så!

DIDRIK

(*utan afbrott från föregående*).

Upprorsandan har gripit svåra omkring sig i riket. Konungens makt är vacklande och fotar på lösan sand — kyrkan ensam har ännu välde öfver sinnena. Den är öfverhetens enda verkliga stöd. Men endast så länge den förblir fri och oafhängig. Rör därför ej vid kyrkan, kung Kristian, om ej för att ställa den fastare på dess gamla grund, och återställa tukt och ordning och återgifva de affällige aktning för den.

KRISTIAN (*häftigt*).

Din »tukt» är lika med otukt! Din »ordning» är våld! Tror du att jag gjorde dig till ärkebiskop för att ingifva folket aktning för kyrkan?! Nej, tvärtom, junker Slaghök, tvärtom! Just för motsatsen inlät jag mig på den handeln med påfven. Och, för att visa att I alle, från och med påfven, äro redo till allt för pengar, köpte jag så dyrt och för klingande mynt påfvens skriftliga stadfästelse på att en mördare och våldsman, som du, skulle få intaga rikets högsta andliga värdighet. Jag ville ha skriftligt på det, — endast därför har jag låtit konfirmationsbullan komma hit, — ej för att gifva dig den i hand. Aldrig får du den, junker Slaghök, såvida —

DIDRIK.

Såvida?

KRISTIAN (*lurande*).

Är du då redo att återgifva kyrkogodsen till kronan?

DIDRIK.

Till Eders Nådes tjänst, ja. (*Bugar.*)

KRISTIAN (*som förut*).

Är du redo att hjälpa mig införa den lutherska läran?

DIDRIK (*bugar*).

Ja. Som Eders Nåde befaller.

KRISTIAN (*hånande*).

Så du blef fogsam i ett nu! — Men du får ej utnämningen ändå — innan du svarat mig på en sak. — Den Helige Fadern har sändt en nuntie hit för att utreda angelägenheten om de två svenska biskoparnas afrättning, och straffa den skyldige. Det är mig ytterst obekvämt nu, när jag har viktigare ting att tänka på. Skaffa mig den undersökningen från halsen.

DIDRIK.

Vi kunna intet göra däråt. Den Helige Fadern är otvifvelaktigt i sin goda rätt.

KRISTIAN.

Det är ej länge sedan, du talte så ifrigt om *min* goda rätt i den saken. (*Lurande.*) Var jag då kanske ej i min goda rätt när jag lät dig afrätta deras högvördigheter?

DIDRIK (*undvikande*).

Utan tvifvel. Men då tedde sig saken annorlunda än nu. Om Eders Nåde *nu* begärde mitt råd i samma sak, så ville jag visserligen också nu anse Eders Nåde göra rätt i, att slå hufvudet af dem, men, desslikes, att det vore klokare, att låta dem lefva.

KRISTIAN (*med hån*).

Behagar då Eders Högvördighet befalla de två bisparna att åter uppstå ur sina grafvar?! (*Slår handen i bordet.*) Guds död, Didrik! Du far med falskhet emot mig! Du har med afsikt gifvit din konung orätta råd!

DIDRIK.

Jag?! — Jag har ju endast utfört dina befallningar, herre!

KRISTIAN.

Befallningar, som du själf öfvertalt mig till att gifva dig!

DIDRIK.

Du är kungen; ingen kan bjuda din vilja. Fattade *jag* dina beslut? Nej, herre. Men jag gissade dina önskningar och sade ja till dem, det var allt hvad jag gjorde.

KRISTIAN (*föraktligt*).

Lycksökare!

DIDRIK.

Din lycka var det jag sökte.

KRISTIAN.

Min lycka?! — Du ville ha mina fiender ur vägen för att komma åt deras feta prebenden, det var saken. Och nu, när du kommit dig upp och fått makt, nu vill du främst af allt använda den för att göra dig fri från mig, — för att ej få dela de andras öde. Det är du som skaffat hit den nuntien, Didrik. Du är slug du! Men den finnes, som är ännu slugare!

DIDRIK.

Herre — jag försäkrar —

KRISTIAN.

Försäkra hvad du vill, du skall ändå ej undgå ditt straff. Med ditt lif skall du svara mig för hvad du gjort. Din dåliga förvaltning och dina nidingsdåd äro skuld till att Sverige, som låg kufvadt och lydigt för mina fötter, åter gått förloradt och aldrig mer står att vinna. Och din våldsamhet — blodbadet där i Stockholm, — ja, för det är *ditt* verk, — är skuld till att också Danmark nu börjar falla ifrån.

DIDRIK.

Herre. Du må förebrå mig hvad du vill. Men om jag nu skall lida straff och taga skulden på mig för dina gärningar, så gör mig åtminstone den rättvisan, att mina råd voro godt menta och enligt bästa öfvertygelse.

KRISTIAN (*hårdt*).

Må så vara! Men den som råder mig så, som du gjorde, han bör också kunna sörja för att lyckan är mig huld. Annars gäller det hans hals. Det skulle du ha insett, junker Slaghök, och det skall du inse. Ty hade jag lyckats, då skulle ingen förnuftig människa någonsin fråga efter på hvad sätt jag gjort det. Då vore alla medel goda! Och min visdom och kraft prisade af enhvar. Men misslyckas jag — och därtill är jag på god väg allaredan, så ser man endast till de hårda medel jag utan nytta begagnat mig af. Och skriker ut mig som en hård tyrann och ett blodigt vilddjur trots alla mina goda afsikter. Och det vill jag ej. Utan därför skall du inför världen stånda till svars för det onda dina råd åstadkommit.

DIDRIK.

Betänk herre, hvad I gören. Oviljan emot eder är stor nog ändå, öka den ej med ett ytterligare våldsdåd.

KRISTIAN.

Jag begår inga våldsdåd. Jag skipar endast rättvisa. Man kommer att tacka, ej tadla mig för att jag befordrar dig till ditt välförtjänta straff.

DIDRIK.

Herre, jag vet att jag är hatad, — för det jag tjänat eder troget.

KRISTIAN.

Var det trohet, så vånne jag, jag hade endast otrogne till undersåtar! —

DIDRIK.

Det hafven I ock. Och därför kunden I godt behöfva mina tjänster ännu.

KRISTIAN.

Du skall så visst aldrig blifva i tillfälle att göra mig några flere.

DIDRIK (*med ett försök till trots*).

Men jag är ändå vigd biskop, betänk det, kung Kristian. (*Rätar på sig.*)

KRISTIAN.

Har jag tillsatt dig, så kan jag åter afsätta dig.

DIDRIK (*hotande*).

Förhaster eder ej, Herre!

KRISTIAN (*hånfullt*).

Nej, icke engång om du själf försökte öfvertala mig till det! Den här gången skall allt gå sin gilla gång! Du skall bli anklagad och dömd innan du lider ditt straff. Men lida det skall du.

DIDRIK (*ännu mera trotsigt*).

Jag står ej under eder domvärjo.

KRISTIAN

(utom sig af raseri öfver förolämpningen, störtar sig öfver honom som ville han strypa honom, men hejdar sig, rusar till bordet och slår hetsigt på en ringklocka, pagerna störta in).

Vakt hit! *(De skynda ut igen.)*

DIDRIK.

I glömmen, att en annan har ett ord med i laget.

KRISTIAN.

Han skall också hafva det. Den påflige nuntien själf skall ransaka och döma dig. *(Vakten kommer.)*

KRISTIAN *(skriker till vakten).*

Tag af honom insignierna! *(Kan i sin våldsamma sinnesrörelse ej afvakta att de utföra befallningen, utan rusar fram och sliter af honom en del själf. Därpå till officeren:)* För honom i tornet! *(Officeren saluterar.)* Vid ditt hufvud ansvarar du mig för att han ej undkommer. Ingen får tala vid honom! För bort honom. *(De afföra Didrik. Siegbrit försöker tränga sig in, men hindras af ett par korsade bardisaner. Kristian ser det ej.)*

(Ridå.)

Femte akten. 2.

(1523.)

Konungens skrifrum som i första akten. Siegbrit, dyster som ett åskmoln, sitter i en karmstol till vänster och väntar och tiger. De båda äldsta prinsarna leka och väsnas omkring henne. Man hör deras skrik och skrän innan ridån gått upp, och när akten börjar tumla de om hvarandra på golfvet.

SIEGBRIT

(*efter en stund halfhögt, men häftigt*).

Det var då själfva den fule! (*Skriker till.*) För inte ett sådant väsen, pojkar! (*De höra ej och hon stampar i golfvet.*) Hör ni inte, edra rackarungar! (*De tystna och se förvånade på henne.*) Jag skall tala om för er fader, kungen, jag, hur ni bär er åt, bara han kommer.

DEN ÄLDSTE PRINSEN

(*kommer fram till henne*).

När kommer han?

SIEGBRIT (*argt emellan tänderna*).

Ja, visste jag bara det, så —

DEN YNGRE PRINSEN.

Hvar är han då?

SIEGBRIT

(*som förut, utan att se på dem*).

Inte där han skulle vara!

DEN ÄLDSTE PRINSEN.

Hvar skulle han vara då?

SIEGBRIT

I Jylland.

DEN YNGRE PRINSEN.

Hvarför det då?

SIEGBRIT.

För att slå ned upprorsmännen?

DEN ÄLDSTE PRINSEN.

Hvarför det då?

SIEGBRIT.

För att de äro upprorsmän.

DEN ÄLDSTE PRINSEN.

Hvad är det för något?

SIEGBRIT (*otåligt*).

Ni kan då fråga en till döds! (*Behärskar sig. Något mildare.*) Se så, kom hit, så skall jag förklara det för er. (*De ställa sig på hvar sin sida om henne, luta sig emot hennes knä och se upp till henne.*) Ser du (*till den äldste prinsen*) — om du nu vore kung, och din bror din undersåte, — och —

DEN YNGRE PRINSEN (*häftigt*).

Nej, jag vill vara kungen!

DEN ÄLDSTE PRINSEN.

Nej, jag är det.

DEN YNGRE PRINSEN.

Nej, jag!

DEN ÄLDSTE PRINSEN.

Nej! Hör du inte! (*Springer fram och slår honom en örfil.*)

DEN YNGRE PRINSEN.

Vänta du! (*Slår igen.*) Du behöfver inte vara det mer än jag. (*De slåss*)

SIEGBRIT

(*skiljer dem åt*).

Jag skall lära er slåss, jag. Era kanaljer! Ingen af er är kung — bägge två äro ni upprorsmakare! Alla som vilja bli kungar och inte äro det, äro upprorsmakare och ska ha stryk!

DEN ÄLDSTE PRINSEN

(*halfhögt åt den yngre, under det han knyter näfven så att Siegbrit ej ser det*).

Ser du, att du ska ha stryk, du!

DEN YNGRE PRINSEN.

Nej, du ska ha!

DEN ÄLDSTE PRINSEN (*föraktligt*).

Af dej då!?

DEN YNGRE PRINSEN.

Ja, det ska du få se!

(*De rusa ihop och slåss igen, men Siegbrit tager dem i kragen och ruskar om dem.*)

SIEGBRIT.

Håll er i styr, edra bänglar, — annars — (*Tystnar och släpper dem, när drottningen kommer in.*)

DROTTNING ELISABETH

(*in, följd af en hofdam. Häftigt.*)

Fru Siegbrit! — (*Prinsarna rusa fram till henne.*)

DROTTNING ELISABETH (*till hofdamen*).

Tag barnen med eder dit in. (*Hofdamen af med barnen.*) I bären hand på mina barn?! I förgripen eder på deras kungliga högheter?!

SIEGBRIT (*impertinent*).

Deras kungliga högheter voro som bäst i färd med att högst egenhändigt klösa ut ögonen på hvarandra, och då tog jag mig allerunderdånigst den friheten! (*Niger impertinent.*)

DROTTNING ELISABETH
(*strängt, men utan häftighet och med bibehållen värdighet*).

Hans Nåde hafver väl satt eder till deras uppfostrarinna, men deras tuktomästare är dock ensamt han själf. (*Sätter sig.*)

SIEGBRIT.

Han själf?! Jo, då skall de bli till en skön välsignelse för landet, så som han skämmer bort dem! (*Hänsynslöst.*) Det är för resten ingen glädje med dem! Det vore mycket bättre för både landet och dem om de voro prinsessor allesammans! Dem kan man åtminstone gifta bort! Men de många småprinsarna! (*Rycker på axlarna.*) Ja, de äro alldeles för många! Ett så litet och fattigt land och så många prinsar att underhålla —, det går aldrig väl, Eders Nåde! Det går aldrig väl! Och så fick Eders Nåde tvillingar till på köpet, häromsistens!

DROTTNING ELISABETH (*upprörd*).

Fru Siegbrit!

SIEGBRIT (*menlöst*).

Eders Nåde befaller? (*Niger ceremoniöst.*)

DROTTNING ELISABETH.

Styr eder tunga. I förglömmen att I talen med eder drottning!

SIEGBRIT.

Tissla och tassla och ljuga när man kan tala rent språk, det är hoffruntimrens sak, men inte min.

DROTTNING ELISABETH

(reser sig upp. Med värdighet).

Fru Siegbrit — I kunnen gå —!

SIEGBRIT

(niger och går emot dörren. Vänder hastigt om där och kommer tillbaka).

Neej, jag går inte min väg. Hans Nåde har satt mig till de kungliga barnens uppfostrarinna, och jag blir på min post, till han själf tar den sysslan ifrån mig.

DROTTNING ELISABETH.

Och jag säger eder, fru Siegbrit: mina barn mån I låta mig hafva i fred hädanefter! Hören I det?

SIEGBRIT.

Jag hör. Och bara jag får tag i kungen så skall de gärna för mig få vara i fred. Men om jag så skulle sitta hos dem både dag och natt, förr än jag har fått tala med Hans Nåde viker jag inte från deras sida. För jag *skall* ha tag i honom. Och hos hans barn skall jag väl åtminstone träffa på honom. Dem skall han väl åtminstone se till fast han annars låter riket gå vind för våg. *(Går närmare drottningen.)* Hvar är han? Jag har viktiga ting att tala med honom om! — Jag är nödd att få veta hvar han är.

(Drottningen vänder sig ifrån henne och tiger.)

SIEGBRIT.

Det vill säga, *jag vet* att han är här på slottet. Det vet jag Men när jag kommer hit för att träffa honom så är han inte tillstädes, heter det. Och under tiden sker den ena dumheten efter den andra. Jag får lof att träffa honom. När han är så där obeslutsam så är det ingen annan än jag som kan ta honom i nackskinnet och ruska upp honom till litet beslutsamhet igen.

DROTTNING ELISABETH.

Fru Siegbrit! Styr eder tunga.

SIEGBRIT (*häftigt. Rätar på sig*).

Här är inte tid att tala hofmannaspråk när upproret lågar i alla rikets hörn och allt störtar sönder och samman. Nu om någonsin kan han behöfva höra ett kraftigt ord, och det skall han också få, och det skall bli ord och inga visor! Men han håller sig undan för mig allt sedan han lät afrätta min frände Didrik. Hans skäms för det, det är hela saken. Och han vet att jag skräder inte ord.

DROTTNING ELISABETH.

I mån icke föra slikt ohöfviskt tal inför mig om Hans Nåde.

SIEGBRIT.

Ohöfvisk hit och ohöfvisk dit, jag säger som saken förhåller sig, och därmed basta! Om han inte vet hvarken ut eller in längre, så är han inte för god att ta råd af den som vet bättre! Och har han inte mod mera, så kan han åtminstone låta en annan ha det för sig, då!

DROTTNING ELISABETH.

Hvem skulle ej tappa modet, när han ser sig omgifven af förräderi och svek från alla sidor, och ej vet hvem han skall lita på.

SIEGBRIT

(*sätter händerna i sidorna*).

På *mig* skall han lita! Och hade han gjort det alltid, så hade mångt och mycket varit ogjordt, som han nu får ångra. Och han hade inte behöft låta slakta någon syndabock alls! (*Sträcker upp knytnäfvarna och skakar dem argt.*) Hade jag bara alltid haft honom

på tio mils afstånd, så visst katten skulle jag ha hållit styr på honom! (*Tystnar, då kungen i detsamma kommer in, men sätter händerna i sidorna, ser utmanande på honom och mumlar halfhögt något argt.*)

KRISTIAN

(*in. Går förbi Siegbrit utan att taga notis om henne. Räcker drottningen ett pergament*).

Se där, — det var de sista!

DROTTNING ELISABETH

(*kastar en hastig blick på underskrifterna*).

Hvad vill det säga?! Mogens Gjö? Ove Bilde?

KRISTIAN (*bittert*).

Uppsäga mig tro och lydnad också de!

SIEGBRIT.

Det är inte sant! För de två svarar jag!

(*Kristian svarar ej, endast visar henne på pergamentet. Siegbrit tager emot det af drottningen. Granskar det noggrant.*)

SIEGBRIT.

Ja, här står visserligen deras namn. Men de äro förfalskade! (*Småskrattar.*) Naturligtvis ditritade, för att de två äro de förnämsta och de andra ej skulle våga skrifva under annars.

KRISTIAN (*skakar på hufvudet*).

Det papperet är tyvärr äkta, gamla! (*Till drottningen.*) Vi få lof att lämna landet, Elisabeth. Gör eder redo att följa mig till eder broder, kejsar Karl. Han får lof att lämna oss bistånd. (*Ledsagar henne till dörren till vänster och håller upp gobelinen åt henne. Drottningen går.*)

SIEGBRIT (*energiskt*).

Af den resan blifver intet, så visst som jag heter Siegbrit! — Han skall inte resa till kejsaren, han skall

blifva här och slå upprorsmännen på hufvudet. Underhandlingarna med kejsaren besörjer *jag* om. Och får han inte *då* en krigshär, så får han den aldrig! (*Går fram och ser argt på honom.*) Att slarfva bort sin krona och sitt rike på det här viset! Han skulle skämmas! — Och det allt, för att han aldrig kan lära sig hålla sitt blod i styr! Brushufvud där! (*Knycker på axlarna föraktfullt.*) Skam öfver honom!

KRISTIAN.

Guds död! Du glömmer den respekt du är skyldig din konung!

SIEGBRIT.

Nej, inte jag utan kungen själf är det som glömmer respekten för sin kunglighet, när han försummar sina plikter mot landet, och först låter allt gå vind för våg, och så vill ta till harpasset.

KRISTIAN.

Tig, gamla!

SIEGBRIT.

Nej, jag tiger inte längre! Där står han och säger mig midt i ansiktet att jag glömmer hvad jag är skyldig konungen! *Mig,* som släpat och slitit år ut och år in, och arbetat både natt och dag på att få ordning i förvaltningen och hjälpa upp det här landets ruttna räkenskaper, i stället för att unna mig litet hvila på gamla dagar! Nå, *tack* har jag då aldrig väntat mig af honom, och jag vill heller ingen ha! Men nog tycker jag mitt nit i Eders Nådes tjänst borde vara så mycket värdt att jag ej skulle behöfva finna stängda dörrar, när jag kommer för att råda till hans eget bästa.

KRISTIAN.

Kränker det dig, så trösta dig med tanken på all den smälek jag fått lida för din skull! Du är hatad i allt landet.

SIEGBRIT (*med rasande svada*).

Hatad?! Nej, fruktad är jag! Rädda äro de för mig, — annars skulle de inte smita undan när de möta mig, och slå korstecknet och kalla mig häxa! Bara det att jag tvingat dem sopa sina gator en gång i veckan, kan det smutspacket här i sta'n aldrig förlåta mig. Det var något nytt här i landet! Det skulle mer än trolldom till för att drifva igenom det! Men *den* trolldomen har jag drifvit, med den äran, och häxnamnet tar jag som en heder, för jag har fått ordning och skick här i landet. Men hvem är det så som förstör mitt verk? Jo, konungen själf, han för hvars skull jag gjort det!

KRISTIAN.

Du har farit hårdt och hänsynslöst fram, Siegbrit. Och jag får nu umgälla det onda du gjort.

SIEGBRIT (*rätar sig upp. Stolt*).

Var han viss på, att hade jag inte varit här och gjort det där »onda», så hade han för längesedan varit jagad ut ur landet!

(*Kristian smäller handen i bordet alldeles rasande. Siegbrit gör sammaledes och låter honom ej komma till ordet.*)

SIEGBRIT.

Hvem är det han har att tacka för om han ännu bär kronan?! Och hur har han tackat mig. (*Rasande och utan all hänsyn.*) Hvar har du min dotter Dyveke,

kung Kristian?! Gif mig Dyveke igen! — Och min frände Didrik?! (*Skrattar bittert.*) Han kunde godt ha behöfts nu för att hjälpa eder ur den här förlägenheten.

KRISTIAN.

Han led sitt rättmätiga straff.

SIEGBRIT.

Ja sitt straff för det han var dum och tjänade en sådan kung. (*Häftigt.*) Men om I så låter predika i kyrkorna öfver allt landet att han var skuld till det blodsdådet i Stockholm, så är det inte en som tror det. Hugg af eder eder syndiga hand, kung Kristian, och kasten den på elden. Men tro inte att det hjälper! Hufvudet får skulden i alla fall. Kung är alltid kung. Och blir handtlangaren fördömd för de råd han gaf och de dåd han utförde, så blir kungen det så mycket mer för att han tog de råden och lät utföra dem. Kung är alltid kung. Och går det nu på tok, så visst är det kungen som har felet. (*Hejdar sig.*) För resten — det är inte så farligt som det ser ut. Sverige är visst förloradt, det kan inte hjälpas. Men så får vi ta skeden i vackra hand och ge det på båten, och rädda hvad som räddas kan. Vi drar samman besättningarna från Stockholm och Finland hit, och förena dem med de trupper vi ha här, och så klå vi både jutarna och holsteinarna utan vidare. Lybeckarna behöfva vi inte slösa krut på. Dem köpa vi, skjuta skarpt på dem med blanka dukater, så ge de med sig utan vidare. Det har man sett förut!

KRISTIAN.

Du talar som om du hade källaren full af gyllen och dukater.

SIEGBRIT.

Nej — men vi ha tullar som inbringa guld. Det har ingen fara. Blott Eders Nåde handlar, rycker ut emot upprorsmännen och ej förlorar mera tid.

KRISTIAN.

Jag vill ej utgjuta onödigt blod. När jag kommer åter i spetsen för en stark här, ja då skall jag hålla sträng räfst med dem från den förste till den siste.

SIEGBRIT.

Med förlof, hvad skall Eders Nåde med den armén till, om upprorsmännen under tiden taga kronan ifrån eder.

KRISTIAN (*stolt*).

Taga igen den.

SIEGBRIT.

Aldrig får I den igen om I nu lämnen den i sticket. Men edert anseende gån I förlustig för alltid. Kaptenen bör uthärda till sista man på skeppet, så är mannased. Och gå under med det, om så behöfs!

KRISTIAN (*rätar på sig*).

Guds död, du gamla häxa, du talar djärft med mig! Men det skadar inte. Du har hjärtat på rätta stället — du borde ha blifvit man du! Ja! Tag du på dig byxor och kyller, sätt dig till häst och rid med.

SIEGBRIT.

Vore det i mina yngre dar, så vore jag nog ej den, som sade nej.

KRISTIAN.

Vid Gud — den synen vore kanske nog för att få upprorsmännen att springa! (*Skrattar; ropar ut.*) Riddar Gjö!

HENRIK GJÖ

(*in, åtföljd af narren*).

Till Eders Nådes tjänst!

(*Drottning Elisabeth in från vänster.*)

KRISTIAN.

Låt slå larm! Riddar Gjö! Om en half timme sitta vi upp och drager fienden till mötes. Själf för jag bönderna an. Hur många ha hörsammat uppbådet? Ett par tusen borde ha kunna samla sig redan.

HENRIK GJÖ (*något förlägen*).

Inte en enda har ännu anländt.

KRISTIAN.

Inte en?! Omöjligt! Du är illa underrättad, riddar Gjö.

NARREN

(*träder fram och gör en ceremoniös bugning*).

Med förlof, — det står *en* därute och ser ut som om han ville tala vid Eders Nåde. Befaller min Herre att jag för in hans trogna bondehär?

KRISTIAN

(*vinkar bifall. Narren af; inför en gammal bonde under många ceremonier, bugar djupt för konungen och går, hånfullt grimaserande*).

Jag visste väl att mina trogna dannemän ej skulle öfverge mig i farans stund (*Till bonden.*) Kom närmare, gamle, din konung är dig bevågen! (*Bonden står orörlig innanför dörren. Kungen går fram till honom och slår honom på axeln.*) Väl mött, stridskamrat! Är din skara redo att rycka ut? Vi tänker hålla en lustiger dans med våra gode danske herrar, som nu sätta upp sina hufvuden så högt! Hur många för du an?

BONDEN

(*något darrande på rösten*).

Med förlof Eders Nåde, — jag är kommen ensam.

KRISTIAN.

Ensam?! Hvad skall det betyda?! Och hvar äro dina vapen? (*Vred.*) Guds död, gamle, är det så du hörsammar din konungs befallning?

BONDEN

(*ännu mer darrande och hackigt*).

Med förlof sagdt, jag är alltid redobogen att hörsamma min kungs befallningar, och alla de andra med. Och därför ha de sändt mig hit för att skaffa kund om hvem som är rätter kung här i landet.

HENRIK GJÖ (*häftigt*).

Ser du inte inför hvem du står, bonde?

BONDEN.

Jo jag vet nog att jag har den stora äran att stå inför min Nådige Herre, kung Kristian. Och — här i Köpenhamn ser det ju ut, som det annars plägar. Men utanför murarna i hvar stad och i hvar by i hela Danmarks land står det anslaget, att hertig Fredrik nu är tagen till kung.

HENRIK GJÖ.

Det har ingenting att betyda.

BONDEN.

Har det inte? Men så står det också att Eders Nåde är afsatt och —

SIEGBRIT.

Och det har heller intet att betyda!

BONDEN.

Inte det? — Men så står det att hufvudet skall

huggas af Hans Nåde, och vår Nådiga fru gifvas till gemål åt hertig Kristian —

(*Drottningen reser sig, med ett utrop af förnärmelse.*)

BONDEN.

Och då är väl inte det heller sant?

KRISTIAN.

Nej, det kommer så visst heller aldrig att bli det! Guds död — och det vågar man! Nåå? Och hvad säger ni bönder till det? Har ni inte redan rotat er samman som en man och slagit hufvudena af de förrädarna? Eller har ni bönder också glömt af det goda jag gjort eder?

BONDEN.

Nej — vi bönder äro nog tacksamma för allt, och vi tro nog att Hans Nåde alltid velat vårt bästa. Men —

SIEGBRIT.

Tig, bonde, och kom inte med några men här!

KRISTIAN.

Han skall tala — vi viljen höra hans mening. Tala fritt, gamle, dig skall intet ondt ske.

BONDEN.

Se det är så, att vi tror inte att Hans Nåde riktigt begriper sig på hur en bonde har det, hur väl han än vill oss. Se, alla de där nymodiga funderingarna, de äro inte för oss, — det var allt bättre som det var förut, innan Hans Nåde började krångla med herrarna om oss. Men det kan ju Hans Nåde inte rå för, det är inte hans fel att han inte begriper det, utan det rår allt hans herr fader, salig kung Hans för.

SIEGBRIT.

Snack! Dumheter!

KRISTIAN.

Vidare, gamle — jag vill höra dig till slut. Hvad har kung Hans med det att göra?

BONDEN.

Jo — med förlof sagdt, det var allt en galen uppfostran han gaf Hans Nåde.

KRISTIAN.

Aha!

BONDEN.

Han skulle inte ha satt Eders Nåde i lära hos simpelt borgarfolk, det passar inte för den som skall regera, och det var visst där Eders Nåde fick sitt hufvud, med förlof sagdt, förvridet. Se kung är kung och borgare borgare och bonde bonde. Jag vill just se hur min Jens skulle sköta mina kor och plöja min åker ifall jag först hade låtit honom gå och lära sig prinsvett. Se, hade inte Eders Nåde gått i läran hos Hans Bokbinder, så hade han aldrig tålt slikt folk som Siegbrit och den lede mäster Didrik hos sig, och —

KRISTIAN.

Där hör du nu själf, Siegbrit. (*Håller henne tillbaka.*) Nej, låt honom vara, jag vill höra honom, — vidare, gamle!

BONDEN.

— och det är allt dem vi ha att tacka för de onda tiderna och alla utlagor till onyttiga krig och den tunga inkvarteringen och det myckna främmande krigsfolket. — — Det är visst dristigt af mig att säga allt det här, men, — ja det *är* sanning, att vi ha blifvit klådda inpå bara kroppen! — Vi ha så visst knappast torfvan som vi bo på mera till öfvers. Och nu så

säger de öfverallt i landet, att det är meningen att ta ifrån oss den jordbiten med! (*Med tårar i ögonen.*) Nådige Herre — tag allt, — allt annat, — men inte det!

KRISTIAN (*upprörd*).

Hvem säger det — hvar säges det?

BONDEN.

Hvart en kommer får en höra det. Och det skall vara sant att Siegbrit (*korsar sig*) ämnar ta in holländskt andtfolk och ge jorden åt dem, — och —

SIEGBRIT.

(*som med möda kunnat behärska sig och gång på gång velat afbryta honom, men tillbakavisats af kungen, står nu ej mera att hejda, utan rusar fram som en blixt*).

Tig, din upproriska hund! — Ut! Ut med dig! (*Knuffar till honom*)

BONDEN.

Ja, det var då Hans Nåde själf som befallte mig att —

SIEGBRIT.

Tig! (*Knuffar ut honom. Går upprörd fram och tillbaka.*) Ja, se bonde är då alltid bonde, om han så blefve stekt i smör! (*Går och slår kungen på axeln.*) Se så, opp med hufvudet, det är inte värdt att tappa modet för det. Hvad gör det hvad de bondskallarna tänka?! De hålla alltid med den som vinner!

KRISTIAN (*med tårar i ögonen*).

Gud skall vara mitt vittne att jag velat dem väl! Men var *det* allt hvad jag ernådde?! — Här är intet mer att göra! Allt är förbi. (*Går bort till fönstret, ställer sig där och ser ut och trummar på rutan för att*

dölja sin rörelse. De andra se tigande efter honom. Efter en stunds paus vänder han sig om.) När vinden blir gynnsam så reser jag. Är du redo, Elisabeth? Eller (*bittert leende*) tänker du på — — att stanna kvar? —

DROTTNING ELISABETH.

Där min kung är, där är ock mitt kungarike. (*Smyger sig till honom.*) Dit du går, dit går också jag, För mig är du lika mycket kung ändå, hvar du än är. Och vi finna nog en vrå, där vi kunna vara lyckligare än här. Bara jag får vara din maka, ej endast din drottning, så är jag nöjd med allt hvad ödet än kan bjuda oss.

KRISTIAN

(*sluter henne rörd i sina armar*).

Tack, tack! När I tänken så, så är intet förloradt. (*Rätar på sig.*) I skall få se vi vinna vår krona åter! I skall få se, att det går.

DROTTNING ELISABETH (*energiskt*).

Ja, det skall det. Men med *mig* — ej med henne där. (*Pekar på Siegbrit.*) *Där* står det kungadöme, som nu störtar i spillror för dig, och det *skall* bort. (*Till Siegbrit.*) Länge nog har du hållit konungens sinne fånget med din aflidna dotters skugga; — alltför länge. Men det är förbi. Nu har Dyvekes minne intet välde öfver hans sinne mer, som det, gudi klagadt, så länge haft. Ty hade ej hon och du varit, så hade vi ej behöft samla så mycket blod öfver oss och höra så många förbannelser.

KRISTIAN.

Låt henne vara, Elisabeth, låt henne vara. Hon har tjänat oss troget. Gör eder i ordning att resa. (*Elisabeth går.*)

SIEGBRIT (*bryter ut igen*).

Och hvad skall det bli af riket nu då, om vi resa bort härifrån? För jag får väl lof att ge mig af då, jag också. (*Rasande.*) Allt mitt arbete bortkastadt, som om det aldrig vore gjordt! Men det är då säkert, att aldrig hjälper jag honom att regera mer, om han så ber på sina knän!

KRISTIAN.

Lugn, Siegbrit! Tag det med lugn!

SIEGBRIT (*ännu häftigare*).

Med lugn?! Att holsteinaren och herrarna nu skola få husera som de vill här i landet! (*Med tårar i ögonen.*) Han skall väl få föra sina oxar och svin tullfritt in och ut öfver gränsen nu så mycket han vill, den lede hertig Fredrik! Det kan reta mig, ja det gör det! Aldrig förlåter jag Eders Nåde det! Aldrig!

KRISTIAN.

Var lugn, Siegbrit, och gör dig redo att resa med, annars bränna de dig lefvande om de få fatt i dig! Men I, riddar Gjö, bevaren stad och slott åt mig. Innan år och dag sänder jag förstärkningar. Och det skall ej dröja länge innan jag är åter med lönen för eder trohet.

(*Riddar Gjö kysser konungens hand, gör ställningssteg och går ut.*)

SIEGBRIT

(*som något lugnat sig, rycker på axlarna och säger halft för sig under tiden*).

Han är slut, stackars karl! Han får aldrig sin krona igen! (*Får ett anfall af vänlighet, går fram till honom och slår honom på axeln.*) Var vid godt mod ändå, Eders Nåde! — Det är ju sorgligt, att behöfva

gå ifrån land och krona så här. Men trösta sig, världen är stor. — Och kan han inte längre vara kung här i Danmarks land, så kan han alltid bli borgmästare i Amsterdam. Så pass förmår nog Siegbrit Willums!

(*Ridå.*)

Femte akten. 3.

(1549.)

I Sönderborgs slott. Ett rundt fängelserum i tornet. I dess midt ett rundt stenbord i kvars kant en tydlig fåra är urgröpt. Under årens lopp ha konungens steg urhålkat ett djupt spår i stengolfvet omkring bordet. I fonden, högt uppe, ett litet gallerfönster genom hvilket en blå flik af himmelen synes. Kungen, ännu kraftfull men böjd af åren, går oafbrutet rundt omkring bordet, nötande detta med handen. Hår och skägg grånade. Han går några hvarf omkring bordet, så öfver till vänster, utmed väggen öfver till höger, och tillbaka, med ögonen riktade på fönstret, och sugande in dagsljuset med ögonen; — så tillbaka till bordet igen och fortsätter vandringen omkring det med sänkt hufvud. Upprepar samma om och om igen, — gör samma oroliga intryck som en tiger i bur. — Narren, gråhårig och ruggig också han, sitter hopkrupen, med korslagda ben under bordet och följer kungens rörelser med blickarna. När kungen för andra gången går fram till fönstret, kryper han fram, ända till proscenium och gnolar halfhögt, medan kungen alltjämt går och går, följande sång om korsspindeln.

NARREN.

Bak villande skog på en grönskande slätt,
där solskenet gassar så hett,

där sitter en spindel så svart och så stor
i gräset och stirrar och glor.
Han solstrålar fångar och tvinnar och gnor
och spinner till mörker och knyter ett flor
så starkt och så tätt,
så luftigt och lätt.
I dess maskor han fångar hvar lefvande själ
och pinar och plågar ihjäl.

Och solen hon bleknar, och ljuset så matt
det slocknar i svartaste natt.
Och män'skorna famla ikring utan själ,
men finna sig fram lika väl.
De tycka att mörkret är ljust som en dag
och mörkrädda bli, när det ljusnar ett tag
och gömma sig väl,
och drömma sig själ,
så stark och så fri. När de vakna från det
de tro att de somna så sött.

Men spindeln han spinner så arg i sitt sinn'
— *en* själ kan han ej fånga in.
Den själen går fri genom tidernas hvarf
från hjälte till hjälte i arf.
Och maktfulla gör dem och bringar dem nöd
och ära och nesa, — och seger och död,
och pina och blod
för mandom och mod. —
Ty alla de strida mot spindelens nät
och alla de falla på det.

Alla — utom en. Ty hans tid är ännu inte kommen. Men den kommer säkert. (*Tystnar och springer upp, då fångvaktaren, en gammal soldat med ett*

träben, kommer in med konungens mat. Narren tar emot kärlen och servisen och ställer dem på bordet. Konungen märker det ej utan går som förut.)

NARREN.

Herre, — du låter maten kallna.

(*Kristian går som förut, utan att höra på honom.*)

NARREN (*efter en paus*).

Herre! — — Kung Kristian! (*Ser bäfvande på honom ett ögonblick. Så något högre.*) Kung Kristian!

(*Kristian går som förut.*)

NARREN

(*springer upp på bädden och skriker till*).

Kung Kristian! Man vill stjäla dina kronor!

(*Kristian tvärstannar med ett ryck, rätar på sig, ser sig hotfullt omkring och slår i luften som för att jaga bort spöken.*)

NARREN.

Ja, dina kronor! De komma för att ta den sista, nu: martyrkronan.

KRISTIAN.

Haha! Martyrkronan! Hvad frågar jag efter den!

NARREN.

De komma för att gifva dig friheten!

KRISTIAN.

Det har jag nu hört alla dagar under tjugu år. Friheten?! (*Arg.*) Håna mig inte, narr!

NARREN.

Vår Nådige Herre, kung Kristian den tredje, har befallt —

KRISTIAN (*rätar på sig*).

Hvem har befallt?

NARREN (*något dröjande*).

Kungen.

KRISTIAN.

Kungen är jag.

NARREN (*förargad*).

Ja visst — kungen är du och, se här (*visar omkring sig på fängelseväggen*) hela ditt kungarike, — och *här* (*slår sig för bröstet och bugar försmädligt*) alla dina undersåtar — hela ditt trogna folk. — Ja — se hit, kung Kristian, här står ditt folk framför dig, lemmalytt och puckligt — ditt folk som du ville göra så lyckligt, och som blef *så här* lyckligt. (*Visar på sina vanskapliga lemmar.*) Men snedvriden och oformlig som min fattiga kropp är din kungliga själ. Och därför gör jag mig en narrmössa af din kunglighet.

KRISTIAN.

Gå — pina mig inte, narr!

NARREN.

Jo, du skall pinas. Du har lidit mer än de flesta, men du skall lida ännu mera, tills du blir stor, större än någon annan martyr. Och därför skall du inte taga emot friheten nu när man kommer och bjuder dig den.

KRISTIAN.

Vik hädan! Bort! Jag känner dig inte! Hvad vill du mig? Hvem är du?

NARREN.

Hvem jag är?! Jag är Torben Oxe, som höll Dyveke så kär, att hans röda blod måtte rinna på stupstocken för det; — jag är junker Didrik, som rådde dig så väl och blef bränd å båle för det; — jag är Siegbrit, som tjänade dig så troget och blef lönad så slätt; — jag är Dyveke, som gick i döden

för dig, — jag är din drottning, som sörjde sig till döds i landsflykt, — jag är dina döda barns själar, — dina slaktoffers förbannelser, — jag är allt som naggat ditt sinne under de långa år du gått här fången, — jag är din själ, som nu stigit ut ur kroppen på dig för att pina och plåga dig. Och nu har jag dig i mitt våld, och aldrig släpper jag dig fri! Aldrig kommer du ut ur detta fängelset, ty hvart du än går tar du det med dig, och det kommer att hålla din själ fången så länge du lefver! — Tag emot friheten, kung Kristian! Tag emot den! Men tro inte att det gagnar dig!

KRISTIAN.

Narr! — Jag trodde dig vara min vän! Och du talar som min dödsfiende?!

NARREN.

Nej — jag är för visso ej din fiende — jag är dig trogen — är din vän (*stryker tårarna ur ögonen*) — är — en narr! Se här, mitt äretecken har jag kvar. (*Tar fram sin narrmössa ur fickan och visar den.*) Det kan vara på tiden att pryda sig med den nu igen. Hittills har det ej behöfts. Herre, år ut och år in har jag sett dig gå här i ring omkring dina onda lustar, som en tiger i en bur; jag har sett dig nöta in ditt hat, din förbittring och dina onda tankar en för en i stenen här (*visar på golfvet*) och här (*visar på bordet*), — jag har sett hur det småningom blef lugnt inom dig, — sett högheten och majestätet åter intaga sin plats på din panna och i ditt sinne, — sett hur himmelsvidt lidandets och martyriets majestät står öfver det, som en gång härskade därute i makt och glans. — — Och nu skall mina gamla ögon behöfva få se hur du låter ta den kronan af dig, just nu, när du

ändtligen vunnit den! — (*Sätter på sig narrmössan.*) Det kan vara så godt att jag tvingar in mina gråa hår i narrmössan igen då, och skrattar åt det med, skrattar, hur det än svider i hjärtat! (*Kastar bort mössan, knäfaller och omfattar kungens knän.*) Kung Kristian, var ståndaktig, tag ej friheten nu, bestjäl dig ej själf på din sista krona!

KRISTIAN.

Var det kanske jag själf som beröfvade mig de andra? Var det jag som begick förräderi? Var det jag som bröt mina undersåtars trohetseder?

NARREN.

Ja. Ty du bröt dina egna, och blef så förrädare emot dig själf. En konung skall vara sin egen förste undersåte, och det var du aldrig! Utan din förste undersåte var din förste rebell alltifrån födseln, och på det föll du. — Hvarför blef du aldrig kung öfver dina lidelser? Hvarför kufvade du ej upproret i ditt sinne, du som trodde dig kunna betvinga upproret rundt omkring dig. En kung får ej vara människa, han skall vara mer än så, han skall vara en gud, och ej endast kunna utmana stormar, utan äfven betvinga dem. *Det* skall han — men ej blifva till ett rasande vilddjur, som du —

KRISTIAN (*smärtsamt*).

Dyveke — Dyveke!

NARREN.

Ja, Dyveke, hon var ditt öde. När hon dog, då brast din storhet sönder innan den ännu hade hunnit komma till, då var det slut med kung Kristian. Men hvem var det som dödade henne — hvem?

KRISTIAN

(*ryggar ett steg tillbaka och gör en afvärjande rörelse med händerna*).

Tig — tig! (*Börjar gå rundt bordet igen.*)

NARREN

(*efter, piskande honom med sina frågor*).

Hvem gaf hon sin kärlek åt — hvem var det som tog den och gaf henne död och fördärf i stället. Hvem?! O konung, du var aldrig värd hennes kärlek då du lönade den så dåligt! Du var ej värd offret af hennes lif, då du ej förstod ta emot det offret som en kung, utan ville ödelägga allt omkring dig för att det blef öde inom dig.

(*Kristian suckar, sänker hufvudet och går oaflåtet vidare.*)

NARREN.

Ja, gå där i ring, — evigt i ring! Stenen kan du nöta men aldrig nöter du bort minnet af det onda du gjorde, när du ej var man nog att skaffa din kvinna aktning, och ej kung nog att våga upphöja henne till din sida och göra henne till din jämlike! Därför har du blifvit så förnedrad som du är, endast därför. Och det med rätta! Ha, ha! Låt förödmjuka dig bara, kung Kristian — låt förödmjuka dig ännu mer! Tag nåd nu till på köpet!

KRISTIAN (*med yttersta häftighet*).

Tig, håna mig inte.

NARREN (*fanatiskt*).

Så stanna här då, *dö* åtminstone som en kung, i det du tar följderna af din gärning på dig. Kung, hvarför tager *du* nåd? Hvem kan gifva en konung nåd?

KRISTIAN (*rätar på sig*).

Jag själf! Jag gifver mig själf den nåden att bli fri från detta helvetet.

NARREN.

Du är fri nu. Men du upphör att vara det om du nu tager emot nåden att bli fri och bli *kallad* kung, emot att du svär en annan trohetsed! — *Du,* som brutit så många eder?! Tror du man *tror* din trohetsed?! Nej. Men man fruktar ej längre ditt edsbrott, så ömklig har den kunglighet redan blifvit, som du ändå får lof att afsäga dig för att kunna bli »fri» som det heter. Nej, kung Kristian, tag ej emot den friheten. Sälj ej din kungliga själ — för en tom kungatitel!

KRISTIAN (*lidelsefullt*).

Jag vill ut i solskenet igen, jag vill se den gröna skogen, se det blånande hafvet, höra fåglarnas sång —

NARREN.

Det är vinter därute och kallt; — snön hvirflar tätt öfver allt lif, — vinden tjuter kallt omkring knutarna, — hafvet suckar under isens tvång! Blif här. Här är varmt. Här har du skydd.

KRISTIAN

(*blickar upp till fönstret*).

Vinter?! — Nåväl, så vill jag stå i vinterstormen ännu en gång och andas den friska luften, och hoppas på våren.

NARREN.

Herre, jag sade ej sant! Det är ej vinter, utan solig varm sommar — sommar med blomsterdoft och fågelsång. Blif här. Det är sommar — men ej för dig.

KRISTIAN.

Ej för mig?! Må så vara att du har rätt i hvad du säger! (*Skakar på hufvudet.*) Narr, jag har ej lust att kämpa med dig längre — jag är trött! Låt mig få vara i fred för ditt ordkram! (*Häftigt.*) Har jag

lärt bli herre öfver mig, här i fängelset, som du säger, och skulle ej förbli det för att jag går ut genom dörren där?! Narr, jag är den jag är, hvilket jag går *här* fången, med martyriets fåvitska glittergrund om hjässan, eller därute, utan både den och den jordiska kunglighetens tomma glans! — (*Hånfullt.*) Martyriets kungakrona!? Ha ha! Behåll du själf ditt narrkungadöme! (*Häftigt.*) Unnar du mig ej en smula solsken?! Är inte jag också en människa!

(*Man hör nycklarna vridas om i fängelsedörrens lås.*)

NARREN.

Nu komma de, dina frestare! Stå emot dem — säg nej!

KRISTIAN.

Kom med mig, narr! Du har delat sorgen med mig. Du skall också dela mina sista dagars ro.

(*Dörrarna öppnas på vid gafvel, vaktposter träda in, ställa upp sig, fyra riksråd inträda och stanna i bugande ställning framför konungen.*)

FÖRSTA RIKSRÅDET.

Nådige Herre. Allt är redo för undertecknandet af afsägelseurkunden. (*Gör en gest mot dörren, för att uppmana kungen att gå.*)

NARREN.

Ha! Afsägelse *nu*, när du ingenting mera har att afsäga dig! Och för hvem? För dina döda barns räkning, som ligga där i grafven? Eller för dig själf, som snart också skall ligga där, utan några afsägelseurkunder! Blif kvar, Herre! Blif kvar!

KRISTIAN.

Kom, narr!

NARREN

(*kastar sig ned och klänger sig fast vid hans knän*).

Blif kvar, Herre! Var stark!

(*Håller honom med våld kvar.*)

(*Kristian stöter honom ifrån sig så att han tumlar baklänges, sträcker ut händerna emot solskenet därute, andas häftigt in sommarluften och störtar ut i det fria. De andra följa. Narren ligger orörlig kvar. Genom den öppna dörren tränger jublande fågelkvitter in och fyller fängelset.*)

(*Ridå.*)

$^{20}/_{8}$ 97. Charlottenburg.

Rättelser:

Sid. 5 i Personförteckningen står: de fyra första akterna spela i Köpenhamn. Bör vara de fyra första akterna och femte aktens båda första tablåer etc.

Sista akten i Sönderborgs slott etc., bör vara: sista tablån.

JEAN SIBELIUS

MUSIK

till skådespelet Kung Kristian II: Partitur och stämmor.

Orkestersuite ur musiken till Kung Kristian II: Partitur och stämmor.

Elegie, Musette, Menuett och Visa ur musiken till skådespelet Kung Kristian II. Arrangement för piano.

På Albert Bonniers förlag har förut utkommit af

ADOLF PAUL:

En bok om en människa. 2: 50.

»Boken ger *profilen af en ny personlighet* i den svensk-finska litteraturen.» (Dagens Nyheter.)

»Gör ett *så starkt intryck*, att man *icke lätt förgäter det.*» (Hufvudstadsbladet.)

Med det falska och det ärliga ögat. En reflexstudie (En bok om en människa II). 1: 50.

»*En intressant diktarenatur.*» (Sundsvallsposten.)

»En *högst genial* och *originell* bok.» (Boråsposten.)

Ung-Hans' kärleksbref (En bok om en människa III). 2: 50.

»Enligt vår åsikt är Adolf Paul *den fantasirikaste af alla vårt lands författare.*» (Hufvudstadsbladet.)

»*Ungdomlig friskhet, sund sans* och en *fond af äkta känsla.*» (Nya Dagl. Alleh.)

»En *alldeles briljant formgifningstalang.*» (Nya Pressen.)

»Det är den *stora, äkta känslan*, som uppbär det hela.» (Handelstidningen.)

Arbeten af samma författare:

The Ripper. Noveller. (G. A. Grönlund i Åbo.)
Herr Ludvigs. Roman. (Söderström & C:i i Helsingfors.)
Alte Sünden. Schauspiel. (Bibl. Bureau, Berlin.)
Blindebukk. Roman. (M. Litlere i Bergen.)
Ein gefallener Prophet. (Alb. Langen, München.)
En saga från Ödemarken och andra berättelser. (W. Hagelstam i Helsingfors.)
Mater Dolorosa. Skådespel i 3 akter. (C. & E. Gernandts aktieb.)

Samtidigt med den svenska upplagan har utkommit:

König Kristian II. Schauspiel in 5 Akten. (Lübcke & Hartmann, Lübeck.)

